

บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค 8

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทองสะคม)

6430831112001

(5 เล่ม) 220 หน้า

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2567

บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค 8

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทองสะคม)

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

ROLE OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8

PHRAKRU PHISUTTHIDHAMMAPORN (THONGSAKOM)

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DOCTOR DEGREE OF POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF SOCIAL SCIENCE
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2024

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค 8
ชื่อนักศึกษา	:	พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทองสะคม)
ชื่อปริญญา	:	รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ปีพุทธศักราช	:	2567
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	ดร. อาทิตย์ แสงเฉวก
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	รองศาตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์

ประธานกรรมการ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ เผือกคง)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....

(ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์)

กรรมการ .....

(ดร.วีรนุช พรมจักร์)

กรรมการ .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรมกุล)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	Roles of Buddhist Monks on Democracy Awareness for Thai Youth: a Case Study of the Sangha Region 8
Student's Name	:	Phrakru Phisutthidhammaporn (Thongsakom)
Degree Sought	:	Doctor Political Science
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Dr. Artit Saengchawek
Co-Advisor	:	Assoc. Prof. Dr. Sukhapat Anonjarn

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor of Political Science.

Dean of Faculty of Social Sciences .....

(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri, Asst.Prof.)

Dissertation Committee:

Chairman .....

(Assoc. Prof. Dr. Chaiwat Phuakkhong)

Member (Advisor) .....

(Dr. Artit Saengchawek)

Member (Co-Advisor) .....

(Assoc. Prof. Dr. Sukhapat Anonjarn)

Member .....

(Dr. Weeranuch Promjak)

Member .....

(Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค 8**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทองสะคม)**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต**
ปีพุทธศักราช	:	**2567**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**ดร. อาทิตย์ แสงเฉวก**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**รองศาตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์**

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ เยาวชนไทย 2) เพื่อสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย และ 3) เพื่อเสนอแนะรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลจากการศึกษา แนวคิดทฤษฎีจากหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากพระสังฆาธิการ จำนวน 8 รูป ระยะที่ 2 สังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ โดยใช้การสนทนากลุ่มย่อยแบบ small group discussion การสนทนากลุ่มกับพระสอนศีลธรรม ครู และนักเรียน จำนวน 42 รูป/คน ระยะที่ 3 เป็นการเสนอแนะรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบไปด้วย การยกร่างรูปแบบ ขั้นตอนตรวจสอบ และกลั่นกรองรูปแบบผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ประเมินรูปแบบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยการใช้เทคนิคการสอนธรรมแบบประยุกต์ระหว่างพุทธศาสนากับหลักการประชาธิปไตย มีการใช้เทคโนโลยีและสื่อประกอบการสอน สอนเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ มีการจัดโครงการอบรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม มีการบูรณาหลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย ได้แก่ อัตตาธิปไตย ประชาธิปไตย ธัมมาธิปไตย หลักอวิโรธนะ หลักอุปจารสมุฏฐาน หลักเยภุยยสิกา หลักสามัคคีธรรม หลักทศพิธราชธรรม หลักปฏิรูปตนเองหรือหลักการพึ่งพาตนเอง หลักการไม่ผูกขาดอำนาจ หลักพรหมวิหาร หลักกาลามสูตร หลักเบญจศีล หลักอนัตตา หลักอริยสัจ และหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ส่วนหลักธรรมที่พระสงฆ์นำมาใช้สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ประกอบด้วย 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม

2. จากการสังเคราะห์เนื้อหา พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย มีความสอดคล้องกับหลักการของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยบทบาทด้านการปกครอง พระสงฆ์ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุด เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศไทยเช่นเดียวกับพลเมืองไทยคนอื่น ๆ ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด บทบาทด้านศาสนศึกษา พระสงฆ์มีหน้าที่ที่ต้องศึกษาพระธรรมวินัยและสั่งสอนพระภิกษุและสามเณรให้เรียนรู้พระธรรมวินัย บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์จัดตั้งและสนับสนุนสถานศึกษาโดยไม่กีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ทุกคนโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน บทบาทด้านการสาธารณูปการ พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมและชุมชน ส่งเสริมการศึกษา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมตามสิทธิและหน้าที่ และบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์มีเสรีภาพในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบภัยโดยการปลูกฝังจิตสำนึกและให้กำลังใจ และส่งเสริมสุขภาพ

3. รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยการเชื่อมโยงระบอบประชาธิปไตยกับหลักธรรมผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม มีโครงสร้างที่ความเหมาะสม เพราะออกแบบโดยใช้วิธีการเชิงระบบและมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สามารถวัดผลลัพธ์และประสิทธิภาพ จากปัจจัยนำเข้าและกระบวนการดำเนินการ มีความถูกต้อง ตามหลักทฤษฎีของวิธีการเชิงระบบ มีความคุ้มค่า ด้านสังคม จริยธรรม และเศรษฐกิจ และมีความเสี่ยงและข้อจำกัด

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, การสร้างจิตสำนึก, การปกครองระบอบประชาธิปไตย

ABSTRACT

Dissertation Topic	:	**Roles of Buddhist Monks on Democracy Awareness for Thai Youth: a Case Study of the Sangha Region 8**
Student's Name	:	**Phrakru Phisutthidhammaporn (Thongsakom)**
Degree Sought	:	**Doctor Political Science**
Anno Domini	:	**2024**
Advisor	:	**Dr. Artit Saengchawek**
Co-Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Sukhapat Anonjarn**

The objectives of the research were to (1) study the current roles of Buddhist monks under the Sangha Council's Ecclesiastical Administrative Region 8, so-called the Sangha Region 8, in cultivating democratic consciousness among Thai youth, (2) synthesize the roles of Buddhist monks under the Sangha Region 8 in fostering democratic awareness among Thai youth; and (3) propose a model for strengthening democratic consciousness among Thai youth as implemented by Buddhist monks under the Sangha Region 8. It was a qualitative research project conducted through in-depth interviews with key informants, divided into three phases: Phase 1 involved collecting data through literature review of theoretical concepts from books, textbooks, related research studies, and in-depth interviews with eight senior monks (Sangha administrative officers). Phase 2 synthesized the monks' roles through small group discussions involving 42 participants, including monk teaching morality in schools, teachers, and students. Phase 3 proposed a model for enhancing democratic consciousness among Thai youth, entailing the drafting, validation, and refinement of the model through evaluations by five experts who assessed its accuracy, feasibility, and usefulness.

The research findings were as follows:

1. The monks under the Sangha Region 8 played significant roles in cultivating democratic consciousness among Thai youth. They employed an integrated approach combining Buddhist teachings with democratic principles, utilized technology and media for instruction, taught concepts of liberty and equality, organized training programs and activities, and served as role models living by Dhamma principles. They integrated Dhamma principles with democratic ideals, such as Self-reliance (Attadhipateyya), Democracy (Lokadhipateyya), Rule of Law (Dhammadhipateyya), Non-contradiction (Avirodhana), Consensus (Uppajjara-samutthana), Majority Rule (Yebhuyyasika), Unity (Samaggidhamma), the Ten Royal Virtues

(Dasavidha-rajadhamma), Self-reform (Self-reliance), Anti-monopoly of Power, the Four Divine Abidings (Brahmaviharas), the Kalama Sutta, the Five Precepts, the Doctrine of Non-self (Anatta), the Four Noble Truths (Ariya-sacca), and the Benefits in the Present Life (Ditthadhammikattha-sampatti).The key Buddhist doctrines used to foster democratic consciousness include; the Four Virtues for a Good Household (Gharavasa-dhamma), the Six Directions (Disa), the Four Bases of Social Solidarity (Sangaha-vatthu), the Five Precepts (Panca-sila), the Principles of Self-reliance (Atta hi Attano Natho), and the Principles of Respect (Karava-dhamma)

2. Apart from the content synthesis, it was found that the monks' roles aligned closely with democratic principles; in administration, monks upheld the Vinaya as the supreme law and respect the Thai constitution as did all citizens. In religious education, monks were responsible for studying and teaching the Vinaya to monks and novices. In educational support, monks established and supported educational institutions without discrimination. In the dissemination of Buddhism, monks promoted the Dhamma equally to all people. In public services, monks led community and social development, promoted education, and preserved arts and culture. In social welfare, monks exercised freedom in helping the disadvantaged and those in need by instilling awareness, providing encouragement, and promoting health.

3. The proposed model for strengthening democratic consciousness among youth was consistent with the research objectives. It linked democratic principles with Buddhist teachings through moral and ethical training. The model was well-structured using a systematic approach, with interconnected components, practical implementation capability, measurable outcomes and efficiency, theoretical accuracy, and benefits in social, ethical, and economic aspects. Additionally, it identified potential risks and limitations.

Keywords: Monastic roles, Democratic consciousness, Democracy

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีจากความช่วยเหลือของหลายฝ่าย ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันการศึกษาที่ประสิทธิประสาทความรู้และคุณธรรมจริยธรรมทางการศึกษาในการศึกษาระดับปริญญาเอก

ขอขอบพระคุณ ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้สละเวลาดูแลเอาใจใส่ให้กำลังใจและให้คำแนะนำในทุกขั้นตอนของการวิจัย ผู้วิจัยซาบซึ้งในบุญคุณของอาจารย์และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ เผือกคง ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพล พรมกุล และ ดร. วีรนุช พรมจักร์ กรรมการที่กรุณาให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัย พร้อมข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เพื่อให้ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือทั้ง 3 ท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ภาสกร ดอกจันทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วินัย ผลเจริญ และ ดร. กรรณิกา ไวโสภา ที่ให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่ายิ่ง

กราบขอบพระคุณ/ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลเชิงลึก ประกอบด้วย พระราชวชิราทร เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร ม. พระราชสารโกศล เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี ธ. พระเทพวชิรคุณ เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย ม. พระกิตติสารโสภณ เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย ธ. พระครูปิยสีลาจารย์ ที่ปรึกษา เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี ธ. พระครูสุทธิธรรมญาณ รองเจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ ธ. พระครูปิยสีลาจารย์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี ธ. พระครูพิสุทธิธรรมรังษี เจ้าคณะอำเภอศรีเชียงใหม่ ธ. ที่ให้ความเมตตาและเสียสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการให้สัมภาษณ์และมุมมองที่หลากหลาย

ขอขอบคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิด และพระครูสุทธิญาณโสภณ ผู้สนับสนุนมอบทุนการศึกษาและผลักดันให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นพากเพียรในการศึกษา และขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาเอกทุกท่านที่คอยให้กำลังใจมาโดยตลอด ประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากดุษฎีนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการะบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา และคุณครูบาอาจารย์ทั้งหลายด้วยเทอญ

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทองสะคม)

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ฉ**

กิตติกรรมประกาศ ..... **ซ**

สารบัญ ..... **ฌ**

สารบัญตาราง ..... **ฏ**

สารบัญภาพ ..... **ฐ**

บทที่ 1 บทนำ **1**

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 คำถามการวิจัย 3

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3

1.4 ขอบเขตการวิจัย 3

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ 4

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 6

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **7**

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย 7

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนไทย 19

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ไทย 39

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ 50

2.5 บริบทพื้นที่วิจัย 64

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 66

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย 72

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย **73**

3.1 ขั้นตอนการวิจัย 73

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก 77

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 78

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล 78
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล 78

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 79
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 79
4.2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย 112

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 114
5.1 สรุปผลการวิจัย 115
5.2 อภิปรายผล 116
5.3 ข้อเสนอแนะ 125

บรรณานุกรม 126

ภาคผนวก 131
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ 132
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 134
ภาคผนวก ค หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 136
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย 140
ภาคผนวก จ หนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่วิจัย 143
ภาคผนวก ฉ รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 167
ภาคผนวก ช คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ 175
ภาคผนวก ซ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ 189
ภาคผนวก ฌ หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ 191
ภาคผนวก ญ แบบประเมินรูปแบบ 197

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ภาคผนวก ฎ ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย 201
ภาคผนวก ฎ เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์..... 203

ประวัติผู้วิจัย..... 205

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย..... 74

4.1 การบูรณาการหลักธรรมกับหลักประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8..... 87

4.2 การวิเคราะห์หลักธรรมกับการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่เยาวชนไทย..... 91

4.3 การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย 97

4.4 สรุปผลการประเมิน และความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ..... 111

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	72
4.1	รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8	106
4.2	หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชา-ธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8	113

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งบัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่ม และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในหลากหลายรูปแบบ อีกทั้งยังได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย และรู้จักใช้สิทธิหน้าที่ของตนอย่างรับผิดชอบ (มาตรา 54 และมาตรา 70)

ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) แผนแม่บทด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ได้ระบุเป้าหมายชัดเจนว่าเยาวชนไทยควรได้รับการพัฒนาให้เป็น “พลเมืองที่ดี” ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีจิตสำนึกต่อสาธารณะ เคารพสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎหมาย และสามารถอยู่ร่วมกับความแตกต่างทางความคิดได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพลเมือง (civic development) โดยเฉพาะในช่วงวัยเยาวชนที่ถือเป็นช่วงแห่งการเรียนรู้และการสร้างรากฐานสำคัญของการเป็นพลเมือง

แม้จะมีการกำหนดนโยบายและกลไกทางกฎหมายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติยังพบข้อจำกัดมากมาย ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษาที่ยังมุ่งเน้นความรู้เชิงวิชาการมากกว่าการฝึกฝนทักษะพลเมือง สภาพสังคมที่แบ่งขั้วทางการเมืองสูง ตลอดจนการขาดแคลนต้นแบบหรือผู้นำทางคุณธรรมในระดับชุมชนที่จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางการเมืองอย่างสันติ ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเยาวชนให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อประชาธิปไตย

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศไทยได้ส่งผลให้ประชาชนตื่นตัวและมีความต้องการมีส่วนร่วมในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนและองค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทอย่างสำคัญในการผลักดันแนวคิดเรื่อง “ความเป็นพลเมือง” (citizenship) และการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ของประชาชนในทุกช่วงวัย (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2555) ซึ่งแนวคิดนี้ได้ถูกยกระดับเป็นแนวนโยบายของรัฐ เช่น ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) แผนแม่บทด้านการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล และนโยบายด้านการพัฒนาเยาวชนของ

กระทรวงศึกษาธิการ ที่เน้นการสร้างพลเมืองคุณภาพที่มีจิตสาธารณะ เคารพสิทธิผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

อย่างไรก็ตาม สภาพปัญหาของเยาวชนในปัจจุบันยังพบข้อท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะความเข้าใจในกระบวนการประชาธิปไตยและการมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ซึ่งมักถูกวิพากษ์ว่าเป็นกลุ่มที่ห่างไกลการมีส่วนร่วมทางสังคม สนใจเฉพาะตนเอง และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างหุนหัน (สมคิด พุทธศรี, 2563) กระนั้นก็ดี ปรากฏการณ์เคลื่อนไหวของเยาวชนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทั้งในระดับสากลและภายในประเทศไทย ได้ชี้ให้เห็นถึงพลังและศักยภาพของเยาวชนในการขับเคลื่อนสังคมในประเด็นที่หลากหลาย เช่น สิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียม และประชาธิปไตย โดยเฉพาะในประเทศไทยมีการตื่นตัวทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสะท้อนว่ากลุ่มเยาวชนมีความพร้อมในการเรียนรู้และพัฒนา แต่ยังขาดกลไกสนับสนุนที่เหมาะสมและมั่นคง

จากการศึกษาของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2558) ชี้ว่า พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์ สามารถเป็นพลังเสริมในการปลูกฝังคุณลักษณะของพลเมืองที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการอธิบายหลักธรรม เช่น สาราณียธรรม 6 และ สังคหวัตถุ 4 ให้สอดคล้องกับแนวคิดทางประชาธิปไตย อันประกอบด้วยการเคารพสิทธิเสรีภาพ การรู้จักกติกาสังคม และการใช้สันติวิธีในการจัดการกับความขัดแย้ง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างจิตสำนึกของเยาวชนให้มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

ในบริบทของ “เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ที่มีศาสนสถานและพระสงฆ์ดำเนินกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่องนั้น พบว่า พระสงฆ์มีบทบาททั้งในการสอนธรรมะ การจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเยาวชนของชุมชน ทว่า บทบาทดังกล่าวยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบว่ามีผลต่อการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยของเยาวชนอย่างไร และพระสงฆ์สามารถใช้หลักธรรมในการเสริมสร้าง “พลเมืองประชาธิปไตย” ได้มากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุนี้ จึงมีการนำแนวคิดจากทฤษฎี การพัฒนาพลเมือง (Civic Education Theory) และ การขัดเกลาทางการเมือง (Political Socialization Theory) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาบทบาทของสถาบันทางสังคมในการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยเฉพาะบทบาทของศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อคุณธรรม จริยธรรม และความคิดพื้นฐานของประชาชนในสังคมไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย: กรณีศึกษา เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” เพื่อวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างทัศนคติและจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับเยาวชน โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในสังคม

ประชาธิปไตย ตลอดจนเพื่อพัฒนาแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับพื้นที่หรือระดับชาติได้ต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทยมีลักษณะอย่างไร

1.2.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทยเป็นอย่างไร

1.2.3 เสนอรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

1.3.2 เพื่อสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

1.3.3 เพื่อเสนอแนะรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ด้านกลุ่มเป้าหมาย

1) กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลในการวิจัยนี้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันคณะสงฆ์ภาค 8 พระสังฆาธิการจำนวน 8 รูป กลุ่มที่ 2 สังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน 6 รูป ครูสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 6 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 30 คน รวมจำนวน 42 รูป/คน และกลุ่มที่สาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่พระสงฆ์ที่เป็นพระนักเทศน์ อาจารย์และนักวิชาการที่มีตำแหน่งทางวิชาการ จำนวน 5 รูป/คน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับร่างรูปแบบ และการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.4.2 ด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยในระยะแรกเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสังฆาธิการจำนวน 8 รูป โดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการปลูกจิตสำนึกต่อระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชน

ระยะที่ 2 คือ การสนทนากลุ่ม (small group discussion) และสัมภาษณ์เชิงลึก จากครูพระสอนศีลธรรม จำนวน 6 รูป ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาจำนวน 6 คน และนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 30 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 42 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองต่อระบอบประชาธิปไตย แก่เยาวชนไทย

ระยะที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบและประเมินรูปแบบ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่พระสงฆ์ที่เป็นพระนักเทศน์ อาจารย์และนักวิชาการที่มีตำแหน่งทางวิชาการ จำนวน 5 รูป/คน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับร่างรูปแบบ และการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.4.3 ด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยนี้เป็นเขตปกครองคณะสงฆ์ทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติกนิกาย ครอบคลุมพระสงฆ์ที่สังกัดวัดที่ตั้งอยู่ใน 6 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย อุดรธานี บึงกาฬ สกลนคร เลย หนองบัวลำภู ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพียง 3 จังหวัด คือ เลย หนองบัวลำภู และหนองคาย เนื่องจากจังหวัดอุดรธานีและสกลนคร ไม่มีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนจังหวัดบึงกาฬมีพระสอนศีลธรรมน้อยกว่า 10 รูป โดยในจังหวัดเลย ได้เข้าเก็บข้อมูลที่โรงเรียนนาอ้อวิทยา จังหวัดหนองบัวลำภู ที่โรงเรียนนาวังศึกษาวิช และจังหวัดหนองคาย ที่โรงเรียนวังม่วงวิทยาคม

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 บทบาท (Roles) หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการวิจัยนี้ หมายถึงบทบาทพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์

1.5.2 พระสงฆ์ (Monk or Buddhist Monks) หมายถึง ผู้ที่ได้รับการอนุญาตและยอมรับให้เป็น พระ หรือที่เรียกว่า ภิกษุ จากคณะสงฆ์ผ่านพิธีอุปสมบทที่เรียกว่า จตุตถกรรมวาจา ตามวิธีปฏิบัติของคณะสงฆ์มหานิกายหรือคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในประเทศไทย ในการวิจัยนี้หมายถึงพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 ซึ่งพำนักอยู่ในวัดที่อยู่ใน 6 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย อุดรธานี บึงกาฬ สกลนคร เลย หนองบัวลำภู

1.5.3 เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 (The Sangha Administration Region 8) หมายถึง อำนาจบังคับบัญชาและอำนาจการบริหารจัดการเพื่อกำกับดูแลพระภิกษุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย อุดรธานี บึงกาฬ สกลนคร เลย หนองบัวลำภู

1.5.4 การปลูกฝังจิตสำนึก (Instillation of Awareness) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกตระหนัก และการให้ความสำคัญ ต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นในระบบความคิด และจิตใจของมนุษย์ เป็นสภาวะที่ผสมผสานกนระหว่างความรู้ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และเกิดจากการรับรู้ การเรียนรู้ การประเมินค่า จากสิ่งเร้าต่าง ๆ ประสบการณ์จึงเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องนั้น ๆ

1.5.5 จิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Awareness in Democracy) หมายถึง การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความเสมอภาค และการอยู่ร่วมกันในสังคม ในการวิจัยนี้หมายถึง 1. ความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Understanding in Democracy) 2. ทัศนคติต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Attitude in Democracy) และ 3. ความศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Faith in Democracy)

1. ความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Understanding in Democracy) หมายถึง การมีความเข้าใจในหลักการ แนวคิด และกระบวนการของระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

2. ทัศนคติต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Attitude in Democracy) หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึก และความเชื่อที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีต่อระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีผลต่อการยอมรับ การสนับสนุน หรือการปฏิบัติตัวต่อหลักการและกระบวนการของระบอบนี้

3. ความศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Faith in Democracy) หมายถึง ความเชื่อมั่นในคุณค่า หลักการ และกระบวนการของระบอบประชาธิปไตย โดยประชาชนเชื่อว่าระบบนี้สามารถสร้างความยุติธรรม เสรีภาพ และความเสมอภาคได้อย่างแท้จริง ความศรัทธานี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของประชาธิปไตยในสังคม

1.5.5 การปกครอง (Government or Administration) หมายถึง คือการใช้อำนาจอธิปไตยตามกฎหมายในการบริหารและจัดการประเทศ การปกครองมีหลายรูปแบบ เช่น การ

ปกครองแบบประชาธิปไตยและการปกครองแบบเผด็จการ นอกจากนี้การปกครองยังมีได้หลายระดับ เช่น การปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น

1.5.6 ประชาธิปไตย (Democracy) หมายถึง การปกครองโดยประชาชน มีรากศัพท์จากภาษากรีก คือ "Demos" หมายถึงประชาชน และ "Kratein" หมายถึงการปกครอง ซึ่งเมื่อรวมกันหมายถึงการปกครองโดยประชาชน (Democracy) ในภาษาไทย คำว่า "ประชาธิปไตย" ประกอบด้วยคำว่า "ประชา" หมายถึงประชาชน และ "อธิปไตย" หมายถึงอำนาจสูงสุด ประชาธิปไตยจึงหมายถึงการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด มีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย และอำนาจของรัฐต้องมาจากเสียงข้างมากของพลเมือง ประชาธิปไตยยังเน้นการมีส่วนร่วม ความมีวินัย การยอมรับเสียงข้างมาก และความเสมอภาค

1.5.7 เยาวชนไทย (Thai Youth) หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15-25 ปีบริบูรณ์ ในทางกฎหมายถือว่าบุคคลที่มีอายุระหว่างนี้เป็นเยาวชน และหากต้องระวางโทษก็จะพิจารณาโทษแตกต่างจากผู้ใหญ่

1.5.8 สังคมไทย (Thai Society) หมายถึง ชนทุกกลุ่มที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน โดยมีวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต สังคมไทยมิได้เน้นเฉพาะชนเชื้อชาติไทยเท่านั้น แต่รวมถึงชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ซึ่งอาจมีเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมบางอย่างแตกต่างกันแต่ทุกกลุ่มยึดถือวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

1.5.9 พระสงฆ์ (Monk) หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการอนุญาตให้อุปสมบทตามพุทธบัญญัติจากคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายหรือฝ่ายธรรมยุติกนิกาย และได้รับการรับรองตามกฎหมายอย่างถูกต้อง โดยในการวิจัยนี้หมายถึงพระภิกษุที่พำนักอยู่ในวัดที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้แนวทางในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

1.6.2 ได้แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนไทย

1.6.3 ได้รูปแบบในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค 8 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนไทย

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ไทย

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

2.5 บริบทพื้นที่วิจัย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือเป็นหลักการสำคัญของรัฐสมัยใหม่ ซึ่งยึดถือหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดทิศทางของประเทศ ผ่านกลไกของสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และการเคารพความคิดเห็นที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม การที่ประชาธิปไตยจะหยั่งรากลึกในสังคมได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นจากการปลูกฝัง “จิตสำนึกประชาธิปไตย” ตั้งแต่วัยเยาว์ ซึ่งเยาวชนถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญที่สุดในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ

ในสังคมไทย พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยม คุณธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนมาอย่างยาวนาน พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณจึงมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและท้องถิ่น ซึ่งมักมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทในการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองอย่างสงบ เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นประเด็นที่ควรค่าแก่การศึกษาอย่างลึกซึ้ง

การวิจัยครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่เยาวชน โดยเน้นกรณีศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ซึ่งมีลักษณะทาง

สังคมและวัฒนธรรมที่ยังคงยึดโยงกับพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เข้าใจถึงศักยภาพของพระสงฆ์ในการส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษานี้จึงจำเป็นต้องอ้างอิงและใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ ได้แก่ ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy Theory), ทฤษฎีพลเมืองประชาธิปไตย (Democratic Citizenship), และทฤษฎีการขัดเกลาทางการเมือง (Political Socialization Theory) ซึ่งจะช่วยอธิบายกลไกในการปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่เยาวชน และบทบาทของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะพระสงฆ์ ในกระบวนการดังกล่าวอย่างเป็นระบบ

2.1.1 ประวัติความเป็นมา

ในปัจจุบันระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยได้รับความสนใจและกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในสังคมไทย การทำความเข้าใจ และเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อ การดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม ช่วยให้บุคคลรู้จัก สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ที่ตนเองพึงมี รวมไปถึงเพื่อการ ดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข และช่วย พัฒนาสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น เนื่องจาก ประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยตรงต่อวิถีการดำรงชีวิตประชาชนในสังคมที่อยู่ ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมถึงเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจศึกษานำไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานให้ศึกษาในระดับสูงต่อไป จากเหตุผลดังกล่าวในข้างต้น บทความนี้จึงมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายหรือนิยามของประชาธิปไตย รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ลักษณะของประชาธิปไตย รูปแบบประชาธิปไตยแบบมี ผู้แทนหรือประชาธิปไตยทางอ้อม รวมถึงการแสดงออกทางอำนาจที่บุคคลพึงมีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

การปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าเคยเกิดขึ้นมาแล้วในสมัยกรีกโบราณ รัฐในกรีกโบราณมีลักษณะเป็นนครรัฐ (city-states or polis) ในแต่ละนครรัฐมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกันออกไป นครรัฐที่ใช้การปกครองโดยประชาชนโดยตรง ก็คือ นครรัฐเอเธนส์ การปกครองในนครรัฐเอเธนส์เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่อดีต และมีวิวัฒนาการและการพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน การปกครองโดยประชาชนโดยตรงของนครรัฐเอเธนส์ในสมัยกรีกโบราณสังเกตเห็นได้จากการมีสภาประชาชน ซึ่งก็คืออำนาจนิติบัญญัติ สมาชิกของสภาประชาชนมาจากราษฎรชายทุกคนที่มีสถานภาพเป็น พลเมืองของนครรัฐอายุ 20 ปีขึ้นไป มีหน้าที่ในการออกกฎหมายและควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหาร ทั้งด้านการปกครองและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ต่อมาคือคณะมนตรีห้าร้อย ซึ่งก็คือ อำนาจบริหาร คณะมนตรีห้าร้อยได้มาจากการจับฉลากจากราษฎรชายทุกคนที่มีสถานภาพเป็นพลเมืองของนครรัฐอายุ 30 ปีขึ้นไป เพื่อให้ได้ตัวแทน 500 คน มีหน้าที่ในการ

บริหารนครรัฐ ให้เป็นไปตามกฎหมายและนโยบายที่สภาประชาชนกำหนด ส่วนอำนาจตุลาการมีศาลประชาชนเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีความ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งในศาลประชาชนได้มาจากการจับฉลากของราษฎรชายที่เป็นพลเมืองของนครรัฐอายุ 30 ปีขึ้นไป ศาลประชาชนประกอบด้วยลูกขุนประมาณ 201 คน หรือมากกว่านั้น นอกจากนี้ยังมีสภานายพล ซึ่งประกอบไปด้วยนายพล จำนวน 10 คน สภานายพลมาจากการเลือกตั้งโดย ประชาชน และนายพลจำนวน 10 คนที่ถูกเลือกมาจากประชาชนจะเลือกผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกคน มีหน้าที่ควบคุมกิจการทางทหารและทางการทูต รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จากที่ได้กล่าวไปจะเห็นได้ว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของนครกรีกโบราณโดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ การเลือกตั้งโดยกลุ่มประชาชน และการตัดสินใจโดยมวลชน รวมไปถึงการดำรงตำแหน่งต่าง ๆ นั้น จะหมุนเวียนกันไปไม่สามารถครองตำแหน่งได้ตลอดชีพ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของนครกรีกโบราณ โดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์ที่ได้กล่าวไปในข้างต้นเป็นประชาธิปไตยที่ให้สิทธิและเสรีภาพกับชาวนครรัฐเอเธนส์ที่เป็นผู้ชายและเป็นพลเมืองเป็นสำคัญ ส่วนสตรี พ่อค้าชาวต่างด้าว รวมไปถึงทาสเป็นจำนวนมาก มิได้รับสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกับราษฎรชายที่เป็นพลเมืองประชาธิปไตยแบบนครรัฐเอเธนส์ จึงสามารถเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยแบบเชื้อชาติเผ่าพันธุ์นิยมระหว่างคนชั้นกลางและคนชั้นสูง ซึ่งจะเห็นได้ว่าแตกต่างจากประชาธิปไตยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

หลังจากการล่มสลายของกรีกโบราณ ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไม่ได้ถูกนำมาใช้อีก จนกระทั่งต้นศตวรรษที่ 13 แนวคิดเรื่องประชาธิปไตย ได้รับการสนใจจากสังคมโลกอีกครั้ง จนกระทั่งถูกนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในประเทศต่าง ๆ และแพร่หลาย ออกไปทั่วทุกมุมโลก ซึ่งมีวิวัฒนาการและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตสมัยกรีกโบราณจนถึงปัจจุบัน (อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2539, หน้า 10-13 และ จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2552, หน้า 122)

Campbell (2008, pp. 4-5) ศาสตราจารย์วุฒิคุณ (Adjunct Professor) คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวียนนา ได้กล่าวว่า คำว่า “Democracy” (ประชาธิปไตย) มีรากศัพท์จากภาษากรีกโบราณ คือ “demos” แปลว่า ประชาชน และ “kratos” แปลว่า อำนาจ เมื่อรวมกันแล้วให้ความหมายว่า อำนาจ ของประชาชน (rule by the people) และ โกวิท วงศ์ สุรวัฒน์ (2540, หน้า 72-73) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า หลักการขั้นพื้นฐานของ ประชาธิปไตยก็คือ การยอมรับนับถือความสำคัญและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิต

Stephen (2004, pp. 169 – 170) นักวิชาการด้าน รัฐศาสตร์สอนเกี่ยวกับการเมืองปกครองหลายมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ เช่น มหาวิทยาลัยบอร์นมัท (Bournemouth of University) มหาวิทยาลัยเอ็กซเตอร์ (University of Exeter) เป็นต้น ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า ใน

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนจะมี โอกาสเลือกผู้ที่จะมาปกครองโดยอิสระ และได้กล่าวถึง ประธานาธิบดีอับบราฮัม ลินคอล์น จากสหรัฐอเมริกาว่า ได้กล่าวสุทรพจน์ (The Gettysburg Address) ในวันที่ 19 พฤษจิกายน ค.ศ.1863 เกี่ยวกับรัฐบาลในระบอบการ ปกครองแบบประชาธิปไตย มีใจความว่า เป็นรัฐบาลของ ประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (government of the people, by the people, for the people)

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2550, หน้า 105) ได้กล่าวเกี่ยวกับ ประชาธิปไตยไว้อย่างน่าสนใจว่า คำว่าประชาธิปไตยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีก แต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีความแตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน คำว่า ประชาธิปไตย มา จากภาษาอังกฤษว่า Democracy แปลว่า การปกครองโดย ประชาชน (rule by people) หรือเรียกอีกประการหนึ่งได้ ว่า popular sovereignty คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของ ประชาชน จากที่กล่าวไปจะเห็นได้ว่า นักวิชาการทั้ง 4 ท่านมีแนวคิดที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับประชาธิปไตย คือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ หรืออำนาจเป็นของประชาชน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ได้นำเสนอในงานวิจัยนี้ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีพลเมืองประชาธิปไตย (Democratic Citizenship) และทฤษฎีการขัดเกลาทางการเมือง (Political Socialization Theory) จะถูกใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะกลไกทางสังคม ที่มีศักยภาพในการส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับเยาวชนไทย โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การสอนหลักธรรม การแนะแนวชีวิต และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเยาวชนในชุมชน

กล่าวโดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นกรอบในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์และตีความผลการวิจัย เพื่อให้สามารถประเมินบทบาทของพระสงฆ์ได้อย่างมีหลักเกณฑ์และสามารถนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือเชิงปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ

2.1.2 นิยามและความหมาย

คำว่า “ประชาธิปไตย” (Democracy) มาจากภาษากรีกสองคำ คือ Demos แปลว่า ประชาชน กับคำว่า Kratein แปลว่า การปกครอง เมื่อรวมคำเป็น Demokratein จึงหมายถึง การปกครองโดยผู้ถูกปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน (วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น, 2524, หน้า 18; ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2538, หน้า 2) สำหรับภาษาไทย คำว่า ประชาธิปไตย แยกเป็น 2 คำ คือ ประชา หมายถึง ประชาชน คำว่า อธิปไตย หมายถึงอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน (จรูญ สุภาพ, 2532, หน้า 29)

ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2518, หน้า 1) ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตยหมายถึงระบอบการปกครองประเทศระบอบหนึ่งที่เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน คำว่า “ประชาชน” ในที่นี้หมายถึง ปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน ระบอบประชาธิปไตยมีรากฐานมาจากความ

เคารพในด้านการเคารพในความเป็นธรรม (Justice) เหตุผล (Reason) เมตตาธรรม (Compassion) ความศรัทธาในมนุษยชาติ (faith in man) และเคารพในเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน (Human dignity)

กมล สมวิเชียร (2520, หน้า 4) กล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยว่ามีสองลักษณะ คือ 1. ประชาธิปไตยในความหมายแคบ ๆ โดยมองประชาธิปไตยในฐานะของระบบการเมืองหรือรูปแบบการปกครองมีหลักเกณฑ์ คือ 1) หลักที่ว่าผู้ปกครองต้องได้รับความยินยอมจากผู้ใต้ปกครอง 2) หลักที่ว่าผู้ใต้ปกครองจะต้องมีสิทธิเปลี่ยนตัวผู้ปกครองเป็นครั้งคราว และ 3) หลักที่ว่าสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนจะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง และ 2. ประชาธิปไตยในความหมายกว้าง ๆ โดยมองประชาธิปไตยในลักษณะต่าง ๆ โดยมีหลักเกณฑ์ คือ 1) การเคารพในสิทธิของกันและกัน 2) การตกลงกันโดยสันติวิธี และ 3) ความยุติธรรมในสังคม

สาโรช บัวศรี (2520, หน้า 66 – 68) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยแบ่งเป็น 3 สถานะที่เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ หมายถึง การมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ถือว่าอำนาจเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ได้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนเท่านั้น และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีการกำหนดวาระถือว่าเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติร่วมกันด้วยความเคารพทั้งกาย วาจา ไม่ก้าวก่ายในสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนได้สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งมวล

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า 1) ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ และ 2. การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ (สำนักงานราช-บัณฑิตยสภา, 2554)

อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ประธานาธิบดีคนที่ 16 แห่งสหรัฐอเมริกาได้กล่าวสุนทรพจน์ไว้ ณ เมืองเกตติสเบอร์ก ในมลรัฐเพนซิลวาเนีย เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1963 ตอนหนึ่งความว่า “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จะไม่มีวันสูญสลายไปจากผืนพิภพนี้” (Government of the people, by the people, for the people, shall not perish from the Earth.) (Lewis Copeland and Lawrence Lamm eds, 1985, p. 315)

ดาห์ล (Dahl, 1971) แสดงความเห็นว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองหนึ่งที่รัฐบาลต้องตอบสนองต่อความต้องการ ให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยระบบการเมืองที่จะถือเป็นประชาธิปไตยนั้นอย่างน้อยต้องมีองค์ประกอบขั้นพื้นฐาน 8 ประการ คือ 1. เสรีภาพในการก่อตั้งและเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม (freedom to form and join organizations) 2. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (freedom of expression) 3. สิทธิในการลงคะแนนเสียง (right to vote) 4. การได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในการดำรงตำแหน่งสาธารณะ (eligibility for public office) 5. สิทธิของผู้นำการเมืองในการแข่งขันหาความสนับสนุนหรือคะแนนเสียง (rights of political leaders to complete for support or votes) 6. ความสามารถในการได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลายแหล่ง (alternative sources of information) 7. การเลือกตั้งที่จัดขึ้นอย่างเสรีและยุติธรรม (free and fair elections) และ 8. นโยบายของรัฐบาลต้องเป็นไปตามคะแนนเสียงสนับสนุน และความต้องการของประชาชน (institutions for making government policies depend on votes and other expressions of preference)

Smith (1968 อ้างถึงใน อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2539, หน้า 29) ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตย คือ การปกครองโดยประชาชน ในทางปฏิบัติ หมายถึง อำนาจในการตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญของนโยบายสาธารณะต้องขึ้นอยู่กับคนจำนวนมากในสังคม และในการตัดสินใจนั้น ทุกคนสามารถออกเสียงได้เพียงเสียงเดียว (One man one vote) ไม่มีผู้ใดสามารถออกเสียงได้เกินหนึ่งเสียง ประชาชนใช้อำนาจโดยตรง เช่น การลงมติยืนยัน เป็นต้น หรือโดยอ้อมผ่านสถาบัน ตัวแทนซึ่งอำนาจของประชาชนจะถูกจำกัดอยู่ที่บัตรเลือกตั้งที่จะบังคับความรับผิดชอบให้เกิดแก่ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจ รวมถึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดเรื่องความเสมอภาคทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ การเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ สิทธิของเสียงส่วนน้อย รวมถึงการได้รับบริการของรัฐและสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

คำว่า “ประชาธิปไตย” ประกอบด้วยคำว่า “ประชา” หมายถึง หมู่คน หรือ ปวงชน กับคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง ความเป็นใหญ่ ดังนั้นคำว่า “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน” ดังนั้น “ประชาธิปไตย” ก็คือระบอบการปกครองที่มีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน อำนาจของรัฐมาจากเสียงข้างมากของพลเมือง โดยพลเมืองอาจใช้อำนาจของตนโดยตรง หรือโดยอ้อมผ่านผู้แทนที่ตนเลือกให้ไปใช้อำนาจแทนก็ได้ และการดำเนินการของรัฐจำเป็นต้องถือตามมติเสียงข้างมากเป็นตัวตัดสิน การเข้ามามีส่วนร่วมหรือเสียงของประชาชนใช้อำนาจนี้ผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง บทบาทของประชาชนในทางการเมืองจึงมีความสำคัญมากในระบอบนี้จนมีผู้กล่าวว่าประชาธิปไตยนับถือว่าประชาชนคือเสียงสวรรค์ ระบอบนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมดำเนินการเพื่ออิสระ สร้างสรรค์สังคมของตนเอง ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองระบอบเดียวที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (ไชยันต์ ไชยพร, 2542)

สมพงษ์ จิตระดับ (2535, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ คือ

1. การมีส่วนร่วม ซึ่งมีหลายระดับ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกตามสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคม

2. ความมีวินัย การรู้จักรักษากฎ ระเบียบ รู้จักดูแลควบคุมตนเอง การปฏิบัติตนตามมามติส่วนใหญ่ตามบรรทัดฐานของสังคม

3. การยอมรับเสียงข้างมาก เป็นวิถีทางในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ

4. การมีทางเลือกหลาย ๆ ทาง มีความหลากหลายความคิด

5. การเป็นระบบอิสรเสรีเปิดกว้างและมีการตรวจสอบได้

6. การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

7. การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีสำนึกและเสียสละในเรื่องของชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ซอล ปาโดเวอร์ (Saul Padover) ได้สรุปหลักเกณฑ์ของประชาธิปไตยในความหมายของรูปแบบการปกครองไว้ 5 ประการ

1. ความเสมอภาคทางกฎหมาย ทุกคนเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย

2. ความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง

3. มีการเลือกผู้แทนเป็นครั้งคราว เพื่อขจัดความผูกขาดทางการเมือง

4. การออกกฎหมายใช้มติของเสียงส่วนมาก

5. มีเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมทางการเมืองและมีนโยบายในทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองโดยประชาชน มีรากศัพท์จากภาษากรีก คือ “Demos” หมายถึง ประชาชน และ “Kratein” หมายถึง การปกครอง ซึ่งเมื่อรวมกันหมายถึงการปกครองโดยประชาชน (Democracy) ในภาษาไทย คำว่า “ประชาธิปไตย” ประกอบด้วยคำว่า “ประชา” หมายถึงประชาชน และ “อธิปไตย” หมายถึง อำนาจสูงสุด ประชาธิปไตยจึงหมายถึงการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุด มีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย และอำนาจของรัฐต้องมาจากเสียงข้างมากของพลเมือง ประชาธิปไตยยังเน้นการมีส่วนร่วม ความมีวินัย การยอมรับเสียงข้างมาก และความเสมอภาค

2.1.3 หลักการประชาธิปไตย

Ranney นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ อดีตประธานสมาคมรัฐศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา (1993 อ้างถึงใน บูฆอรี ยีหมะ, 2550, หน้า 110) อธิบายว่า ประชาธิปไตย หมายถึง รูปแบบการปกครองที่ประกอบด้วยหลักพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ อำนาจสูงสุดในการตัดสินใจเป็นของประชาชนทุกคน ไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

2. หลักความเสมอภาคทางการเมือง พลเมืองทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมหรือตัดสินใจทางการเมือง

3. หลักการฟังความคิดเห็นของประชาชน คือ การตัดสินใจของรัฐบาลมาจากการรับฟังหรือคำนึงถึงความต้องการของประชาชนทุกคน ไม่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ว่าต้องการสิ่งใด ไม่ต้องการสิ่งใด

4. หลักเสียงข้างมาก เป็นการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล หากกรณีใดความต้องการของประชาชนมีความแตกต่างกัน ไม่เป็นเอกฉันท์ รัฐบาลต้องตัดสินใจบนพื้นฐานของคนส่วนใหญ่หรือเสียงข้างมาก

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 13) กล่าวว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นที่นิยมของประชากรจำนวนมากในโลก และได้รับการยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด ซึ่งมีจุดเด่น คือ สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม การปกครองแบบประชาธิปไตยยึดถือหลักสำคัญในการปกครอง ได้แก่ มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน มนุษย์มีเหตุผล สามารถที่จะปกครองตนเองได้ มนุษย์มีสิทธิเสรีภาพ และต้องการมีหลักประกันในการใช้โดยสมบูรณ์

Sodaro (2004, cited in Campbell, 2008, pp. 5-6) ศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ มหาวิทยาลัยจอร์จวอชิงตัน ได้กล่าวว่า ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิที่จะเลือกผู้ปกครองได้ด้วยการเลือกตั้ง เช่น การเลือกตั้งรัฐบาลหรือผู้ทำหน้าที่บริหารประเทศ นอกจากนี้ ประชาชนยังมีสิทธิ เสรีภาพและอิสระในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยประชาธิปไตยนั้นมีหลักพื้นฐานอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ความเสมอภาค ความมีเสรีภาพหรืออิสระ และถูกควบคุมโดยรัฐบาลหรือกฎหมาย

Eremenko (2011, p. 1) นักวิชาการ มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ โรงเรียนอุดมศึกษาเศรษฐศาสตร์รัสเซีย (Russia) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อยู่บนพื้นฐานของระบบที่มีผู้แทนที่ถูกเลือกโดยประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงมีสิทธิในการแสดงออกต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการจากรัฐบาล เช่น ในแถบสหภาพยุโรป ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการทางการเมืองภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้ง การประท้วง การคว่ำบาตร เป็นต้น

วรวิทย์ มีมาก และชีวินทร์ ฉายาชวลิต (2548, 47 – 49) กล่าวว่า หลักการของประชาธิปไตยมี 5 หลัก ประกอบด้วย

1. หลักความเสมอภาค ได้แก่

1.1 ความเสมอภาคทางการเมือง หมายถึง ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไป มีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน

1.2 ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ หมายถึง บุคคลไม่ว่าจะรวยหรือจน ไม่ว่าจะมีหรือไม่มียศถาบรรดาศักดิ์ ไม่ว่าจะมีสีผิวใด ต้องไม่ถูกกีดกันในการประกอบอาชีพหรือการทำงาน ไม่มีการให้อภิสิทธิ์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ และการแข่งขันในการประกอบการ ต้องเป็นไปอย่างเสรีและเป็นธรรมไม่มีการผูกขาดทางการค้าหรือให้ประโยชน์เฉพาะพวกห้องของตน

1.3 ความเสมอภาคทางโอกาส หมายถึง บุคคลสามารถจะได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาล และการให้บริการต่าง ๆ จากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

2. หลักสิทธิและเสรีภาพ สิทธิเป็นเรื่องของประโยชน์ของบุคคลที่จะได้รับตามกฎหมาย ส่วนเสรีภาพ เป็นเรื่องของความเป็นอิสระในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่บุคคลต้องการ ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

3. หลักนิติธรรม หมายถึง การใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารประเทศ บุคคล ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้กฎหมายต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดย ไม่มีการเลือกปฏิบัติ

4. หลักการยอมรับเสียงส่วนใหญ่และเคารพเสียงส่วนน้อย ความคิดเห็นของบุคคลในสังคมย่อมแตกต่างกันได้ เมื่อมีการตัดสินใจเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง หลังจากอภิปราย เพื่อแสดงความคิดเห็นกันแล้ว บุคคลจะยอมรับมติของเสียงข้างมากที่มีพื้นฐานของเหตุและผล แต่ในขณะเดียวกันก็ยอมรับในเสียงส่วนน้อย โดยไม่มองว่าความเห็นของเสียงส่วนน้อยเป็นสิ่งที่ ไม่ถูกต้องหรือเยาะเย้ยถากถาง หรือถือว่าสมาชิกเสียงส่วนน้อยเป็นศัตรู

5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถทำได้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์ การรวมตัวกันของบุคคลเป็น กลุ่มหรือองค์กรในสังคม จะมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเท่านั้น โดย ไม่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศแต่อย่างใด

5.2 การมีส่วนร่วมในรูปแบบของพรรคการเมือง เป็นการเข้ามารวมกลุ่มกันของ บุคคลที่มีความเชื่อทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน โดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การส่งสมาชิกลงสมัคร รับเลือกตั้งเพื่อไปทำหน้าที่ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร หรืออาจมีเป้าหมายอื่น เช่น การให้ การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน การดูแลรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม การสร้างผู้นำทาง การเมือง ฯลฯ

5.3 การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ในรูปแบบของประชาธิปไตยที่แท้จริง ต้องมีลักษณะดังนี้

5.3.1 การใช้สิทธิโดยอิสระ การไปออกเสียงต้องเกิดจากความสมัครใจ ไม่ได้ เกิดมาจากการถูกบังคับหรือข่มขู่หรือสัญญาว่าจะให้ผลตอบแทนใด ๆ

5.3.2 การเลือกตั้งโดยลับ การออกเสียงต้องกระทำในคูหาเลือกตั้งแต่เพียงลำพังโดยไม่มีผู้อื่นอยู่ร่วมด้วย

5.3.3 ความเสมอภาคในการเลือกตั้ง บุคคลแต่ละคนมีสิทธิออกเสียงได้คนละ หนึ่งเสียงเท่านั้น

5.3.4 ความเป็นกลาง บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

5.4 การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการแสดงออก บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด การโฆษณา การพิมพ์ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของการวิพากษ์วิจารณ์ตาม สื่อต่าง ๆ โดยรัฐบาลต้องไม่ขัดขวางหรือห้ามปรามการแสดงออกของประชาชน

ไพศาล สุริยะมงคล (2549, หน้า 19 – 27) กล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีวิชิตว่าประกอบด้วย 3 ประการ คือ

1. คารวธรรม มีพฤติกรรมที่ควรแสดงออกมา คือ

1) เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2) เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผล เช่น การทำงานและการอยู่ร่วมกันของบุคลากร อบต. ผู้นำ อบต. รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกใน อบต. ขณะเดียวกันสมาชิก อบต. รับฟังเหตุผลและความจำเป็นของผู้นำ เมื่อทุกฝ่ายเคารพในความคิดเห็น และรับฟังเหตุผลของกันและกัน ความเข้าใจต่อกันและกันย่อมเกิดขึ้น

3) เปิดโอกาสให้แสดงออกเป็นการให้สิทธิเสรีภาพ ได้แสดงความคิดเห็น ใช้เหตุผลแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งทำได้หลายทาง เช่น การพูด การอภิปราย การเขียน การพิมพ์ เป็นต้น

4) มีการคิดวางแผนร่วมกันตั้งแต่ต้น การให้โอกาสได้ร่วมกันวางแผน แสดงความคิดเห็นตั้งแต่เริ่มลงมือทำงานทำให้ผู้มีส่วนร่วมรู้สึกมีความเป็นเจ้าของ มีความภาคภูมิใจ มั่นใจมองตนเองอย่างมีคุณค่าต่อชุมชน ต่อสังคมอยากจะเข้ามามีบทบาท อยากจะเข้ามาช่วยเหลืออย่างเต็มใจ ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ดีกว่าคิดคนเดียว ทำคนเดียว เช่น การแสดงความคิดเห็นของประชาชนในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือของหมู่บ้าน ถ้าหากได้ระดมความคิดเห็นกระตุ้นให้ช่วยกันออกความคิดเห็นเพียงคนละ 1 ประโยค หรือ 1 ปัญหา ก็จะได้ปัญหาและความต้องการที่ผ่านการตัดสินใจอย่างรอบคอบ นำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชนอย่างได้ผล

5) ความมีน้ำใจประชาธิปไตย ฝึกเป็นคนมีจิตใจกว้างขวาง ไม่ยึดความคิดของตนฝ่ายเดียว เคารพในสิทธิของผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง แต่ฝ่ายเดียว

6) ความสำนึกเกี่ยวกับคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องระลึกเสมอว่าทุกคน มีความเท่าเทียมกัน แม้ว่าจะแตกต่างกันในเรื่องของ เพศ อายุ ความรู้ ก็ตาม การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ในด้านความคิดเห็น จึงต้องมีความอดทนต่อสภาพที่อาจไม่ถูกใจตน เพราะเป็นสิทธิโดยชอบของบุคคลนั้น เมื่อไม่ขัดต่อศีลธรรมหรือเสรีภาพของบุคคลใด ก็ต้อง รับฟังช่วยกันหาทางออกด้วยการประนีประนอม และถือแนวทางสงบสันติ

7) เข้าใจบทบาท เห็นศักยภาพ และความสามารถของตนเอง มองตนเองอย่างมีคุณค่า แม้คำพูดเพียงคำเดียว ประโยคเดียว หรือเพียงความคิดเดียวก็สามารถช่วยเหลือในฐานะผู้ให้แก่สังคมได้

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่ควรแสดงออก ดังนี้ 1) รักใคร่กลมเกลียวกันก่อให้เกิดความสมานฉันท์ มีความเข้าใจกัน สามารถทำงาน ร่วมกันได้บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเข้าใจกันจะต้องมาเป็นอันดับแรก 2) รวมกลุ่มเพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของชุมชน และประโยชน์ของบุคคลโดยสุจริต ยุติธรรม การแข่งขันระหว่างกลุ่ม จะต้องคิดถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ 3) ใช้กระบวนการกลุ่มในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่ควรแสดงออก ดังนี้ 1) รู้จักจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหาตามความจำเป็นและความเร่งด่วนของปัญหา ทำความเข้าใจ หาแนวทางแก้ไข รับฟังเหตุผลของกันและกัน เกิดการประนีประนอมระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม ช่วยลดแรงกดดันและความขัดแย้งได้วิธีหนึ่ง การรับฟังเหตุผลของเสียงส่วนใหญ่ ทำให้มีทางเลือกหลาย ๆ ทาง วิเคราะห์ และตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดแล้วนำไปปฏิบัติ 2) ขจัดความเห็นแก่ตัวหรือการลุแก่อำนาจ โดยการเคารพเสียงข้างมาก ปกป้องสิทธิของฝ่ายข้างน้อย ยึดความเสมอภาคระหว่างบุคคล 3) มีความเชื่อมั่นว่ารัฐเป็นเพียงเครื่องมือ ช่วยเหลือมนุษย์รักษาความสงบ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและช่วยให้มนุษย์สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ เต็มศักยภาพ อาศัยการพึ่งพาตนเอง และความเข้มแข็งของชุมชน มุ่งสู่ประโยชน์อันสูงสุด และ 4) มีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง สร้างนิสัยในการแสวงหาความรู้ ในกิจการบ้านเมือง การบริหารงานของภาครัฐ ศึกษาติดตามนโยบาย และกิจกรรมของพรรคการเมือง โดยการใช้ความคิดเห็น คิดวิเคราะห์ ใช้ความรอบคอบในการออกเสียงเลือกตั้งตามหลักการมีส่วนร่วม

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประชาธิปไตย มีหลักการดังต่อไปนี้ 1. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐ 2. ประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน 3. ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนิน ชีวิตโดยอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และ 4. ประชาชนแสดงอำนาจในการปกครองผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นและอำนวยความสะดวกโดยรัฐบาล เช่น การเลือกตั้ง การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมาย การชุมนุมตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อเรียกร้องบางอย่างจากรัฐบาล เป็นต้น

2.1.4 ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมี รากฐานมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีต โดยเริ่มตั้งแต่สมัยกรีกโบราณและได้พัฒนาต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย (อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2539, หน้า 33-34 และชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2519, หน้า 15) มีดังต่อไปนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาล ได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของ ประชาชน

2. การเลือกผู้แทนในสังคมสมัยใหม่ที่เป็น ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนต้องเป็นการเลือกที่บริสุทธิ์ ยุติธรรมโดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ

3. ให้ความสำคัญแก่แนวความคิดที่แตกต่าง รวมถึงมีการแก้ไขปัญหาด้วยการร่วมกันคิดร่วมกัน ตัดสินใจ สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินปัญหา ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เช่น คณะรัฐมนตรี รัฐสภา โดยใช้วิธีอภิปรายแสดงความเห็นเพื่อหาข้อยุติ

4. เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ เช่น การนับถือศาสนา การชุมนุมทางการเมือง การแสดง ความคิดเห็น การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

5. การบังคับใช้กฎหมายยึดถือความเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

6. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด อำนาจต้องไม่ต้อง อยู่ในมือคน ๆ เดียวหรือกลุ่มเดียว มีการแบ่งอำนาจและ กระจายอำนาจ โดยมีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

7. การตัดสินใจหรือการปฏิบัติต้องเป็นไปตาม เสียงข้างมาก โดยต้องคำนึงถึงสิทธิของคนส่วนน้อย

8. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคด้านกฎหมายและความมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ

9. ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานหลักการของ เสรีนิยม ประชาชนต้องมีอิสระและเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การนับถือศาสนา การเดินทางไปได้ทุก ๆ ที่ในสังคมที่อาศัยอยู่ เป็นต้น

10. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ อย่าง กว้างขวาง โดยที่รัฐบาลเป็นผู้ให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างน้อยสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สำคัญ

11. รัฐบาลใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักเนติธรรม ไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคล จะโดนจับหรือโดนลงโทษก็ต่อเมื่อทำผิดกฎหมายที่ได้ ระบุไว้ รวมถึงต้องได้รับการตัดสินคดีอย่างรวดเร็วและ เป็นธรรม เป็นต้น

12. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ผ่านกลไกต่าง ๆ หรือใช้สิทธิ์ที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง

13. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ต่อ รัฐบาลตลอดเวลา รวมถึงมีสิทธิ์เปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่ได้กำหนดไว้

2.1.5 รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย

รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีอยู่ 3 แบบ ได้แก่

1. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) หรือประชาธิปไตยบริสุทธิ์ (Pure Democracy) คือรูปแบบการปกครองที่พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจใด ๆ ได้โดยตรง

โดยไม่ต้องอาศัยคนกลางหรือผู้ทำหน้าที่แทนตน รวมไปถึงการร่างกฎหมายและนโยบายของรัฐบาล เช่น ประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ (Athenian Democracy)

2. ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy) หรือประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) คือการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่ร่วมตัดสินใจทางการเมืองแทนตนในรัฐสภา ซึ่งผู้แทนอาจมาจากการเลือกตั้งหรือมาจากการสรรหาตามรัฐธรรมนูญหรือมาจากการกำหนดโดยพรรคการเมืองหรืออาจใช้รูปแบบผสมผสานกัน และรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในสมัยปัจจุบัน แบ่งเป็น

2.1 ระบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) คือรูปแบบการปกครองที่รัฐบาลได้รับการเลือกเข้ามาจากความเห็นชอบของรัฐสภา โดยประมุขแห่งรัฐอาจเป็นกษัตริย์หรือประธานาธิบดีก็ได้ แต่ประมุขฝ่ายบริหารคือนายกรัฐมนตรี

2.2 ระบบประธานาธิบดี(Presidential system) คือรูปแบบการปกครองที่อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารแยกออกจากกัน โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐและได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชน

2.3 ระบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-presidential system) คือรูปแบบการปกครองที่ผสมผสานระหว่างระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชนและมีการแต่งตั้งคณะรัฐบาลขึ้นมาเพื่อใช้อำนาจบริหาร

3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) คือรูปแบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมนำเสนอมุมมองทางการเมืองนอกเหนือไปจากการเลือกผู้แทนเท่านั้น (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, 2547)

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ 1. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy): ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรง เช่น การร่างกฎหมายและนโยบาย โดยไม่ต้องผ่านผู้แทน เช่น ประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ 2. ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (Representative Democracy): ประชาชนเลือกผู้แทนมาทำหน้าที่ตัดสินใจแทน เช่น ระบบรัฐสภา ระบบประธานาธิบดี และระบบกึ่งประธานาธิบดี และ 3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy): ประชาชนมีส่วนร่วมนอกเหนือจากการเลือกผู้แทน

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชนไทย

การปลูกฝังจิตสำนึกแก่เยาวชนไทยเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรม การสร้างความตระหนักรู้และความรับผิดชอบช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดีและสร้างอนาคตที่มีความยั่งยืนแก่ประเทศชาติ

2.2.1 ความหมายของจิตสำนึก

คำว่า จิตสำนึก มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆกัน ดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2542, หน้า 16) กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคล และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุด หรือหมดหายไป

วราพร ศรีสุพรรณ (ประชากรศึกษา, 2535, หน้า 79) กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นลักษณะของจิตที่มีทั้งความตระหนัก (Awareness) และความรับผิดชอบ (responsibility)

ประเวศ วะสี (วิจัยสนเทศ, 2533, หน้า 29) ได้กล่าวไว้ว่าจิตสำนึกนี้จะเปรียบเหมือนเข็มทิศ ชี้นำให้เด็กมีความคิดความรู้สึกรักและห่วงใยในสิ่งแวดล้อม

อรุณี แสงเพ็ญ (2537, หน้า 7) กล่าวว่า จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึกตระหนัก รัก หวงแหน เห็นความสำคัญ และความจำเป็นในการอนุรักษ์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง

วันชัย วัฒนศัพท์ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) กล่าวว่าจิตสำนึกหมายถึงการรับรู้ที่ได้จากการปฏิบัติด้วยความตระหนักในภารกิจหน้าที่จนเห็นประโยชน์ และยอมรับที่จะจัดการและ/หรือปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ด้วยความสำนึกถึงอรรถประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่สิ่งแวดล้อม ชุมชน ครอบครัว และตนเอง สรุปได้ว่า บุคคลที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อม ควรเป็นบุคคลที่เข้าใจธรรมชาติตามความเป็นจริง เข้าใจตนเอง และเข้าใจสังคม

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นสิ่งที่กำหนดการรับรู้ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของมนุษย์ที่ต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521, หน้า 24) ได้ให้ความหมายว่า ความตระหนัก หมายถึง ความรู้ตัวอยู่แล้ว คือ การที่รู้อยู่ว่า สิ่งนี้มีอยู่หรือเป็นอยู่ แต่ไม่รู้อย่างละเอียดถ่องแท้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 133) กล่าวถึงความหมายของความตระหนักไว้ว่า ความตระหนัก เป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดทางด้านความรู้ (Cognitive Domain) แต่ความตระหนักนั้นไม่ได้เกี่ยวกับความจำหรือความสามารถระลึกได้ ความตระหนัก หมายถึง ความสามารถนึกคิด ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะจิตใจ

สดุดี งามภูพันธ์ (2542, หน้า 52) ให้ความหมายของความตระหนักไว้ว่า หมายถึง การแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิดเห็น ความสำนึก เป็นภาวะที่บุคคลเข้าใจ และประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตนเองได้โดยอาศัยระยะเวลา เหตุการณ์ ประสบการณ์หรือสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนัก

กนกพร อิศรานุวัฒน์ (2540, หน้า 20) กล่าวว่า ความตระหนัก หมายถึง ความสำนึกซึ้งบุคคลเคยมีการรับรู้ หรือเคยมีความรู้มาก่อน เมื่อมีสิ่งเร้ามากระตุ้นจึงเกิดความสำนึกขึ้นหรือ เกิดความตระหนักขึ้น ความตระหนักมีความหมายเหมือนกับความสำนึกซึ่งเป็นสภาวะทาง จิตใจที่

เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิด และความปรารถนาต่าง ๆ มาแล้ว โดยมีการประเมินค่า และตระหนักถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549) นิยามว่า จิตสำนึก หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่อยู่ส่วนลึกของบุคคล ติดตัวติดใจอยู่ตลอดเวลา คงทน และไม่เปลี่ยนโดยง่าย

จากความหมายของคำว่า “จิตสำนึก” ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า จิตสำนึก หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในสภาวะจิตใจถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความรัก ความห่วงใย และสำนึกถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อสิ่งนั้น ในการวิจัยนี้ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนไทย โดยใช้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นฐานสำคัญ ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม พระสงฆ์สามารถสอดแทรกเนื้อหาการปกครองระบอบประชาธิปไตยในบทเรียนธรรมะในวัดและโรงเรียน นอกจากนี้ยังสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย เช่น การอภิปราย การเสวนา และการทำกิจกรรมกลุ่ม พระสงฆ์ยังสามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี โดยการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือกันในสังคม แนวทางเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในประชาธิปไตยให้แก่เยาวชน แต่ยังช่วยให้เยาวชนสามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน

2.2.2 ความสำคัญของจิตสำนึก

จิตสำนึก (Consciousness) ในบริบทของการเมือง หมายถึง ความตระหนักรู้ภายในของบุคคลที่มีต่อสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และบทบาทของตนในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งรวมถึงการเข้าใจในกติกาสังคม ความเคารพผู้อื่น การมีเหตุผล และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์

ในงานวิจัยนี้ “จิตสำนึก” ถือเป็น ตัวแปรกลางที่เชื่อมโยง ระหว่าง บทบาทของพระสงฆ์ และ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน เพราะแม้ว่าจะมีโอกาสเข้าถึงระบบการเมือง แต่หากเยาวชนขาดจิตสำนึกทางประชาธิปไตย ก็อาจใช้เสรีภาพอย่างผิดทิศทาง หรือกลายเป็นผู้ไม่สนใจสาธารณะ การศึกษาครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับ “จิตสำนึก” ดังนี้

จิรภรณ์ ไชยกมล (2561, หน้า 13) ได้สรุปไว้ว่า จิตสำนึกมีความสำคัญอย่างยิ่งซึ่งเป็นสิ่งที่มี คุณค่าต่อ การปฏิบัติตนที่จะส่งผลต่อตนเอง ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ ถ้าสามารถปลูกฝังส่งเสริมหรือ พัฒนาให้บุคคลมีจิตสำนึกด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้บุคคลมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้อย่างสมบัติของส่วนรวมอย่างเห็น คุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น และปัญหาที่เกิดการ เอารัดเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่

ประโยชน์ส่วน ตนและประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง พัฒนาขึ้นอย่าง ต่อเนื่อง

สุนทรี ผาตินาวิน (2558, หน้า 14-15) ได้สรุปว่า จิตสำนึกมีความสำคัญการอยู่ร่วมกันของคนใน เพื่อให้สังคมสงบสุขเกิดความเกื้อกูลช่วยเหลือและมีความร่วมมือทางสังคม ได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง นับว่าเป็นพื้นฐานต่อ ความรับผิดชอบต่อตนเอง เช่น ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ รู้จักการออกกำลังกาย เพื่อให้สุขภาพ แข็งแรงสมบูรณ์ มีความประหยัดรู้จักความพอประมาณความพอดีประพฤติตัวให้เหมาะสมละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความ เสื่อมเสีย ทำงานที่รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความรับผิดชอบ ตรงเวลามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสามารถพึ่งพาตนเองได้ 2) จิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการช่วยเหลือสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่น หรือสังคมเดือดร้อนได้รับความเสียหายอาทิ จิตสำนึกสาธารณะต่อโรงเรียน เช่น มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครูอาจารย์ ตั้งใจเล่าเรียน ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของโรงเรียน รักษาสิ่งแวดล้อมของทางโรงเรียน เคารพสิทธิการใช้ของส่วนรวมของทางโรงเรียน อาสาช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ของทางโรงเรียน และจิตสำนึกสาธารณะต่อชุมชน เช่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาความ สะอาดของชุมน รักษาสมบัติของส่วนรวมให้ความร่วมมือ ต่อสังคมในฐานะพลเมืองดีให้ความ ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชน

ภิรมย์ เอี่ยมสำอางค์ (2556, หน้า 16) สรุปว่าการมีจิตสำนึกเป็นวิถีทางที่สำคัญในการปรับตัวต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยการควบคุมตัวเอง ด้วยความตระหนักคิด และสามารถใช้ความรู้ในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552, หน้า 73 – 74) สรุปไว้ว่า จิตสำนึกเป็นสิ่งสำคัญซึ่งต้องปลูกฝังหรือ เสริมสร้างไว้ตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยในการปลูกฝังนั้นควรเด็กได้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ รวมทั้งมีการฝึกฝนให้เด็กได้ปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กเกิดการกระทำเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และควรทำให้เหมาสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ ซึ่งในการฝึกอบรมปลูกฝังหรือพัฒนาจิตสำนึกให้แก่เด็กนั้นควรมีครูหรือ ผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ

สมพงษ์ สิงหะพล (2542, หน้า 16) กล่าวว่า จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุดหรือหมดหายไปคนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตน เพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่างๆ ตามมา เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัย จะไม่ขับรถผิดกฎจราจรบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะไม่ขีดเขียนในสถานที่สาธารณะ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538, หน้า 77) กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมว่า เด็กช่วงแรกเกิดจนถึงก่อน 10 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่งเพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่ดัดง่าย” ฉะนั้น การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็กจะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มากการที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน

ประเวศ วะสี และคณะ (2542, หน้า 20) กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมืองเป็นคุณค่า เป็นจิตวิญญาณของสังคมบุคคล และองค์กรสังคมใดก็ตามที่ขาดจิตสำนึกที่ดี ย่อมเป็นสังคมที่ไร้คุณค่า ไร้พลังในการสร้างสรรค์ ต่อเมื่อได้พัฒนาบุคคลให้มีจิตสำนึกที่ดีแล้ว จึงจะเกิดเป็นภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ส่งผลให้ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ ดำเนินไปในแนวทางที่ดีเพราะบุคคลมีศีลธรรม

กล่าวโดยสรุป จิตสำนึกมีความสำคัญต่อคนในสังคมเป็นอย่างยิ่ง ถ้าหากคนเกิด จิตสำนึกที่ดีต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความรับผิดชอบ เกิดการหวงแหนและ ช่วยกันดำรงรักษาภูมิปัญญาในท้องถิ่นเอาไว้ได้

2.2.3 ระดับจิตสำนึก

ณัฐฐ์วัฒน์ สุทธิโยธิน (2559, หน้า 1) ได้สรุประดับของการมีจิตสำนึกออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 1. ความสนใจ มีความสนใจในเรื่องนั้น 2. ความเอาใจใส่ หรือใส่ใจในเรื่องนั้น เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิต เห็นว่าเป็นสิ่งที่ตนเองต้องการ คาดหวังว่าจะให้เกิดจิตสำนึกดังกล่าว 3. ความรู้สึกเกี่ยวข้อง 4. ความรู้สึกอยากมีส่วนร่วม 5. ความต้องการลงมือปฏิบัติ

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2551, หน้า 177 – 178) ได้แบ่งจิตสำนึกออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1. สำนึกที่ได้มาจากการปลูกฝังหรือการถ่ายทอดที่ดำรงอยู่ทั่ว ๆไปในสังคม และ สิ่งที่ถ่ายทอดมานั่นก็คือ วัฒนธรรมที่ดำรงอยู่เป็นหลักหรือเรียกว่าวัฒนธรรมกระแสหลัก 2. สำนึกที่ถูกปลุกขึ้นมา เป็นสำนึกที่ปรารถนาทางเลือกใหม่ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมและแนวคิดกระแสหลักและมักคัดค้านกับสภาวะดำรงอยู่ เช่น ความอยุติธรรมในสังคมแสดงออกได้ สิทธิที่จะเลือกสิ่งที่ตนเองต้องการได้และสิทธิที่จะดูแลปกครองตนเอง กำหนดหนทางให้แก่ตนเอง 3. สำนึกที่เพิ่มพูนขึ้น (Expanded) ซึ่งคนที่มีแนวคิดนี้เป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่เสียเปรียบในสังคม เห็นว่าฐานะตำแหน่งก็คือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นปฏิกิริยาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก็คือ กระบวนการทั้งชีวิต คนที่มีสำนึกเช่นนี้ มีความเข้าใจในความสลับซับซ้อนทางสังคม

รื่นฤดี ชัยอำมาตย์ (2550, หน้า 10) สรุปว่า จิตสำนึกทางสังคมระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกที่มุ่งรับใช้ระบบที่เป็นอยู่เป็นจิตสำนึกแบบล้าหลังแสดงออกโดยยอมรับเคราะห์กรรม ถือเป็นเรื่องของโชค วาสนา ยอมรับสภาพที่อยู่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขอะไรได้และอีกระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกที่

เปลี่ยนแปลงระบบที่เป็นอยู่ เป็นจิตสำนึกแบบก้าวหน้าโดยมุ่งถึงการมีชีวิตที่ดีกว่า สังคมที่ยุติธรรมกว่าสงบกว่า ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มทำประโยชน์ต่อสังคมต่อรองกับอำนาจหรือคัดค้านสิ่งที่เห็นว่าไม่ต้องการเอารัดเอาเปรียบสังคมหรือทำให้สังคมเสื่อม เป็นต้น

พลเดช ปิ่นประทีป (2552) ได้สรุปว่า ระดับจิตสำนึกเป็นกระบวนการพัฒนาภายในของผู้คนเพื่อก้าวข้ามความสำนึกแบบสัญญาณดิบและความเป็นตัวตนที่เห็นแก่ตัว จากสัตวภูมิสู่มนุษยภูมิ (Transcending Self) ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 5 ระดับเป็นเบื้องต้น ได้แก่

1. จิตสำนึกพึ่งตนเอง เป็นจิตสำนึกที่พบเห็นในบุคคลหรือชุมชน กลุ่ม องค์กร ที่มี ความเข้มแข็งโดยทั่วไปที่มีจิตสำนึกพึ่งตนเองเป็นรากฐาน ไม่รอพึ่งเทวดาฟ้าดิน ไม่โทษปัจจัยภายนอก แต่มุ่งใช้สติปัญญาของตนสร้างความพอเพียงและมีภูมิคุ้มกันขึ้นมาด้วยตนเอง และมักมีคุณลักษณะพิเศษคือมีขีดความสามารถในการปกป้องคุ้มครองตนเองจากภัยคุกคาม มีลักษณะเชิงต่อสู้ต้านทานหรือมีบุคลิกที่ระแวดระวังและขีดวงตนเองเพื่อความอยู่รอด

2. จิตสำนึกสาธารณะเป็นจิตสำนึกที่ใส่ใจต่อส่วนรวม ห่วงใยประโยชน์ และ สมบัติสาธารณะ โดยจะเฝ้าระวังมิให้ใครมาทำลายหรือเอาสมบัติสาธารณะไปเป็นของตัว ซึ่งจิตสำนึกสาธารณะเป็นรากฐานความเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น (Active Citizen) สังคมที่มีพลเมืองผู้กระตือรือร้นจำนวนมากย่อมเป็นสังคมที่มีความตื่นตัวตลอดเวลา ใครจะมาขโมยสมบัติสาธารณะหรือทำลายสิ่งแวดล้อมจะทำได้ยากขึ้น

3. จิตสำนึกอาสาสมัคร เป็นจิตสำนึกที่พร้อมจะเสียสละสมบัติหรือประโยชน์ส่วนตัวให้กับผู้อื่น หรือส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน อาจเป็นการเสียสละเวลา แรงกายแรงใจ ความรู้สติปัญญาหรือทรัพย์สินเงินทองก็ได้ คนและชุมชนที่มีจิตอาสามักเป็นผู้ที่สามารถพึ่งตนเองได้ และมีจิตสำนึกสาธารณะเป็นทุนเดิม จึงมีความพร้อมที่จะเสียสละเพื่อคนอื่นได้ในระดับใดระดับหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจิตอาสาเป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่เข้มแข็งหรือประชาคม (Civil Society)

4. จิตสำนึกวีรชน เป็นจิตอาสาที่ผนวกด้วยความกล้าหาญในการต่อสู้ หรือปฏิบัติ หน้าที่เพื่อส่วนรวมแบบไม่กลัวยากไม่กลัวตาย มีความพร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่งทุกอย่าง แม้กระทั่ง ชีวิตเพื่อหมู่คณะของตน ซึ่งอาจเป็นครอบครัววงศ์ตระกูล ชุมชนท้องถิ่น องค์กร สถาบัน เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ประเทศ อุดมการณ์ ลัทธิความเชื่อ ศาสนา เป็นต้น และจิตสำนึกวีรชนมักพัฒนาขึ้นมาโดยผ่านการต่อสู้ร่วมกันเป็นหมู่คณะ หล่อหลอมจากการขับเคี่ยวกับตัวเองอย่างต่อเนื่อง ผ่านบททดสอบ ตนเองครั้งแล้วครั้งเล่า และมักแสดงวีรกรรมให้ประจักษ์ต่อสายตาของ ผู้คนเมื่อมีเหตุการณ์คับขัน หรือไม่ก็ภายหลังจากการสละชีวิตร่างกาย

5. จิตโพธิสัตว์ เป็นจิตสำนึกความรักและรับใช้เพื่อนมนุษย์โดยไม่เลือกหน้า ไม่เลือกว่าเป็นหมู่คณะหรือเผ่าพันธุ์ใด มีความเป็นสากล ซึ่งผู้ที่มีจิตสำนึกแบบนี้มักเป็นผู้ปฏิบัติธรรม หรือมีความศรัทธาในหลักศาสนา และมีกิจวัตรปฏิบัติส่วนตนที่เข้มงวด มีวินัยสูง บางทีเคร่งยิ่งกว่า พระ

กล่าวโดยสรุป ระดับการเกิดจิตสำนึก จะเริ่มต้นจากความสนใจในสิ่งที่มีอยู่รอบตัว ก่อนและหากได้รับการพัฒนาและส่งเสริมจะทำให้จิตสำนึกพัฒนาขึ้นจนถึงระดับสูงสุดคือ ขั้นการลงมือกระทำในการอนุรักษ์ต่อไป ดังนั้นสถานศึกษาควรช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้แก่นักเรียนและเยาวชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบไป

2.2.4 หลักการสร้างจิตสำนึก

หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้านจิตสาธารณะกับบุคคลต่าง ๆ นั้น ให้มีความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคมหรือสาธารณะชน จะเป็นการสร้างพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดขึ้นกับเยาวชน และบุคคลโดยทั่วไป โดยเฉพาะเยาวชนไทย รวมทั้ง ประชาชนไทยทั่วไป สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากมีความรับผิดชอบ ภายในกายของคน “ความมีจิตสาธารณะ” เป็นความสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนที่รู้จัก ความเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจร่วมมือ แนวคิดในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวม อีกทั้งจะช่วยลดปัญหาขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและสังคม การช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นหลักการในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เป็นการแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคมอย่างได้ผลเป็นเชิงประจักษ์ได้ ดังนั้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวด 1 บททั่วไปที่ว่าด้วยความมุ่งหมายและหลักการ มาตราที่ 7 ได้แสดงถึงเจตจำนงค์ ความพยายามที่จะให้การจัดศึกษาเพื่อพัฒนาคน ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้อง มุ่งปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และประโยชน์ของประเทศชาติรวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพอย่างสุจริต โดยรู้จักพึ่งตนเอง มีความคิริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุด คือการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ความนึกคิด จิตใจคิดบวกในสังคม และบุคลิกภาพเป็นวัยที่เรียกว่า ช่วงแห่งการมีพลังการเจริญเติบโตงอกงามสำหรับชีวิต แนวความคิดเหล่านี้เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเยาวชนไทยในทัศนะของการที่เยาวชนมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ แตกต่างจากเด็กวัยอื่น ๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นแนวทางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาจิตใจของเยาวชนให้มีจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทยนั้น เป็นแนวทางที่หลากหลายเน้นกระบวนการ ของการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนปลูกฝังการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ภายใต้เงื่อนไขปฏิรูปการศึกษาพัฒนาคุณภาพสื่อ

ร่วมมือกันทำงาน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมเป็นเครื่องมือสำหรับสร้างสรรค์เยาวชน ในการเรียนรู้อย่างหนึ่งของเยาวชน สรุปว่าการสร้างจิตสาธารณะ มี 4 ขั้นตอน คือ

1. เพื่อปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ ซึ่งเกิดจากการที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก จากครอบครัว และสถานศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกโดยผ่านกิจกรรมเสริมในการช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และครอบครัว

2. การเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจ ด้านความรู้ และการติดต่อสื่อสารอย่างมีศักยภาพ เพื่อให้บุคคลจะเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ ตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ของสถาน-ศึกษาหรือการให้บริการในชุมชน ความพร้อมทางด้านร่างกายจิตใจ และทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น การไหว้ การยิ้มแย้ม ทักทาย การทำงานร่วมกันเป็นทีม เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง

3. การเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตน การจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดจิตสาธารณะของตนเองควรมีกิจกรรมที่หลากหลายเป็นการช่วยเหลือ และทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะชน มีความยึดมั่นในการทำความดี การช่วยเหลือผู้อื่น ตั้งแต่งานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การช่วยคนที่พิการข้ามถนน ช่วยถือสิ่งของต่าง ๆ การช่วยผู้ปกครองทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่บ้าน เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน รดน้ำต้นไม้ เป็นต้น

4. มีการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ต่อการพัฒนาด้านจิตสาธารณะ คือ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทำให้เกิดการพัฒนาเป็น คนเก่ง คนดี และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และคนในครอบครัว

โดยภาพรวมของประเทศ จะเห็นว่าทุกส่วนงานพยายามส่งเสริมให้ประชาชนเป็น คนดี ที่มีความเก่ง ความรอบรู้ มีสุขภาวะที่ดี เป็นคนดีของสังคม เป็นคนที่เห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ให้มีแนวคิดเป็นจิตอาสาต่อสาธารณะชน อย่างมีเหตุมีผล แนวความคิดอยากช่วยผู้อื่นและเพื่อมนุษย์แบบมีอุดมการณ์ ฯลฯ การจะเป็นคนดีได้นั้นต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก โดยคุณพ่อ คุณแม่ คุณครู บริบทโดยรวมของสังคม ฯลฯ ให้มีการสอนเรื่องจิตอาสาเพิ่มขึ้น การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมในทุกโรงเรียน ในสังคม ชุมชน เพื่อปลุกระดมเสริมสร้างจิตวิญญาณต่ออาสาสมัคร ความมีจิตอาสา ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในสังคมไทยในวงกว้างอย่างยั่งยืนมากขึ้น ทั้งในระบบ และนอกระบบ ต้องมีบุคคลตัวอย่างที่ดี เช่น คุณพ่อ คุณแม่ คุณครู ผู้นำประเทศ นักกีฬา นักดนตรี นักแสดง ฯลฯ มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมจิตอาสาดี ๆ เสนอให้กับประชาชน เด็ก ๆ เยาวชนเห็น ได้เห็นภาพอย่างแท้จริง เช่น เมื่อมีการรณรงค์การบริจาคโลหิต อวัยวะ การไปทำความสะอาดวัด โบถ์ วิหาร และชุมชน สร้างห้องสมุด ทาสีโรงเรียน ฯลฯ ทางสื่อมวลชน วิทยุ หนังสือพิมพ์ ทีวี ฯลฯ อย่างเป็นระบบต่อเนื่องตลอดเวลา มีการยกย่อง สร้างขวัญกำลังใจ ให้รางวัล แก่ผู้มีจิตอาสา เพื่อให้ประชาชนทั่วไปทราบถึงประโยชน์การมีจิตอาสา กระทำความดี ซึมซับให้แก่เยาวชนเกิดความรักในการเป็นจิตอาสา รวมทั้งความสุขที่เกิดขึ้นต่อทั้งผู้ให้และผู้รับอย่างเป็นกระบวนการต่อไป

2.2.5 ความหมายของการสร้างจิตสำนึก

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร) (2560, หน้า 86) ได้กล่าวว่า การสร้างจิตสำนึกนั้นเป็นการแสดงออกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความปรารถนาต่างๆ ซึ่งเกิดจากกระบวนการเรียนรู้และจากประสบการณ์ รวมทั้งมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่ตนมีต่อสิ่งนั้นๆ และจิตสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้ตนที่จะทำสิ่งใดเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การคิดที่สร้างสรรค์เป็นกุศลและมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดสร้างสรรค์ คือคิดในทางที่ดี ไม่ทำลายบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการกระทำและคำพูดที่มาจากความคิดที่ดี

กรรยา พรรณนา (2559, หน้า 15) ได้กล่าวว่าจิตสำนึกเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมของ แต่ละบุคคล ซึ่งแสดงออกในรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะแต่ละคนนั้นมีจิตสำนึกที่แตกต่างกัน มีกระบวนการคิดที่แตกต่างกัน จึงทำให้การแสดงออกจึงแตกต่างกัน

อนุศิษฏ์ ปลั่งแสงไพฑูรย์ (2559, หน้า 26) สรุปว่าจิตสำนึกคือส่วนของความรู้สึกนึกคิดและคุณค่าที่ถูกถ่ายทอดกันมาแล้วสะสมไว้ในส่วนลึกที่สุดร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งสามารถสร้างจิตสำนึกด้วยการอบรมเรียนรู้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกและความรู้สึกรับผิดชอบ ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมโดยรวม ให้สามารถดำรงสถานภาพและอำนวยประโยชน์อย่างยั่งยืนภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วม

กล่าวโดยสรุป การสร้างจิตสำนึก หมายถึง กระบวนการในการกระตุ้นให้บุคคลใน ชุมชน เกิดความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ดีในการไม่ทำลายช่วยกันสืบสานต่อ ยึดมั่นในคุณธรรมความดีงาม

2.2.6 วิธีการและขั้นตอนการสร้างจิตสำนึก

รื่นฤดี ชัยอำมาตย์ (2550, หน้า 10 – 12) กล่าวถึงการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ว่าจำเป็นจะต้องมีกระบวนการหรือขั้นตอนกลยุทธ์ในการสร้างจิตสำนึกที่สำคัญและเกิดประสิทธิภาพ ดังขั้นตอนกลยุทธ์ในการสร้างจิตสำนึก มี 3 ประการ ได้แก่

1. กลยุทธ์การปลูกจิตสำนึก เป็นกลยุทธ์หลักของการสร้างประชาสังคม เพราะ ประชาสังคมต้องขับเคลื่อนด้วยความร่วมแรงร่วมใจ ก่อเกิดความสัมพันธ์โยงใยเป็นเครือข่ายดังนั้นกลยุทธ์การปลูกจิตสำนึกสาธารณะของบุคคล กลุ่ม ชุมชนและสังคม จึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำเป็นสิ่งแรก โดยอาศัยการสนับสนุนหรือเทคนิค

1.1 สร้างความรัก กลยุทธ์ความรักนี้เป็นความรักขั้นสูงสุดของสังคม เป็น มากกว่าความรักในความเป็นพรรคพวก เป็นความรักสากล เป็นความรักที่เอาชนะความเห็นแก่ตัวของ มนุษย์ เป็น

มิตรภาพเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันทำให้เกิดความเข้มแข็ง เพื่อเป็นพลังทางสังคม ซึ่ง ความรักในธรรมชาติของแผ่นดิน หมายความรวมถึง ความรักในสังคมต่อประเทศมนุษย์ก่อกำเนิดโดย ธรรมชาติ และมีความเป็นอยู่ร่วมกับธรรมชาติ คนในสังคมไทยในประเทศไทยจึงต้องหวงแหนและรัก ธรรมชาติ และความเป็นไทย รักวัฒนธรรมชุมชน รักในค่านิยมความเป็นไทย กระแสความรักดังกล่าว ได้จางหายไปจากอารยธรรมตะวันตก จากค่านิยมลัทธิบริโภคนิยมนำมาซึ่งการแก่งแย่งแข่งขันอย่าง เอาเป็นเอาตาย ความรักต่อเพื่อนมนุษย์และความรักต่อแผ่นดินจะสร้างความผูกพันในความเป็น สังคมไทย และเป็นตัวปลูกจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness)

1.2 ส่งเสริมความรู้ การเสริมสร้างความรู้เป็นส่วนสนับสนุนสำคัญในการสร้าง ความรัก ความรู้อย่างแท้จริง เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากการกระทำ เรียนรู้จากความต้องการที่แท้จริง (Learning by Doing) ความรู้ในที่นี้แบ่งออกได้เป็น 2 นัย คือ ความรู้อย่างซาบซึ้งในศาสตร์หรือความรู้นั้นๆ และความรู้ที่ทำให้เกิดการคิดเป็น เลือกเป็น อันเป็นความรู้ในการเชื่อมโยงหรือ โลกทัศน์สังคมที่คิดเป็นคิดถูกจึงเป็นสังคมแห่งปัญญาที่แท้จริง

1.3 ส่งเสริมความเป็นธรรมชาติ การดำเนินงานต่างๆ ในการพัฒนาภาครัฐที่ไม่ ประสบความสำเร็จ เพราะการเร่งรัดเพื่อจะให้ถึงเป้าหมายรวดเร็ว ด้วยมีเวลาและงบประมาณเป็น 22 ข้อจำกัด อีกทั้งในบางครั้งความสำเร็จก็จะนำมาซึ่งตำแหน่ง และความก้าวหน้าของข้าราชการหรือองค์กรที่เข้าไปทำ มีการแต่งตั้งหัวหน้า ผู้นำ วางแผน วางขั้นตอน จัดหาอุปกรณ์และทรัพยากรซึ่งภายหลังเมื่อหน่วยงานถอนตัว ชุมชนที่ไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้ เพราะมีผู้จัดการให้โดยตลอด การสร้าง จิตสำนึกสาธารณะเมื่อปลูกจิตสำนึกด้วยความรัก และให้ความรู้การรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมดังกล่าว อยู่บนพื้นที่ฐานของการเติบโตแบบธรรมชาติเพื่อความเป็นอิสระ และความต่อเนื่องยั่งยืนด้วยความ ซาบซึ้งในจิตใจเป็นการพิสูจน์ถึงศักยภาพของระดับแห่งสำนึกว่าจะสามารถแสดงศักยภาพในการ ร่วมกันแก้ปัญหาของสังคมได้มากน้อยเพียงใด

2. กลยุทธ์การผนึกกำลัง (Empowerment) เมื่อใช้กลยุทธ์การปลูกจิตสำนึกโดยอาศัยเทคนิคความรัก ความรู้ และความเป็นธรรมชาติแล้ว สิ่งต่อไปคือการรวบรวมพลังของปัจเจกชน แต่ละคนเข้าไปเป็นกลุ่ม เป็นองค์กรเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวโดยอาศัยกลยุทธ์การผนึกกำลัง ซึ่งมีเทคนิค คือ

2.1 การมีส่วนร่วม (Participation) ควรยึดหลักการมีส่วนร่วมที่สำคัญ 3 ประการ

2.1.1 การมีส่วนร่วมนั้นต้องเกิดจากความเต็มใจและความเข้าใจที่จะเข้า ร่วมเพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจเรื่องนั้น ๆ อันจะทำให้เกิดความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2.1.2 กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม

2.1.3 การมีส่วนร่วมต้องมีพื้นฐานของเสรีภาพ อิสระที่จะตัดสินใจว่าจะ เลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญคือการมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับหรือขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า

2.2 ความเป็นหนึ่งเดียว (Unity) 13 เทคนิคความเป็นหนึ่งเดียว ถือเป็นจุดที่ สามารถแสดงถึงพลังของประชาสังคมจากความรัก ความรู้ ความเป็นธรรมชาติ มาสู่การมีส่วนร่วมอัน เป็นกิจกรรมแสดงออกถึงความเป็นประชาสังคมอันอาจได้แก่ กิจกรรม (Activity) ของกลุ่ม ผลประโยชน์หรือองค์กรชุมชนต่าง ๆ หรือความสำนึกร่วมในการเป็นสมาชิกของชุมชน เช่นความรัก ความภูมิใจในท้องถิ่น หวงแหนในวัฒนธรรมของคนในชุมชน เมื่อมาถึงจุดนี้เทคนิคความเป็นหนึ่งเดียว คือความเป็นหนึ่งเดียวของสังคมเป็น ความรู้สึกว่าพวกเดียวกัน ทั้งที่ไม่เคยเห็นกัน ไม่เคยรู้จักกันแต่ เป็นพวกเดียวกันโดยวัฒนธรรมสังคมไทย

3. กลยุทธ์กระแสผลักดัน (Drive) กลยุทธ์กระแสผลักดันเป็นการปลูกจิตสำนึก ทางสังคมโดยอาศัยเทคนิคความรักความรู้และความเป็นธรรมชาติ เมื่อเกิดจิตสำนึกจึงเป็นขั้นตอน ของกลยุทธ์การรวมพลังโดยรวบรวมพลังจากจิตสำนึกของประชาชนโดยอาศัยเทคนิคการมีส่วนร่วม ความเป็นหนึ่งเดียวและความสุภาพ สิ่งที่จะได้คือมาก็คือประชาสังคมในตัวบุคคล กลุ่ม องค์กร ชุมชน และสังคมเพื่อใช้เป็นพลังในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาศักยภาพ ซึ่งกลยุทธ์กระแสผลักดันเป็นสิ่งที่จะผลักดันประชาชนให้เกิดความยั่งยืนของจิตสำนึกและเจริญขึ้นในจิตใจของผู้คมในสังคมเป็นการสร้างสนามให้กับประชาสังคมในการขับเคลื่อนก่อเป็นกระแสสังคม มิใช่จำกัดไว้เพียงแค่ในหนังสือหรือแวดวงวิชาการ สนามในที่นี้คือกิจกรรมในการส่งเสริมแสดงออกถึงความเป็นประชาสังคม ซึ่งหากมอง ในแง่ของเด็กและเยาวชน ก็คือกิจกรรมต่างๆ ที่เด็กและเยาวชนต่างมีจิตสำนึกร่วมกันและมารวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคม เพื่อแก้ปัญหาและขยายการพัฒนาให้เกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร (2543, หน้า 55 – 59) ได้เสนอกลยุทธ์การปลูกจิตสาธารณะสรุปได้ดังนี้

1. การใช้บทบาทของผู้นำ ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจะมีบทบาท สูงในการริเริ่มสร้างสรรค์ โน้มนำ หล่อหลอม ประสานงานเพื่อให้เกิดจิตสาธารณะ

2. การใช้การสื่อสารแบบรวมศูนย์ โดยใช้การสื่อสารที่มีการควบคุมโดยศูนย์กลาง เพื่อเผยแพร่ในสิ่งที่คนเห็นว่าดีหรือให้ผู้อื่นร่วมเผยแพร่เพื่อแก้ปัญหาการไม่เป็นเอกภาพใน การ เผยแพร่ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดในสาระบางประการ

3. การใช้กระบวนการศึกษาเรียนรู้ โดยการผลักดันให้จิตสาธารณะเข้าสู่ระบบ การศึกษาให้ได้ไม่ว่าจะเป็นทางการที่เป็นการศึกษาในระบบ เช่น การศึกษาในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่างๆ และไม่เป็นทางการคือการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น การเรียนรู้ภายในองค์กร ชุมชน สังคม การเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม

4. การใช้บทบาทของสื่อมวลชน สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการกระจาย ข้อมูลข่าวสาร สู่บุคคลต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยสร้างจิตสาธารณะที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

5. การใช้ตัวอย่างที่ดีในสังคม การสร้างและสนับสนุนคนดี ยกย่องคนดี เลือกผู้นำที่ดี และผลักดันตัวอย่างจิตสาธารณะที่ดีเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เกิดจิตสาธารณะในสังคมได้

ทิศนา แขมมณี (2546, หน้า 69 – 74) ได้เสนอวิธีการสอนที่ช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมซึ่งนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะได้ดังนี้

1. การเล่านิทาน เป็นการสอนที่ใช้นิทานเป็นสื่อ ซึ่งครูอาจใช้สื่ออื่นๆ ประกอบได้ เช่น หุ่นภาพ แผ่นป้ายสำลี บุคลิกภาพผู้เล่านิทาน และการ์ตูน เป็นต้น

2. การเล่นเกม เกมเป็นการเล่นภายใต้กติกาที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของการเล่นโดยทั่วไปแล้วจะมีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ตื่นเต้น เกมที่ควรนำมาใช้ฝึกที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

3. การใช้กรณีตัวอย่าง เป็นการสอนโดยใช้เรื่องที่คัดสรรมาหรือเขียนขึ้นเพื่อให้ ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหา เรื่องที่เลือก มาใช้ควรเป็นเรื่องที่คล้ายความจริง

4. การใช้บทบาทสมมติ เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นตัวละคร ในสถานที่สมมติ เช่นการให้นักเรียนแสดงเป็นเทวดาพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน แสดงตัวเป็นตำรวจผู้พิทักษ์ความดี แสดงเป็นพยาบาลดูแลผู้ป่วย หรือแสดงเป็นผู้มีคุณธรรมในการช่วยเหลือผู้ยากไร้

5. การใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กันในสถานการณ์ที่จำลองจากสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น เช่น การใช้สถานการณ์จำลองเป็นนักดับเพลิง เข้าไปช่วงยเหลือผู้ประสบภัย หรือจากเหตุการณ์การเข้าไปช่วยเหลือประชาชนที่โดนคลื่นสึนามิถล่มทางภาคใต้ของไทย เป็นต้น

กัลยากร วรกุลลัฏฐานีย์ (2553, หน้า 8 – 10) ได้สรุปไว้ว่า การพัฒนาจิตสาธารณะว่าจะต้อง ใช้วิธีการและกิจกรรมที่หลากหลาย โดยกิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วม แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และให้นักเรียนเข้าร่วม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเสริมทักษะความรู้จากวิชาการ โดยแบ่งกิจกรรมได้ดังนี้

1.1 กิจกรรมที่ใช้แรงกายกระทำ คือ กิจกรรมการเข้าค่ายต่าง ๆ เช่น ค่ายคุณธรรม จริยธรรม ค่ายลูกเสือ ซึ่งจะมีการเก็บกวาด เก็บขยะ ปลูกต้นไม้ ปลูกป่า กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ กับเด็กด้อยโอกาส

1.2 กิจกรรมการให้บริจาค เช่น การบริจาคสิ่งของให้ผู้ที่ต้องการ

2. กิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งจะเริ่มด้วยตัวนักเรียนเอง ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมของ ชมรมหรือชุมนุมที่นักเรียนเป็นสมาชิก เช่น กิจกรรมสอนหนังสือน้อง กิจกรรมเลี้ยงอาหารสุนัขจรจัด กิจกรรมรณรงค์เก็บขยะในบริเวณโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้กับสังคมและยังได้ทำพร้อมกับเพื่อน ๆ อีกด้วย

จิรวรรณ คุ้มพร้อม สำลีพันธ์ (2560, หน้า 27) การสร้างสำนึกที่ดี และถูกต้องนั้นต้องอาศัยปัจจัยของการรับรู้ของแต่ละบุคคล และการรับรู้ขึ้นอยู่กับอิทธิพล 3 ประการคือ

1. ประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาเช่น พ่อ แม่ ครูเคยอบรมบ่มนิสัยมา และในชีวิตประจำวัน

2. ความใส่ใจ และการให้คุณค่าในเรื่องที่จะรับรู้ซึ่งการใส่ใจสามารถแปรเปลี่ยนได้ หลายระดับ ตั้งแต่ความจำเป็น ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจ และอารมณ์

3. ลักษณะ และรูปแบบการรับรู้เรื่องต่างๆ การเรียกร้องความสนใจอาศัยการได้ ยินได้เห็นเพียงครั้งเดียว แต่การรับรู้ต้องการหลายครั้ง และสำนึกที่ดีนั้นต้องการระยะเวลานานพอสมควร

ปรีดา รอดนวล (2560) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาให้คนไทยมีจิตสำนึกที่ถูกต้อง

1. การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันครอบครัว โดยการอบรมเลี้ยงดูของ พ่อ แม่ และเครือญาติ ควรปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในด้านต่างๆ ต่อลูกหลานของตนเอง โดยถือว่า เป็นภารกิจที่สำคัญของครอบครัว

2. การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านชุมชนโดยผู้คน กลุ่ม และองค์กรต่างๆ ใน ชุมชน ต้องช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นต่อสมาชิกของชุมชนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ถือเป็น กำลังสำคัญในอนาคต การสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านชุมชน อาจสร้างโดยการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบให้เกิดการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้อง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยกันสร้างจิตสำนึก ที่ถูกต้องและรับผิดชอบร่วมกัน

3. การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยบูรณาการให้หลักสูตรต่างๆ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องใน ด้านต่าง ๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นความร่วมมือระหว่างสถาบันศึกษากับชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

4. การพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องผ่านทางสังคมต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญ แนวนโยบายของรัฐ และวิสัยทัศขององค์กรต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป การสร้างจิตสำนึกสามารถทำได้หลากหลายทาง ได้แก่ ผ่านกระบวนการทางการศึกษา ผ่านชุมชน ผ่านครอบครัว ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดการเรียนรู้ การบริจาค เป็นต้น

2.2.7 การวัดจิตสำนึก

อมรรัตน์ จันทร์เขียว (2554, หน้า 22-23) การวัดจิตสำนึกเป็นการวัดพฤติกรรม ด้านจิตพิสัย ดังนั้นผู้วัดจึงควรศึกษาวิธีการวัดที่หลากหลายและเหมาะสมกับพฤติกรรมจิตสาธารณะที่เกิดขึ้น โดยมีการวัดหลาย ๆ ครั้ง วัดอย่างต่อเนื่องและวัดให้ครอบคลุมคุณลักษณะด้านจิตสำนึก ดังนี้

1. วัดให้ครอบคลุมคุณลักษณะที่ต้องการวัด เนื่องจากคุณลักษณะด้านจิตพิสัย เป็นคุณลักษณะส่วนตัว ซึ่งไม่แน่ใจว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นผลมาจากอารมณ์หรือความรู้สึกนั้นๆ หรือไม่ ดังนั้นการวัดผลจึงจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือหลายๆ อย่าง

2. วัดหลาย ๆ ครั้ง เนื่องจากคุณลักษณะด้านจิตพิสัย อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ ดังนั้นควรมีการวัดหลาย ๆ ครั้งในวันและเวลาที่แตกต่างกันไปจึงจะทำให้ผลการวัดเชื่อถือได้มากขึ้น

3. วัดอย่างต่อเนื่อง ควรวัดอย่างต่อเนื่อง และใช้เทคนิคหลาย ๆ วิธีจึงจะเชื่อได้ว่า ผลการวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัยมีความน่าเชื่อถือ และถูกต้อง

4. ความร่วมมือของผู้ที่ถูกวัดเป็นเรื่องที่สำคัญ การวัดด้านจิตพิสัยเป็นการวัด พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคล ซึ่งบางคนอาจไม่ต้องการเปิดเผยความจริงเพราะเกรงจะเกิดผลเสียแก่ตน ดังนั้นผู้วัดจึงควรหาเทคนิควิธีที่จะทำให้ผู้ตอบ ตอบด้วยความสบายใจ และรู้สึกว่าปลอดภัย

5. ใช้ผลการวัดให้ถูกต้อง เนื่องจากการวัดด้านจิตพิสัยไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด ดังนั้นคะแนนจากการวัดจึงไม่สามารถนำไปใช้ตัดสินได้ว่าได้หรือตก แต่เป็นการวัดเพื่อนำไปพัฒนา บุคคลและหาทางช่วยเหลือต่อไป

ณัฏฐภรณ์ หลาวทอง (2546, หน้า 199-201) เสนอแนะวิธีการวัดไว้ดังนี้

1. การรายงานตนเอง (Self-Report) เป็นการให้ผู้รับการทดสอบแสดงความรู้สึกของตนเองตามสิ่งเร้าที่ได้สัมผัส ซึ่งอาจใช้ข้อความหรือสถานการณ์ต่างๆ โดยผู้ตอบมีโอกาสตอบได้ตามความคิด ความรู้สึกของตนเอง (การตอบแบบปลายเปิด) หรือเลือกคำตอบที่มีการจัดเตรียมให้แล้ว (การตอบแบบปลายปิด)

2. การสังเกตพฤติกรรม (Observation) เป็นการใช้ประสาทสัมผัส โดยเฉพาะตา และหูในการบันทึกจดจำพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมาย แล้วจดลงในแบบบันทึกที่มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจสอบรายการ (Checklist) หรือแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

3. การสังเกตร่องรอยของพฤติกรรม (Obtrusive) เป็นการตรวจสอบข้อมูล ย้อนกลับจากหลักฐานอื่นที่ใช้อ้างอิงถึงความถี่ของพฤติกรรม เช่น ร่องรอยการไปยืมหนังสือจาก ห้องสมุด ร่องรอยจากกิจกรรมการแสดงจิตสาธารณะ เป็นต้น

4. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีวัดที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์พูดคุย ระหว่าง ผู้สัมภาษณ์และผู้รับการสัมภาษณ์ ซึ่งอาจสัมภาษณ์เป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ อาจเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือไม่มีโครงสร้างซึ่งจะมีความยืดหยุ่นในการสัมภาษณ์สูง

5. เทคนิคการจินตนาการ (Projective Techniques) เป็นการใช้สถานการณ์หรือ สิ่งไปกระตุ้นให้ผู้ทดสอบแสดงพฤติกรรมหรือมีความคิดจินตนาการของตนออกมา เช่น การให้แสดงความรู้สึกจากภาพการแสดงจิตสาธารณะที่กำหนดให้ การแต่งเรื่องเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะให้สมบูรณ์ เป็นต้น

จิราภรณ์ ไชยกมล (2561, หน้า 34 – 37) กล่าวว่าเครื่องมือวัดจิตสำนึกมีหลากหลายชนิด ในที่นี้นำเสนอ 6 ชนิด คือ เครื่องมือวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบรายการ แบบวัดให้นักเรียน สร้างจินตนาการ และแบบวัดโดยใช้สถานการณ์ ดังนี้

1. เครื่องมือวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มาตราส่วนประมาณค่า เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ใช้วัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

1.1 มาตราส่วนประมาณค่าแบบตัวเลข (Numerical Rating Scale) เป็นมาตราส่วนที่ทำขึ้นโดยใช้รหัสตัวเลขสำหรับประมาณค่าคุณลักษณะต่าง ๆ เลขรหัสนี้ใช้แทนคำ บรรยาย เช่น 1 หมายถึง ไม่เกิด 2 หมายถึง เกิดนาน ๆ ครั้ง 3 หมายถึง เกิดบางครั้ง 4 หมายถึง เกิด บ่อยครั้ง 5 หมายถึง เกิดทุกครั้ง ตัวอย่างมาตราส่วนประมาณค่าแบบตัวเลขแบบประเมินจิตสาธารณะ คำชี้แจงให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนด้านจิตสาธารณะแล้วประเมินโดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้ 1 หมายถึง ไม่เกิด 2 หมายถึง เกิดนาน ๆ ครั้ง 3 หมายถึง เกิดบางครั้ง 4 หมายถึง เกิดบ่อยครั้ง 5 หมายถึง เกิดทุกครั้ง

1.2 มาตราส่วนประมาณค่าแบบบรรยาย (Descriptive Rating Scale) วิธีการนี้จะเขียนคำบรรยายบอกคุณลักษณะของเรื่องนั้นว่าอยู่ในระดับใด

1.3 มาตราส่วนประมาณค่าแบบกราฟ (Graphic Rating Scale) เป็นการกำหนดคุณลักษณะของพฤติกรรมไว้ที่เส้นนั้นๆ ผู้ประเมินจะเขียนเครื่องหมายไว้บนเส้นที่ตรงกับลักษณะที่จะประเมินโครงสร้างของมาตราส่วนประมาณค่า มาตราส่วนประมาณค่าจะประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ

1.3.1 คำชี้แจงเป็นส่วนชี้แจงจุดมุ่งหมายของความต้องการข้อมูลว่า ต้องการข้อมูลไปทำอะไร ตอบแล้วจะเกิดประโยชน์อะไร และที่สำคัญจะต้องชี้แจงว่าคำตอบที่ได้จะ ไม่ก่อผลเสียหายต่อผู้ตอบแต่อย่างใด

1.3.2 ข้อมูลส่วนตัว เป็นส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ ซึ่งอาจจะเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา เป็นต้น

1.3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษา เป็นส่วนคำถามที่ให้แสดงความคิดเห็นต่อจิตสาธารณะที่ศึกษา ซึ่งรูปแบบของคำถามอาจเป็นปลายเปิดหรือปลายปิด หรือทั้ง 2 แบบผสมกันก็ได้ โดยส่วนนี้อาจจะแบ่งออกเป็นตอนๆ ตามเรื่องที่ศึกษาก็ได้ ดังนั้นผู้สร้างแบบวัด จิตสาธารณะต้องกำหนดโครงสร้าง ของแบบวัดให้มีคำชี้แจงข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ และข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการศึกษา

2. แบบสังเกต (Observation) การสังเกต หมายถึง การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ เกี่ยวกับบุคคล โดยใช้ประสาทสัมผัสของผู้สังเกตเฝ้าดูพฤติกรรมต่างๆ ที่บุคคลนั้นแสดงออกมาใน ลักษณะที่เป็นจริงตามธรรมชาติโดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการดู และไม่มีการควบคุมสถานการณ์ที่ทำการศึกษา การสังเกตสามารถแบ่งได้โดยใช้เกณฑ์ในการแบ่ง 3 เกณฑ์ ดังนี้

2.1 ใช้วิธีการใช้การสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

2.1.1 การสังเกตทางตรง (Direct Observations) คือ วิธีการสังเกตที่ ผู้สังเกตไปสังเกตด้วยตนเองตลอดเวลา

2.1.2 การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observations) คือ วิธีที่ผู้สังเกตไม่ได้สังเกตด้วยตนเองแต่ส่งตัวแทนไปแล้วกลับมาเล่าพฤติกรรมที่สังเกตได้ให้ฟัง

2.2 ใช้ผู้สังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งได้ 2 ชนิด ดังนี้

2.2.1 การสังเกตโดยการเข้าร่วม (Participant Observations) คือ การที่ผู้ สังเกตเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่สังเกตโดยทำตนเป็นเหมือนสมาชิกในกลุ่มนั้น เช่น การศึกษาพฤติกรรมของคนในโรงเรียน โดยการเข้าไปอยู่ในโรงเรียนนั้น

2.2.2 การสังเกตโดยการไม่เข้าร่วม (Non-participant Observations) คือการที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริง เพียงแต่อยู่ในสถานการณ์โดยรอบนั้นๆ บริเวณใกล้เคียงเพื่อคอยสังเกตสถานการณ์เพียงอย่างเดียว

2.3 ใช้ผู้ถูกสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

2.3.1 การสังเกตเป็นทางการ (Formal Observations) คือ การที่ผู้ถูกสังเกต รู้ตัวว่าถูกสังเกต เพราะมีการบอกจุดมุ่งหมาย วัน เวลา สถานที่ ที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้า

2.3.2 การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ (Informal Observations) คือ การสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต โดยมีหลักในการสังเกต คือ 1) ต้องตั้งจุดมุ่งหมายในการสังเกตที่แน่นอนว่าจะสังเกต พฤติกรรมใด เช่น พฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละ เป็นต้น 2) ต้องสังเกตด้วยความระมัดระวังโดยใช้วิจารญาณใน การพินิจพิเคราะห์ ทั้งพฤติกรรมดี และไม่ดี โดยให้ความเป็นธรรม และความยุติธรรมกับเด็กมากที่สุด 3) ระยะเวลาในการสังเกตต้องติดต่อกัน และต้องทำการสังเกตหลาย ๆ ครั้ง หลาย ๆ สถานการณ์ เพื่อที่จะให้ได้พฤติกรรมที่แท้จริง 4) วิธีการสังเกตและวิธีการบันทึกข้อมูลต้องเป็นระบบ มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เช่น การใช้มาตราส่วนประมาณค่าระเบียนพฤติกรรม เป็นต้น 5) ขณะที่สังเกตจะต้องไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว เพื่อที่จะได้พฤติกรรมที่แท้จริง 6) บันทึกเฉพาะพฤติกรรมที่สังเกตเห็นเท่านั้นไม่ใส่ความรู้สึก ส่วนตัวของผู้สังเกตเข้าไป และ 7) การสังเกตจะให้ผลที่แน่นอนน่าเชื่อถือ ควรใช้ผู้สังเกตหลาย ๆ คน

3. แบบสัมภาษณ์ (interview) การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย การสอบถามหรือการโต้ตอบทางวาจาเป็นหลัก โดยเรียกผู้สอบถามหรือเก็บข้อมูลว่าสัมภาษณ์ และเรียกฝ่ายตอบหรือฝ่ายให้ข้อมูลว่าผู้ให้สัมภาษณ์ การสัมภาษณ์นี้ใช้ได้ดีสำหรับเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ความรู้สึก ความสนใจ ความคิดเห็น หรือทัศนคติเรื่องต่างๆ รูปแบบของการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

3.1 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแน่นอน (Structured Interview) เป็น การสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดตัวคำถามและคำตอบไว้เรียบร้อยแล้ว โดยตัวคำตอบจะเป็นแบบให้ เลือกตอบ เช่น ใช่-ไม่ใช่ จริง-ไม่จริง ดี-ไม่ดี เป็นต้น

3.2 การสัมภาษณ์แบบที่ไม่มีโครงสร้างแน่นอน (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดคำตอบไว้แน่นอนตายตัว โดยผู้ตอบ (ผู้ถูกสัมภาษณ์) จะตอบ คำถามโดยอิสระ การสัมภาษณ์วิธีนี้ผู้สัมภาษณ์มีหน้าที่รับฟัง และคอยเข้าสู่ประเด็นที่ต้องการดังนั้น ผู้สัมภาษณ์จะต้องเป็นผู้มีความชำนาญเป็นพิเศษ

4. แบบตรวจสอบรายการ (Check list) แบบตรวจสอบรายการเป็นเครื่องมือเก็บ รวบรวมข้อมูลชนิดหนึ่งที่ประกอบไปด้วยข้อรายการหรือเรื่องราวต่างๆ ที่จะให้ผู้ตอบ ตอบในลักษณะ ใดลักษณะหนึ่งในสองอย่างตามที่กำหนดให้ เช่น มี-ไม่มี ใช่-ไม่ใช่ ชอบ-ไม่ชอบ เป็นต้น แบบตรวจสอบรายการเป็นการมุ่งตรวจสอบว่ามีการกระทำหรือมีพฤติกรรมต่างๆ เกิดขึ้นตามที่กำหนดในรายการหรือไม่ โดยไม่ได้พิจารณาถึงคุณภาพ หรือจำนวนครั้งของการกระทำที่เกิดขึ้น

5. แบบวัดจินตนาการ การวัดแบบนี้โดยให้ผู้เรียนดูภาพแล้วบรรยาย หรือเขียน แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ที่ยกมา เช่น ถ้าผู้เรียนมีเงิน 20 ล้านบาทจะนำไปพัฒนาประเทศ อย่างไรบ้าง หรือถ้าผู้เรียนเป็นนายกรัฐมนตรี ผู้เรียนจะพัฒนาประเทศอย่างไร

6. แบบวัดโดยใช้สถานการณ์ เป็นการนิยมกำหนดสถานการณ์ที่หลากหลายแล้วให้ผู้เรียนเลือกตอบ

คะนึง เทวฤทธิ์ (2559, หน้า 34 อ้างถึงใน สมพร สุทัศนีย์ (2544, หน้า 22 – 30) มีแนวคิดว่า วิธีการวัดทางจิตวิทยาในปัจจุบันว่ามีวิธีการหลายวิธีได้แก่

1. การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่ใช้ได้ง่าย สะดวก และใช้กันมากในการศึกษาวิจัย เราสามารถควบคุมให้การสังเกตมีระบบและเป็นปรนัยได้ถ้าผู้ศึกษาวิจัยใช้การสังเกตอย่างมีระบบและเป็นปรนัยแล้วจะทำให้เกิดประโยชน์หลายประการ เช่น ศึกษาพัฒนาการของบุคคล ความ แตกต่างระหว่างบุคคล และสาเหตุของพฤติกรรมเพื่อให้เข้าใจบุคคลได้ประเภทของการสังเกตที่สำคัญ สามารถแบ่งออกเป็น 2 เรื่องที่สำคัญ คือ

1.1 การสังเกตตามสภาพธรรมชาติแบ่งออกเป็น การสังเกตแบบไม่เป็นทางการเป็นการสังเกตที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และการสังเกตอย่างมีวัตถุประสงค์โดยจะกำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตว่าจะสังเกตพฤติกรรมอะไรบ้าง และจะสังเกตเฉพาะพฤติกรรมที่ต้องการเท่านั้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว ได้แก่ พฤติกรรมทางกาย พฤติกรรมทางเชาว์ปัญญา และพฤติกรรมทางอารมณ์และสังคม

1.2 สังเกตในห้องทดลอง เมื่อต้องการศึกษาพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่ยากแก่การสังเกตได้ในสภาพการณ์ธรรมดา จะต้องจัดสถานการณ์ในห้องทดลอง โดยมีสถานการณ์เฉพาะที่ต้องการศึกษาร่วมกับสถานการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วลอบสังเกตพฤติกรรม ทางกระจกทางเดียวโดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว

2. การสังเกตตนเองหรือรายงานตนเอง เป็นวิธีศึกษาพฤติกรรมภายในที่เป็นข้อมูล ส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้สึก ทัศนคติค่านิยมที่ถูกต้อง มักจะมีข้อจำกัดตรงที่มีอคติส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง

มากกว่าการสังเกตจากผู้อื่น แต่บุคคลสามารถฝึกฝนการสังเกตด้วยตนเองให้ถูกต้องและมี ระบบยิ่งขึ้นได้ ทำให้บุคคลสามารถจำแนกสิ่งที่เขารู้สึกคิด หรือจะกระทำจากสิ่งที่เขาควรจะรู้สึกคิด หรือกระทำแล้วรายงานด้วยตนเอง การรายงานตนเองนั้นจะมีแบบสังเกตที่เป็นลักษณะการเติมคำในช่องว่างหรือมาตราประมาณค่าที่บุคคลสามารถบันทึกได้ตามความเหมาะสม

3. การสัมภาษณ์เป็นวิธีการวัดพฤติกรรมที่ใช้กันมานานและเป็นวิธีประเมินบุคลิกภาพวิธีหนึ่ง การสัมภาษณ์เป็นการได้รับข้อมูลจากคำพูดของผู้รับสัมภาษณ์ถึงการกระทำของตนเองและทำให้ผู้สัมภาษณ์สังเกตเห็นกริยาท่าทางการเคลื่อนไหว คำพูดของผู้รับการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควรจดบันทึกสิ่งเหล่านี้ไว้ด้วย การสัมภาษณ์มักจะใช้ในการสืบค้นข้อมูลที่ลึกซึ้ง เช่น ในการจ้างการคัดเลือกและกลั่นกรองประเมินผลงาน และในการให้คำปรึกษา เป็นต้น

4. การใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินพฤติกรรมในโรงเรียน และสถานที่อื่น ๆ ที่ต้องการให้ผู้ประเมินคุณค่าเป็นระดับที่ต่อเนื่องกัน สามารถใช้เก็บรวบรวมพฤติกรรมได้รวดเร็ว และประหยัดกว่าการสังเกต และการสัมภาษณ์ แต่สามารถเก็บข้อมูลทีละมากๆ ไม่เสียเวลา และเสียค่าใช้จ่ายน้อย

5. การใช้แบบทดสอบ แบบทดสอบทางจิตวิทยามักเป็นแบบทดสอบ ความสามารถที่มีคำตอบถูก และผิด แบบทดสอบเชาวน์ปัญญา ความถนัดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ณัฐธ์วัฒน์ สุทธิโยธิน (2559, หน้า 1) ได้สรุปวิธีการสร้างและการปลูกฝังจิตสำนึกไว้ว่า ควรมีวิธีการ 8 วิธี โดยต้องอาศัยบุคคล ระบบกลไกและการสื่อสารเป็นพลังขับเคลื่อนจากจุดเริ่มต้นไปสู่ การบรรลุวัตถุประสงค์ ตามขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างการรับรู้ การสร้างการรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก
2. การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องตระหนัก
3. การกระตุ้นให้เกิดการคิด
4. การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ
5. การชักนำให้นำไปปฏิบัติ
6. การเชิญชวนให้นำไปเผยแพร่
7. การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและการปฏิบัติ
8. การเสริมสร้างให้จิตสำนึกมั่นคงแข็งแรง

ในการวัดความตระหนักหรือจิตสำนึก คราทโวห์ และคณะ (Krathwohl et al. 1956. pp. 101-103) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการวัดความตระหนักว่า พฤติกรรมที่จะใช้วัดความตระหนักจะต้องเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับความสำนึกในบางสิ่งบางอย่างที่แสดงว่าผู้เรียนตระหนักในความเป็นอยู่ของปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือกิจการบางอย่าง ความตระหนักเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยสติปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมาก การตระหนักต่อคนบางคนหรือของบางอย่างก็คือ การรู้จักสิ่งนั้นหรือคนนั้น

ถึงแม้ว่าการรู้นั้นจะเป็นการรับรู้แค่ผิวเผินก็ตาม สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการวัดความตระหนักคือการสร้างข้อสอบสถานการณ์ที่แสดงความตระหนักต้องปราศจากการชี้แนะหรือชักนำโดยตรงจากผู้ให้การวัดว่ามีสิ่งของหรือปรากฏการณ์นั้นอยู่

จากแนวคิด เกี่ยวกับการสร้างแบบวัดความตระหนักของ คราทโวห์ พอจะสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. การวัดความตระหนักจะต้องวัดพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสำนึกโดยการรับรู้ หรือการยอมรับว่ามีสิ่งนั้น หรือเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น

2. การที่ผู้เรียนจะมีความตระหนักในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ผู้เรียนจะต้องมีความรู้หรือเคยรู้จักกับสิ่งนั้นมาก่อน แม้จะเป็นการรู้จักอย่างผิวเผินก็ตาม

3. ขอบเขตของความตระหนักอย่างผิวเผินจนถึงความตระหนักอย่างลึกซึ้ง

4. ความตระหนักที่เกิดขึ้นจะเริ่มจากความตระหนักอย่างผิวเผินก่อน แล้วจึงจะเกิดความตระหนักที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

5. ในการสร้างแบบวัดความตระหนัก สถานการณ์ที่สร้างเพื่อให้มีความตระหนักเกิดขึ้นจะต้องไม่มีการชี้แนะ หรือชักนำโดยตรงจากผู้ให้การวัดว่ามีสิ่งของ หรือมีปรากฏการณ์นั้นอยู่

ชวาล แพรรัตกุล (2526, หน้า 201-205) กล่าวว่า ความตระหนัก เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการรู้สึกนึกว่า มีสิ่งนั้นอยู่ จำแนก และรับรู้ (Precognitive) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับการรู้สึกและอารมณ์ดังนั้น การที่จะนำการวัด และการประเมิน ผลมาใช้จึงต้องมีหลักการและวิธีการ ตลอดจนเทคนิคเฉพาะจึงจะวัดความรู้สึกอารมณ์ดังกล่าวออกมาให้เที่ยงตรง และเชื่อมั่นได้ เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ และอารมณ์นั้นมีหลายประเภทด้วยกัน ซึ่งจะได้นำมากล่าวไว้ดังนี้ คือ

1) วิธีการสัมภาษณ์ (interview) อาจเป็นการสัมภาษณ์ชนิดที่มีโครงสร้างแน่นอน (Structured Item) โดยสร้างคำถามและมีคำตอบให้เลือกเหมือนกับแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ และคำถามจะต้องตั้งไว้ก่อน เรียงลำดับก่อนหลังไว้อย่างดี หรืออาจเป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Item) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีไว้แต่หัวข้อใหญ่ ๆ ให้ผู้ตอบมีเสรีภาพในการตอบมาก ๆ และคำถามก็เป็นไปตามโอกาสอำนวยในขณะที่สนทนากัน

2) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามอาจเป็นชนิดเปิดหรือปิด หรือแบบผสมระหว่างเปิดกับปิดก็ได้

3) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือวัดชนิดที่ให้ตรวจสอบว่า เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย หรือมี - ไม่มี สิ่งที่กำหนดตามรายการอาจอยู่ในรูปของการทำ เครื่องหมายคำตอบ หรือเลือกว่า ใช่ - ไม่ใช่ ก็ได้

4) มาตรวัดอันดับคุณภาพ (Rating Scale) เครื่องมือชนิดนี้เหมาะสำหรับวัต อารมณ์และความรู้สึกที่ต้องการทราบความเข้ม (Intensity) ว่ามีมากน้อยเพียงไรในเรื่องนั้น

5) การใช้ความหมายภาษา (Semantic Differential Technique: S.D) เทคนิคการจัดโดยใช้ความหมายของภาษาของ ชาลส์ ออสกูด เป็นเครื่องมือที่วัดได้ครอบคลุมมากชนิดหนึ่ง เครื่องมือวัดชนิดนี้จะประกอบด้วย เรื่องซึ่งถือเป็น “ความคิดรวบยอด” และจะมีคุณศัพท์ที่ตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ ประกอบความคิดรวบยอดนั้นหลาย ๆ คู่ แต่ละคู่จะมี 2 ขั้ว ช่องว่างระหว่าง 2 ขั้วนี้ บ่งชี้ด้วยตัวเลข ถ้าใกล้ข้างใดมากก็จะมีลักษณะตามคุณศัพท์ของขั้วนั้นมาก คุณศัพท์ที่ประกอบเป็น 2 ขั้วนี้ แยกออกเป็น 3 พวกใหญ่ ๆ คือ พวกที่เกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluation) พวกที่เกี่ยวกับศักยภาพ (Potential) และพวกที่เกี่ยวกับกิจกรรม (Activity)

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากจิตสำนึกเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ แต่การวัดจิตสำนึก จะต้องวัดพฤติกรรมที่สังเกตได้และวัดได้โดยใช้เครื่องมือวัดได้หลายชนิด เช่น แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบประเมิน แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

2.2.8 ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนัก

ความตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมทางด้านอารมณ์ หรือความรู้สึก (Affective Domain) ซึ่งเกือบคล้ายความรู้ (Knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต่ำสุดของความรู้ ความคิด (Cognitive Domain) ปัจจัยด้านความรู้สึก หรืออารมณ์นั้น จะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้าน ความรู้ความคิดเสมอ (ประสาท อิศรปรีดา. 2523, หน้า 177; อ้างอิงจาก กนกพร อิศรานุวัฒน์, 2540 หน้า 22) ความรู้เป็นเรื่องที่เกิดจาก ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ การสัมผัส และการใช้จิตไตร่ตรอง คิดหาเหตุผล แต่ความตระหนักเป็นเรื่องของโอกาสการได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้า หรือ สิ่งแวดล้อมโดยไม่ตั้งใจ การใช้จิตไตร่ตรองแล้วจึงเกิดความสำนึกต่อปรากฏการณ์หรือ สถานการณ์นั้นๆ และในเรื่องของความตระหนักนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการจำ หรือการรำลึกมาก นัก เพียงแต่จะรู้สึกว่ามีสิ่งนั้นอยู่ (Conscious of Something) จำแนกและรับรู้ (Precognitive) ลักษณะสิ่งของนั้นๆ เป็นสิ่งเร้าออกมาตรงๆ ว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร โดยไม่มีความรู้สึกในการ ประเมินเข้าร่วมด้วย และยังไม่สามารถบ่งออกมาได้ว่าคุณสมบัติใดของสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความ ตระหนักต่อสิ่งนั้น หรืออาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่าความรู้หรือการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผล ต่อความตระหนักนั่นเอง

2.2.9 หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับจิตสำนึก

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึงหลักธรรมที่เกี่ยวกับจิตสำนึกไว้ 2 ประการ คือ หลักพรหมวิหาร และหลักสังคหวัตถุ โดยหลักพรหมวิหาร หมายถึงธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ และกำกับความประพฤติ จึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย (1) เมตตา คือ ความรัก ความมีใจปรารถนาดีอยากให้เขามีสุข มีจิตใจเผื่อแผ่ไมตรีและคิด ทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า (2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ไฝ่ใจในการจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ เดือดร้อนของปวงสัตว์ (3) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข

มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการ แช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงอยู่ปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป (4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็น ด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเพียงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรม ที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561, หน้า 124 – 127)

หลักสังคหวัตถุ เป็นสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตัวเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพ้นทุกข์ เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ สังคหวัตถุ เป็นคุณธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจและประสานใจของกลุ่มคนให้เกิดความสามัคคี ประกอบด้วย (1) ทาน คือ การให้ การแบ่งปันในรูปสิ่งของหรือความรู้ (2) ปิยวาจา คือ การใช้คำพูดสุภาพ อ่อน หวาน ก่อให้เกิดไมตรี (3) อัตถจริยา คือ การขวนขวายประพฤติตน บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น และ (4) สมานัตตตา คือ การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561, หน้า 143)

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ไทย

จากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ส่งผลให้บทบาทของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันพระพุทธศาสนา ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ในขณะเดียวกัน สถานการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนไทยก็เพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ท่ามกลางการตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจ ความยุติธรรม และสิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางศีลธรรมของชุมชน เป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือจากประชาชน มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมค่านิยม คุณธรรม และพฤติกรรมของคนในสังคม จึงถือเป็นกลไกสำคัญที่สามารถเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอน การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนในรูปแบบต่างๆ

เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบริบท และแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทั้ง “การปกครองระบอบประชาธิปไตย” “การพัฒนาเยาวชน” และ “บทบาทของพระสงฆ์ไทย” ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย รวมถึงการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ผลที่มีความถูกต้อง และครอบคลุมซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 นิยามและความหมาย

จันทร์ฉาย ปันแก้ว (2546, หน้า 10) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลกระทำหรือปฏิบัติเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งนั้นๆ โดยพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองและตามความคาดหวังในตำแหน่งอาชีพที่ครองอยู่

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 602) ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้ว่า บทบาท (role) หมายความว่า การทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู เป็นต้น

ณัฏฐพร ชินบุตร (2547, หน้า 46) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง และยังต้องเป็นไปตามความคาดหวังของตนเอง และผู้อื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย

ปรีชา สุวังบุตร (2547, หน้า 22) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตามสถานภาพ หรือตำแหน่ง หรือสิทธิหน้าที่หรือบรรทัดฐานทางสังคม ที่มีความคาดหวังต่อการกระทำของบุคคลกลุ่มคนและสังคม เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคมนั้น

นิตย์ ประจงแต่ง (2548, หน้า 5, 23) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกตามตำแหน่งที่บุคคลนั้นได้รับการแสดงออกนั้นย่อมผูกพันกับความคิดของผู้ดำรงตำแหน่งเอง และตามความคาดหวังของผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น

พระมหาพนมนคร มีราคา (2549, หน้า 26) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามสถานภาพที่เป็นมาโดยธรรมชาติ หรือตามสถานภาพที่ถูกกำหนดหรือถูกคาดหวังจากสังคม อันเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ของสมาชิกในสังคม

สำเริง กล้าหาญ (2549, หน้า 7, 12) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บุญตา ไล้เลิศ (2550, หน้า 12) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพของตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ ต้องมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ตามบทบาทของตำแหน่งนั้น และคล้อยตามความมุ่งหวังของสังคม เช่น บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาก็หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติในสถานศึกษานั้น

สินธร คำเหมือน (2550, หน้า 7) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมที่คาดหวัง หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากการ มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและได้แสดงออกตามบทบาท

ลุม (Lum, 1979, p. 128) กล่าวว่า บทบาท หมายถึงเป็นหน้าที่ที่บุคคลหนึ่ง พึงกระทำเมื่อเข้าครอบครองตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งรวมถึงหน้าที่ตามตำแหน่งและความคาดหวัง โดยเกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม การกระทำนั้นต้องขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของสังคมด้วย

ทอมมี่ (Tomey, 1992, p. 146) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นไปตามความคาดหวังตามตำแหน่งในอาชีพหรือตำแหน่งที่สังคมกำหนดขึ้น ซึ่งโครงสร้างขอบทบาทประกอบด้วย ลักษณะที่เฉพาะของแต่ละบุคคล การแสดงพฤติกรรมและตำแหน่งที่ครองอยู่

งามพิศ สัตย์สงวน (2538, หน้า 96 – 97) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า เป็นการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ บทบาทมักเป็นของคู่กัน คือเมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วยแต่ไม่เสมอไป ดังนั้นบทบาท คือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำ ระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารพยากรณ์ พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ที่มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับความคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาท หรือหน้าที่ต่างๆ ของพ่อซึ่งจะต้องเลี้ยงดูลูกส่งเสียให้ได้เล่าเรียนหนังสือ อบรมสั่งสอนให้ความรักความเอ็นดูและอื่นๆ อีกเป็นต้นตำแหน่งอื่นๆ ก็เช่นกัน เช่น ครู อาจารย์ เสมียน นักการภารโรง บุรุษไปรษณีย์ ต่างก็มีบทบาทที่คาดหวัง จะต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งต่างๆ เหล่านี้ตามที่ได้รับบทบาทนั้น

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2527, หน้า 50) ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาท โดยสรุปไว้ว่า บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่ง และสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้ามีตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย และถ้าบุคคลใดในสังคมความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นตามเท่านั้น

ลือชา ธรรมวินัยสถิต (2539, หน้า 47) ได้ให้ความหมายของในด้านทางโครงสร้างของสังคมว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ ที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตาสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่งๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้นๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หรือเปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมีสองด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม บทบาทจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่ตนกำหนด ดังนั้นบทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญทางโครงสร้างทางสังคม อีกประการหนึ่ง

ภิญโญ สาธร (2517, หน้า 304) ได้ความเห็นว่า บทบาท หมายถึง ความมุ่งมั่น มุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดหวังว่าบุคคลในตำแหน่งหนึ่งควร จะกระทำหรือจะเสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งบทบาทนี้ จะควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่

มโนช ตัณชวนิตย์ (2526, หน้า 11) ได้ให้คำจำกัดความของ บทบาท ว่า บทบาท ที่ปรากฏจริง และบทบาทที่สังคมคาดหมาย ได้แก่ 1) บทบาทที่ปรากฏจริง หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่บุคคลครองตำแหน่งต่างๆ หรือ สานภาพทางสังคม ประพฤติปฏิบัติให้เห็นในชีวิตประจำวันเรียกว่าพฤติกรรมบทบาท 2) บทบาทที่สังคมคาดหมาย หมายถึง การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมหรือองค์กรกำหนดหน้าที่ หรือตนเองได้รับความคาดหมาย ตามสถานทางสังคมที่มีอยู่ในผู้ดำรงหรือครองตำแหน่งนั้นๆ ประเพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ขนพธรรมเนียม กฎหมาย และกฎเกณฑ์ทางสังคม

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม (2516, หน้า 16) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า เป็นความหมายทางการกระทำว่า ในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลควรจะมีบทบาทอย่างไร โดยจะมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อให้ทราบว่า แต่ละบุคคลต้องแสดงบทบาท และสวมบทบาทอย่างไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบ และการสังเกตจากบุคคลที่เรายึดถือ เพื่อจะนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทของตนที่จะแสดงต่อบุคคลอื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ

พัทยา สายหู (2526, หน้า 47) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาทหน้าที่คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคล และเปรียบเทียบได้เหมือน บทบาท ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงละครในเรื่องนั้น ๆ เป็นตัวละคร ตามบทบาทที่ต้องแสดง ถ้าแสดงผิดหรือไม่สมบทบาทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงในบทบาทนั้น ๆ บทบาท คือการกระทำต่าง ๆ ที่ตามบทที่กำหนดไว้ ให้ผู้แสดงต้องทำตามบทนั้น ๆ

สมคิด เพ็งอุดม (2535, หน้า 9) ได้กล่าวถึงความหมายของ บทบาท ตามแนวคิดของราล์พ (Ralp) โดยสรุปได้ว่า สถานภาพเป็นสถานะหรือตำแหน่งซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคลในตำแหน่งและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกแยะออกจากกันได้ เปรียบเสมือนเหรียญคือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญ ก็เป็นอีกบทบาทนั้นๆ ไป

ไพบูลย์ ช่างเรียน (2526, หน้า 27) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับ บทบาท ว่า คนในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติของบุคคล ดังนั้น บทบาท ของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะสภาพแวดล้อม ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ การอบรมเลี้ยงดู และความพอใจ

พระครูสมุห์ชัชวาล ช่ำมณี (2544, หน้า 11 – 12) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท ไว้ว่า หน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากบุคคลรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการการขัดเกลาทางสังคม และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ จะมีความถูกต้องเหมาะสม

เพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ 2) ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท และ 3) บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการงานโดยตรงและงานพิเศษที่ควรจะต้องกระทำ หรือพฤติกรรม ที่คาดหวังสำหรับผู้อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม

2.3.2 ทฤษฎีบทบาท

ทฤษฎีบทบาทมีความสำคัญอย่างมากในงานวิจัยนี้ เพราะช่วยให้เข้าใจเชิงลึกว่า “พระสงฆ์” มีสถานภาพทางสังคมอย่างไร สังคมคาดหวังให้ท่านแสดงบทบาทใด และในความเป็นจริงท่านได้แสดงบทบาทนั้นในการส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เยาวชนหรือไม่ อย่างไร รวมถึงอุปสรรคหรือโอกาสที่มีต่อการปฏิบัติ บทบาทดังกล่าวมีนักการศึกษาได้สรุปเป็นทฤษฎีบทบาทไว้ดังต่อไปนี้

ธนารัตน์ เทพโยธิน (2544, หน้า 10) ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ลินตัน กล่าวว่า สถานภาพหรือตำแหน่งเป็นตัวกำหนดบทบาทให้แก่บุคคล สถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงฐานะหรือตำแหน่ง ดังนั้น เมื่อกำหนดตำแหน่งใดขึ้นก็จำเป็นจะต้องมีบทบาทหรือภาระหน้าที่กำกับตำแหน่งนั้น ไว้เสมอ

2. ทฤษฎีของสกอต (Scott) สกอต กล่าวถึง บทบาทไว้ 5 ประการ คือ 1) บทบาทเป็นความคาดหวังที่เกิดขึ้นในตำแหน่งต่าง ๆ มิได้เกี่ยวข้องหรือมุ่งไปที่ตัวบุคคล 2) บทบาทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการทำงาน บทบาทในองค์การเป็นพฤติกรรมที่ถูกคาดหวังให้ปฏิบัติงานหนึ่ง ๆ 3) บทบาทนั้นยากที่จะกำหนดชี้เฉพาะลงไปได้อย่างชัดเจน 4) บทบาทจะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และ 5) บทบาทกับงานไม่ใช่เป็นสิ่งเดียวกัน ในงานหนึ่ง ๆ บุคคลอาจมีหลายบทบาทได้

ระเบียบ คำเขียน (2546, หน้า 11) ให้แนวคิดทฤษฎีของบทบาทไว้ว่า บทบาทตามตำแหน่งหนึ่งนั้น ได้ถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน เช่น จากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอื่น ๆ รอบตัวเรารวมทั้งตัวของเราเองด้วย ถ้าความคาดหวังของทุกฝ่ายไม่ตรงกัน ผู้ดำรงบทบาทไม่สามารถปรับให้มีความพอดี จะเกิดปัญหาความขัดแย้งในบทบาทหรือความล้มเหลว ในงาน และการแสดงบทบาทของบุคคลในตำแหน่งที่ตนต้องแสดงหรือต้องปฏิบัติ ประสบการณ์ของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาท และบุคลิกภาพของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาทด้วย

นิตย์ ประจงแต่ง (2548, หน้า 23) ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปในแต่ละทฤษฎีไว้ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ลินตันให้แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพหรือฐานะ (status) และบทบาท (role) ไว้ว่า สถานภาพเป็นนามธรรมหรือตำแหน่งซึ่งฐานะจะเป็นตัวกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้นว่ามีภารกิจ และหน้าที่อย่างไร ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่ง สิ่งที่ตามมาคือ บทบาทของตำแหน่ง ซึ่งทุกตำแหน่งต้องมีบทบาทกำกับ

2. ทฤษฎีของเพียร์สัน (Pearson) เพียร์สันกล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทพิเศษของแต่ละบุคคลซึ่งคนในสังคม มีความจำเป็นที่ต้องติดต่อสัมพันธ์กัน ต้องมีความสนใจกันเป็นพิเศษ และให้ความเห็นว่า สภาพสังคมในโรงเรียนจะประกอบด้วย ครูใหญ่ ครู นักเรียน ซึ่งต้องติดต่อสัมพันธ์กัน และมีความสนใจกันเป็นพิเศษ

3. ทฤษฎีของฮอร์แมนส์ (Homan) ฮอร์แมนส์กล่าวว่า ตำแหน่งเป็นสาระของพฤติกรรมสัมพันธ์บุคคลจะปฏิบัติอย่างไรก็ต่อเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเอง และคิดเสมอว่าตำแหน่งเป็นเพียงปัจจัยที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเท่านั้น ดังนั้น บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายจากสังคม

พระมหาพนมนคร มีราคา (2549, หน้า 27 – 28) ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปไว้ ดังนี้

1. ทฤษฎีของเดโช สวนานนท์ (2518, หน้า 104) เดโช สวนานนท์ ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทซึ่งสรุปได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 4 ประการ คือ

1.1 รู้สภาพของตนในสังคม

1.2 คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น

1.3 คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับผู้อื่น และ

1.4 ประเมินผลการแสดงบทบาทของตนเอง

2. ทฤษฎีของโคเฮน (Cohen, 1987, p. 22) โคเฮนได้กล่าวสรุปทฤษฎีบทบาทไว้ว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคล ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้น เรียกว่า บทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนมิได้ประพฤติปฏิบัติ ตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกจริงตามตำแหน่งของเขา ความไม่ตรงกับบทบาทที่ถูกกำหนด กับบทบาทที่ถูกปฏิบัติจริงนั้น อาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้ คือ

2.1 บุคคลขาดความเข้าใจในบทบาทที่สังคมต้องการ

2.2 ความไม่เห็นด้วยหรือไม่ลงรอยกับบทบาทที่ถูกกำหนด

2.3 บุคคลไม่มีความสามารถที่จะแสดงบทบาทนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ทฤษฎีของมีด (Mead, 1989, p. 40) มีดได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้ว่า บทบาทเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริง หรือบทบาทที่เป็นจริง จะต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

3.1 การรู้จักตนเองตามบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย

3.2 พฤติกรรมตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ จะต้องมีความเหมาะสมกับการส่งเสริมฐานะของตนเอง

3.3 ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นนั้น การเป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำบางอย่างเป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ

3.4 การประเมินผลการกระทำตามบทบาท สามารถดำเนินการด้วยตนเองหรือโดยคนอื่น ๆ ตามสถานการณ์จริง

สำเริง กล้าหาญ (2549, หน้า 12) ได้อธิบายทฤษฎีของลินตัน (Linton's role theory) ว่า บทบาท หมายถึง ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นตัวกำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรม เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

2.3.3 บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์

ทฤษฎีบทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ช่วยให้เข้าใจอุปสรรคที่พระสงฆ์เผชิญ เช่น ความไม่เข้าใจเรื่องประชาธิปไตยของพระภิกษุบางรูป, ข้อจำกัดจากสภาพสังคมหรือวัด, ความคาดหวังที่หลากหลายจากชุมชน ฯลฯ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ด้วย

ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังนี้ 1) ห้ามปรามจากความชั่ว 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง 5) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง และ 6) บอกทางสวรรค์ คือทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้ (กรมการศาสนา, 2525, หน้า 172)

การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วปฏิบัติตาม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน สำหรับพระสงฆ์ไทยมีหน้าที่ และบทบาทที่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตรง และเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ งานด้านการบริหารพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถจะได้รับแต่งเป็นเจ้าคณะต่างๆ ตำแหน่งสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการแต่ละเจ้าคณะ เป็นตำแหน่งสุดท้าย มหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย อย่างเป็นธรรม ภายใต้หลักพระธรรมวินัย

2. ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป ได้แก่ งานบริหาร และเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา (ม.1 – ม.6) เป็นต้น

3. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรมโดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เฟรสบุ๊ค ไลน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

4. ด้านการก่อสร้าง และการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม หมายถึง การเป็นผู้ดูแลการสร้างวัดวาอาราม และรักษาบูรณะซ่อมแซม วัดให้สมบูรณ์ เป็นที่น่าศรัทธากับญาติธรรมที่พบเห็น

5. ด้านการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคม ได้แก่ การมีส่วนรวมในการทำประโยชน์แก่สังคมด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสการต่อต้านยาเสพติด การบริจาคเงินทุนแก่หน่วยงานต่าง ๆ และการส่งเสริมวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น

6. ด้านการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มคนที่มีความจำเป็นพิเศษหรือมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาปกติ เช่น เด็กยากจน เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสติปัญญา หรือกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ วัตถุประสงค์คือเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมีโอกาสพัฒนาตนเองเท่าเทียมกับคนอื่นๆ

2.3.4 บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่ปรากฏในสังคมไทย

พระสงฆ์ไทยมีบทบาทที่ได้ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้

1. การจัดการศึกษาแก่ชาวบ้าน (ทั้งมหาวิทยาลัย และระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนเด็กเล็ก)
2. การเป็นครูผู้สอนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ
3. การช่วยเหลือสังคมด้านการบริจาคทุนทรัพย์แก่หน่วยงานต่างๆ
4. การช่วยเหลือด้านการรักษาโรคพยาบาลแก่ผู้ยากจน
5. การเป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน
6. การเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหายาเสพติด
7. การช่วยเหลือด้านการสร้างสถานที่ราชการ
8. การเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ โดยการเป็นผู้แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม และการประพฤติปฏิบัติธรรม

2.3.5 หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย

พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน และสืบต่อพระพุทธศาสนาโดยตรง มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติมากมาย แต่กล่าวตามหน้าที่ทางศาสนาแล้วมี 6 อย่าง ได้แก่

1. ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว
2. แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
4. ให้ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ ไม่เคยฟัง
5. ชี้แจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
6. บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสุข ความเจริญใน

ถาปกรณ์ กำเนิดศิริ (2564, 6 สิงหาคม) กล่าวถึงหน้าที่หลักของพระสงฆ์ว่า ได้แก่ การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แล้วปฏิบัติตาม พร้อมทั้งนำหลักคำสอนมาเผยแผ่แก่ประชาชน สำหรับพระสงฆ์ไทยมีหน้าที่ และบทบาทที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. การปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ งานด้านการบริหารพระภิกษุสามเณร ซึ่งพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถจะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะต่างๆ โดยตำแหน่งสังฆราช เป็นตำแหน่งสูงที่สุด รองลงมาได้แก่เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการแต่ละเจ้าคณะเป็นตำแหน่งสุดท้าย มหาเถรสมาคม ถือว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ทั้งสองนิกาย

2. การจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป ได้แก่ งานบริหาร และเป็นอาจารย์สอนตามสถาบันการศึกษาของสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญศึกษา (ม.1 – ม.6)

3. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การสอน การอบรม การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนตำรา และการปฏิบัติธรรมโดยเผยแผ่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ รวมถึงอินเทอร์เน็ต

4. การก่อสร้าง และการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม หมายถึง การเป็นผู้ดูแลการสร้างวัดวาอาราม และรักษาบูรณะซ่อมแซม

5. การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่สังคม เช่น การจัดการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาส การต่อต้านยาเสพติด การบริจาคเงินทุนแก่หน่วยงานต่างๆ และการส่งเสริมวิชาชีพต่างๆ เป็นต้น

2.3.6 วิเคราะห์แนวทฤษฎีบทบาท หน้าที่ของพระสงฆ์ และการเชื่อมโยงกับงานวิจัย

การทำความเข้าใจบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย ไม่อาจพิจารณาเพียงจากกิจกรรมหรือการปฏิบัติศาสนกิจเท่านั้น แต่จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาเข้ามาช่วยอธิบาย โดยเฉพาะทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ซึ่งมองว่าบุคคลในสังคมต่างมีสถานภาพ (Status) และบทบาท (Role) ที่สังคมคาดหวังให้ปฏิบัติ บทบาทเหล่านี้สะท้อนความสัมพันธ์ทางสังคมที่แต่ละบุคคลดำรงอยู่ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การแสดงออก และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Biddle, 1986)

ในกรณีของพระสงฆ์ไทย บทบาทของท่านถูกกำหนดทั้งโดยคติทางพระพุทธศาสนา พระธรรมวินัย และความคาดหวังของชุมชนไทยที่ให้ความเคารพนับถือพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ครูผู้ให้ความรู้ ผู้นำทางศีลธรรม และผู้ขัดเกลาจิตใจคนในสังคม หน้าที่ของพระสงฆ์จึงไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาและปฏิบัติธรรมเท่านั้น หากยังรวมถึงการเผยแผ่ธรรม การจัดการศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ การพัฒนาสาธารณูปโภคในวัดวาอาราม และการบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข การศึกษา หรือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วไป

โดยเฉพาะจากพระไตรปิฎก (พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค) พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อคฤหัสถ์ไว้อย่างชัดเจน เช่น การห้ามปรามจากความชั่ว การตั้งอยู่ในความดี การให้คำปรึกษาด้วยความปรารถนาดี และการแสดงธรรมะ เพื่อชี้แนะแนวทางแห่งความสุข และความเจริญ ซึ่งหน้าที่เหล่านี้สามารถสะท้อนผ่านการดำเนินบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติบทบาทของพระสงฆ์ในบริบทปัจจุบันกลับเผชิญกับอุปสรรค และข้อจำกัดที่หลากหลาย เช่น การขาดความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยของพระสงฆ์บางรูป ข้อจำกัดจากโครงสร้างวัดหรือชุมชน ความคาดหวังที่หลากหลายของญาติโยม ไปจนถึงความท้าทายจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง เช่น การใช้เทคโนโลยีของเยาวชน หรือความแตกต่างทางความคิดทางการเมืองในสังคม ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อศักยภาพของพระสงฆ์ ในการเป็นผู้นำด้านการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย

ในบริบทของงานวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ทฤษฎีบทบาทจึงมีความสำคัญในฐานะกรอบในการวิเคราะห์พฤติกรรมของพระสงฆ์ในพื้นที่จริง ว่าได้ดำเนินบทบาทในด้านต่าง ๆ ตามที่สังคมคาดหวังไว้หรือไม่ และอย่างไร โดยเฉพาะในด้านที่เกี่ยวข้องกับ การปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตย เช่น การสอนเรื่องสิทธิหน้าที่ ความเสมอภาค การเคารพความคิดเห็นผู้อื่น และการใช้เหตุผลในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นคุณค่าพื้นฐานของประชาธิปไตย

นอกจากนี้ ทฤษฎีบทบาทยังสามารถช่วยอธิบายความ ไม่สอดคล้องของบทบาท (Role Conflict) และ ความไม่แน่ชัดของบทบาท (Role Ambiguity) ซึ่งอาจเกิดขึ้นเมื่อพระสงฆ์ต้องแบกรับความคาดหวังจากหลายภาคส่วนพร้อมกัน เช่น ญาติโยมที่ต้องการพิธีกรรมกับโรงเรียนที่ขอให้พระสอนศีลธรรม หรือองค์กรรัฐที่ต้องการให้พระสนับสนุนโครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น การทำความเข้าใจบทบาทของพระสงฆ์ผ่านแนวคิดทฤษฎีบทบาท ไม่เพียงช่วยให้เข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับ ธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับเยาวชน และชุมชน แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การวิเคราะห์ผลการวิจัยมีความชัดเจน ครอบคลุม และสามารถเสนอแนะแนวทางส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชนสู่พลเมืองประชาธิปไตยได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ประกอบ	**เนื้อหา / แนวคิด**	**ตัวอย่างบทบาทที่พบ**	**อุปสรรคที่พบ**	**การวิเคราะห์เชิงวิจัย**
1. บทบาทตามทฤษฎี (Role Theory)	บทบาทคือพฤติกรรมที่สังคมคาดหวังจากสถานภาพของบุคคล	พระสงฆ์ในฐานะผู้นำศีลธรรม ครูสอนศีลธรรม วิทยากรให้เยาวชน	บางพื้นที่ขาดการสนับสนุนจากโรงเรียนหรือท้องถิ่น	ใช้วิเคราะห์ว่าพระสงฆ์รับรู้บทบาทของตนเองหรือไม่ และสังคมมีความคาดหวังอะไร

องค์ประกอบ	เนื้อหา / แนวคิด	ตัวอย่างบทบาทที่พบ	อุปสรรคที่พบ	การวิเคราะห์เชิงวิจัย
2. หน้าที่ทางธรรมวินัย (ตามพระไตรปิฎก)	สอนให้เว้นความชั่ว ทำความดี บอกทางสวรรค์	การเทศน์ การสอนธรรมะ การอบรมศีลธรรมในชุมชน	เยาวชนไม่สนใจการเทศน์แบบเดิม ขาดการปรับวิธีการ	วิเคราะห์ว่าพระสงฆ์ปรับบทบาทอย่างไรให้สอดคล้องกับบริบทเยาวชนปัจจุบัน
3. บทบาทร่วมสมัยของพระสงฆ์	ครู ผู้นำชุมชน ผู้เผยแผ่ธรรมะ	เป็นครูในโรงเรียน/มหาวิทยาลัย เป็นวิทยากรต้านยาเสพติด	ขาดงบประมาณหรือการประสานจากหน่วยงานรัฐ	ประเมินประสิทธิภาพของบทบาทที่ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตย
4. ความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflict)	บทบาทซ้อนหลายด้านจากคนละกลุ่ม	ต้องทำหน้าที่พิธีกรรม ขณะเดียวกันก็ต้องสอนประชาธิปไตย	ขาดเวลาและการสนับสนุนไม่สามารถทำทุกด้านได้เต็มที่	วิเคราะห์ความไม่สมดุลระหว่างบทบาททางศาสนากับบทบาททางสังคม
5. ความไม่ชัดเจนของบทบาท (Role Ambiguity)	พระสงฆ์บางรูปไม่ทราบว่าตนมีส่วนเกี่ยวกับประชาธิปไตย	ไม่สื่อสารหลักสิทธิเสรีภาพ/ประชาธิปไตยในการเทศน์	การตีความศาสนาแยกขาดจากการเมือง	วิเคราะห์ความจำเป็นของการอบรมพระสงฆ์เกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง
6. บทบาทเชิงป้องกัน/ส่งเสริมประชาธิปไตย	สร้างจิตสำนึกทางการเมืองที่สันติและมีเหตุผล	ใช้หลักธรรมสอนเรื่องความเสมอภาค การรับฟังความคิดเห็น	ไม่มีเวทีหรือโครงการสนับสนุนจากรัฐในการทำกิจกรรมนี้	ประเมินกลไกที่ควรสนับสนุนพระสงฆ์ให้สร้างพลเมืองประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรม

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบมีความสำคัญในงานวิจัยเชิงประยุกต์ เพราะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในกรณีของพระสงฆ์กับการส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตย งานวิจัยไม่ได้หยุดเพียงแค่การ “อธิบายปรากฏการณ์” แต่จะนำไปสู่การ “สร้างทางออก” หรือ “แนวทางการพัฒนา” ที่ตอบโจทย์สังคม การพัฒนารูปแบบยังเป็นการรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลภาคสนาม ให้กลายเป็นโครงสร้างที่ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เช่น การจัดกิจกรรมเยาวชน การสอนธรรมะเชิงประชาธิปไตย หรือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นในชุมชนซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาไว้ ดังนี้

2.4.1 ความหมาย

คัมภีร์ สุดแท้ (2553) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญ ๆ ของเรื่องให้เข้าใจง่ายขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

ปัญญา ทองนิล (2553) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่เกิดจากทฤษฎี ประสบการณ์ การคาดการณ์ และนำเสนอในรูปของข้อความหรือแผนผัง

ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล (2552) ให้ความหมายไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างโปรแกรมแบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลา และเทศะ พิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้ทดแทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

มาลี สืบกระแส (2552, หน้า 108 – 109) กล่าวว่า รูปแบบมีสองลักษณะ คือ รูปแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ระบบการปฏิบัติงาน และรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น รูปแบบอาจแสดงความสัมพันธ์ด้วยเส้นโยงแสดงในรูปแผนภาพหรือเขียนในรูปสมการคณิตศาสตร์หรือสมการพยากรณ์ หรือเขียนเป็นข้อความ จำนวน หรือภาพ หรือแผนภูมิหรือรูปสามมิติ

ทิศนา แขมมณี (2550) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี หลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

วิลเลอร์ (Willer, 1967) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal system) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง

พลอคเตอร์และพอล (Procter & Paul, 1978, p. 174) ให้ความหมายคำนี้ไว้ใน Longman Dictionary of Contemporary English โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่ คือ 1.

Model ที่หมายถึง สิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริง ความหมายนี้ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองของเรือดำน้ำ เป็นต้น 2. Model ที่หมายถึง สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบหรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น และ 3. Model ที่หมายถึงแบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 864X เป็นต้น

โทซี และคาร์รอล (Tosi & Carroll, 1982, p. 74) กล่าวว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่ายไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อน และมีทั้งรูปแบบทางกายภาพ (Physical model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ แบบจำลองเครื่องบินขับไล่ เอฟ 16 เป็นต้น และรูปแบบเชิงลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปแบบเชิงระบบและรูปแบบตามสถานการณ์ (A Sastem/Contingency Model) ของ บราวน์ และโมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1980, p. 56) รูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2548) เป็นต้น และรูปแบบการบริหารซึ่งกำลังศึกษาและพัฒนาในการวิจัยครั้งนี้จะอยู่ใน กลุ่มของรูปแบบประเภทหลัง คือรูปแบบเชิงคุณลักษณะ ซึ่งเป็นรูปแบบในความหมายโดยทั่วไป เมื่อกล่าวถึงคำนี้ในวงวิชาการ

บาร์โด และฮาร์ตแมน (Bardo and Hartman, 1982, p. 245) ได้กล่าวถึง รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า “เป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจเพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ หรือบรรยายคุณสมบัตินั้นๆ” โดยอธิบายต่อไปว่า รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้คุณค่าของรูปแบบนั้นด้อยลงไป ส่วนการที่จัดระบบรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้ก็แล้วปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างไร

สโตเนอร์ และแวนเกิล (Stoner & Wankel, 1986, p. 44) กล่าวว่า รูปแบบเป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น

ราจ (Raj, 1996, p. 45) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ในหนังสือ Encyclopedia of Psychology and Education ไว้สองความหมายดังนี้ 1) รูปแบบ คือ รูปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความ จำนวน หรือภาพ โดยการลดทอนเวลาและเทศะเพื่อให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น 2) รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้ความคิดของ

โปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ โดยสรุปแล้ว รูปแบบหมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบดังกล่าวได้ศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือในบางกรณีอาจจะใช้ประโยชน์ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนอาจใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

กู๊ด (Good, 2005, p. 177) ได้รวบรวมความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ในพจนานุกรมการศึกษา 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด และ 4) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

ทิงเอ็กซิสท์ (Thinkexist, 2008, p. 1) ได้ให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ว่า เป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงาน หรือแบบแปลนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือสิ่งของที่เป็นตัวแทนแสดงความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เตรียมเอาไว้ล่วงหน้า

อาร์ดิกชันนารี (Ardictionary, 2008, p. 1) ได้นิยามความหมายของ (Model) ว่าหมายถึง แบบจำลองที่เป็นสัดส่วนหรือเป็นประเภทเดียวกันกับของจริงหรือสัญลักษณ์ของการเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตหรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้

ในหนังสือ Encyclopedia of Psychology and Education มีการให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้สองความหมายดังนี้

1. รูปแบบ คือ รูปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความ จำนวน หรือภาพ โดยการลดทอนเวลา และเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ

ราจ (Raj, 1996, p. 197) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง รูปย่อที่เลียนแบบความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้น

สารานุกรมสแตนฟอร์ดด้านปรัชญา (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2006, p. 671) ได้ให้ความหมายของรูปแบบในลักษณะสอดคล้องกับการให้ความหมายของ Good ว่ารูปแบบเป็นระบบหรือโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นมาจากทฤษฎีทั่วไปเพื่อพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

Husen and Postlethwaite (1994, p. 3895) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบ คือ โครงสร้างที่ถูกนำเสนอเพื่อใช้วินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สร้างมาจากเหตุการณ์ การหยั่งรู้ด้วยวิธีการอุปมาอุปมัย หรือได้มาจากทฤษฎี รูปแบบจึงไม่ใช่ทฤษฎี ซึ่งสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง

ความสัมพันธ์ของตัวแปร 2 ชุด ประกอบด้วย กระบวนการปฏิบัติงานกับงานวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

อุทุมพร จามรมาน (2541, หน้า 22) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องของหน่วยต่าง ๆ หรือตัวแปรต่างๆ ดังนั้น รูปแบบจึงน่าจะมีมากกว่าหนึ่งมิติ หลายตัวแปรและตัวแปรต่างๆ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2544, หน้า 27) กล่าวว่า รูปแบบ คือวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย ขณะเดียวกันก็สามารถนำเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ

รัตนะ บัวสนธ์ (2552, หน้า 124) ให้ความหมายของรูปแบบ โดยจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

1) แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น

2) แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จัก กันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model”

3) แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบ ในความหมายนี้บางทีเรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดใน เรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการ ประเมิน เป็นต้น

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบมีความสำคัญอย่างยิ่งในงานวิจัยเชิงประยุกต์ เพราะช่วยให้ผลการวิจัยสามารถต่อยอดสู่การปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะในบริบทของพระสงฆ์ที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำทางจริยธรรม หากมีรูปแบบที่เหมาะสม ก็จะสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนได้อย่างยั่งยืน

2.4.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ดังนี้

สมิธ และคณะ (Smith and others, 1980, p. 461) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคลายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

Bertalanffy (1968, p. 24) ผู้สร้างทฤษฎีระบบกล่าวว่า การมีรูปแบบข้อความนั้น แม้บางครั้งจะเข้าใจยาก แต่ก็ยังดีกว่าไม่มีรูปแบบ เพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Keeves (1988, pp. 561 – 565) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

2.2.1 รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพ ส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอมสร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูล และความรู้ ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถังน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำ เข้า และท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้าถังเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพ้นเกณฑ์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบได้กับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2.2.2 รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพเพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือ ขาดความชัดเจน

แน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้กับการศึกษามากขึ้น เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

2.2.3 รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

2.2.4 รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรงแต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ

รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. รูปแบบระบบเส้นเดี่ยว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ และ 2. รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรโดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุ และเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

Steiner (1988 อ้างถึงใน เสรี ชัดแชม, 2538, หน้า 7) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ซึ่งสามารถจำแนกย่อยออกเป็น 1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริงแต่มีขนาดย่อ และ 1.2 รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้าต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น และ 2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น และ 2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายทฤษฎีหรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติเพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของรูปแบบ สรุปได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอธิบายรูปแบบนั้น ๆ

2.4.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ ดังนี้

Brown and Moberg (1980, p. 16 – 17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ (2547, หน้า 354 – 355) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดีที่ต้องพัฒนา 2) หลักการและแนวคิดกำกับรูปแบบ และวัตถุประสงค์ทั่วไปของรูปแบบ 3) กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอน เนื้อหาการพัฒนา วิธีการและกิจกรรมการพัฒนา วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และผลที่ต้องการ และ 4) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ เงื่อนไขความสำเร็จ และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของรูปแบบ

ชนกนารถ ชื่นเชย (2550, หน้า 179-180) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญา และหลักการของการศึกษาต่อเนื่อง 2) กลุ่มเป้าหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 3) จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 4) โครงสร้างระบบบริหารของการศึกษาต่อเนื่อง 5) หลักสูตรการเรียนการสอนของการศึกษาต่อเนื่อง 6) วิธีการจัดการศึกษาต่อเนื่อง 7) สื่อการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ของการศึกษาต่อเนื่อง 8) การติดตาม และประเมินผลของการศึกษาต่อเนื่อง และ 9) การเทียบระดับและเทียบโอนผลการเรียน

อัมพร พงษ์กังสนานันท์ (2550, หน้า 274-275) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา 2) หลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ 5) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา 6) การบริหารและการจัดการศึกษา 7) กลุ่มเป้าหมาย และ 8) การมีส่วนร่วมของพ่อแม่และชุมชน

ฮัสเซน และ โพสต์เล็ทเวท (Husen & Postlethwaite, 1994, p. 3865 อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี, 2550, หน้า 220) กล่าวว่า 1) รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาสามารถทดสอบ/สังเกตได้ 2) มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น/ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา 3) รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด

ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา/ช่วยสืบเสาะความรู้ และ 4) รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

จากการศึกษาตัวอย่าง ของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่า ไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้างอย่างไร ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการ (The Model of Organization and Management) ตามความคิดของ บราวน์ และและโมเบิร์ก (Brown and Moberg, 1980, p. 98) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) โดยองค์ประกอบตามรูปแบบของ บราวน์ และโมเบิร์ก ประกอบด้วยสภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision making)

สรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันอย่างไรขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ ปัจจัย หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

2.4.4 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้ว ถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

คีฟส์ (Keeves, 1988, p. 560) ได้อธิบายว่า รูปแบบที่ดีสามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยมีข้อกำหนด 4 ประการ ดังนี้

1) รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบหลวม ๆ (Associative Relationship)

2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา จากคุณลักษณะของรูปแบบที่ดี แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบ จะต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง สามารถตรวจสอบได้ด้วยการสังเกต อีกทั้งเป็นการชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล ทำให้เกิดมโนทัศน์ใหม่ในการศึกษา ซึ่งทั้งองค์ประกอบของรูปแบบและคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนารูปแบบในลำดับต่อไป

2.4.5 การพัฒนารูปแบบ

1. ความหมายของการพัฒนารูปแบบ

รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ (2548) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนารูปแบบหรือการพัฒนาแบบจำลอง (Model Development) หมายถึง กระบวนการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง ตลอดจนการทดสอบรูปแบบที่ดีให้มีคุณภาพจะนำไปสู่สภาวการณ์ที่ดีในการศึกษาวิจัย

การพัฒนาหรือการสร้างรูปแบบ มีหลักการเพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ (Keeves, 1988, p. 560 อ้างถึงใน ทิศานาถ ขุนนาถ, 2557, หน้า 85)

1) รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตาม ความเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้น ก็มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ

2) รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต และหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ ของตัวแปรในลักษณะใหม่

วิลเลอร์ (Willer, 1986, p.83) ได้อธิบายว่า การพัฒนารูปแบบโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง (Construct) รูปแบบ 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2543, หน้า 104 – 106) ได้อธิบายว่า กระบวนการวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบนั้น แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ โดยจะมีการสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมุติฐาน จากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่น ๆ และผลการศึกษาหรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพการณ์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ 2) การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากได้สร้างหรือพัฒนารูปแบบในขั้นต้น จ าเป็นต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวคิด รูปแบบของคนอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา หรือผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน จึงจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองโดยนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งในบางครั้งใช้คำว่า การทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ

2. ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบนั้นอาจมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ การสร้างรูปแบบ และการหาความตรงของรูปแบบ ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนจะมีการดำเนินการอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิด ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้นๆ

วิลเลอร์ (Willer, 1986, p. 83) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้าง (Construct) รูปแบบ และ 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยการพัฒนารูปแบบ โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

รุ่งรัชดาพร เวหะขาติ (2548) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม ซึ่งในการศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่องการวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาสภาพจริงจากการรายงานประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและเลือกตอบ เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรและจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดและกระบวนการการพัฒนารูปแบบ สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร 2) การสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร 3) การพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยใช้เทคนิค 4) การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ 5) การสรุป และนำรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร และจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่องการวิจัย และการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาสภาพจริงจากการรายงาน ประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านประเมินคุณภาพ ตามกระบวนการตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษา

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษาจะนำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบ

ในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

1.2 การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1.2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดยศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

1.2.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณีหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จหรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษาเพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

1.2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น

1.3 การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัยเพื่อนำมาจัดทำรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรโดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างรูปแบบจำลองระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กรด้วยการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและเลือกตอบ เห็นด้วย หรือ ไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์กร โดยใช้เทคนิคเดลฟายจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพ ทั้งองค์กรด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ภายหลังที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎีแนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบ ผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่า ไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน (สุวิมล ว่องวานิช, 2549, หน้า 54-56) ดังนี้

1.1 มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบในบางเรื่อง ไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบหรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป ซึ่ง ไอสเนอร์ (Eisner, 1976, pp. 192-193) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิโดยมีแนวคิดดังนี้

2.1 การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่ถูกพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวโยงกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานกับปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจารณญาณของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2.2 รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใดๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขาผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริงๆ จึงจะทราบ และเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการศึกษาจึงนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ต้องการความลึกซึ้ง และความเชี่ยวชาญเฉพาะ

2.3 รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลคือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือว่าผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรม และมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่างๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของทรงคุณวุฒินั้นเอง

2.4 รูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัย และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นที่จะนำมาพิจารณาตัวบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

3. การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

4. การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย มีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 เป็นการวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุป และนำรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กร และจัดทำเป็นรายงานผลการวิจัยต่อไป

ขั้นตอน	การนำแนวคิดไปใช้ในงานวิจัย
1. วิเคราะห์ปัญหา (Analyze)	ศึกษาสภาพปัจจุบันของบทบาทพระสงฆ์และระดับจิตสำนึกประชาธิปไตยของเยาวชนในพื้นที่
2. ออกแบบ (Design)	วางโครงสร้างรูปแบบการพัฒนา เช่น กิจกรรม / แนวทางการสอนธรรมะ / วิธีประเมินผล
3. พัฒนา (Develop)	รวบรวมข้อมูลจากภาคสนามและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับบริบท
4. ทดลองใช้ (Implement)	ทดลองนำรูปแบบไปใช้ในกลุ่มเยาวชน / โรงเรียน / ชุมชนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8
5. ประเมินผล (Evaluate)	ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบผ่านแบบสอบถาม สัมภาษณ์ และเวทีสะท้อนผล

[Input]

1. ข้อมูลจากเอกสาร/ทฤษฎี (บทบาทพระสงฆ์, จิตสำนึกประชาธิปไตย)
2. ข้อมูลภาคสนาม (การสัมภาษณ์, แบบสอบถามเยาวชนและพระสงฆ์)
3. ความเห็นผู้เชี่ยวชาญ/ชุมชน

↓

[Process]

- การวิเคราะห์บทบาทที่มีอยู่ของพระสงฆ์
- การออกแบบแนวทางส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตย
- การจัดทำต้นแบบรูปแบบ
- การทดลองใช้และประเมินผล

↓

[Output]

- รูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกประชาธิปไตยโดยบทบาทของพระสงฆ์ที่มีองค์ประกอบชัดเจน เช่น แนวทางกิจกรรม, หลักธรรมที่ใช้, แนวปฏิบัติ

↓

[Outcome]

- เยาวชนมีจิตสำนึกประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น
- พระสงฆ์มีแนวทางในการดำเนินงานชัดเจนขึ้น
- ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย

2.5 บริบทพื้นที่วิจัย

เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีวัดทั้งสิ้น 5,385 แห่ง และมีพระภิกษุสามเณรจำนวน 29,975 รูป นอกจากนี้ยังมีพระอริยสงฆ์ที่มีชื่อเสียง และเป็นที่เคารพนับถืออีกมากมาย

2.5.1 พื้นที่

เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู สกลนคร หนองคาย บึงกาฬ และเลย

2.5.2 วัด

เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีวัดทั้งสิ้น 5,385 แห่ง เป็นวัดมหานิกาย 4,150 แห่ง และวัดธรรมยุต 1,235 แห่ง แยกเป็นรายจังหวัด จังหวัดหนองคาย มีวัดมหานิกาย 608 แห่ง วัดธรรมยุต 104 แห่ง จังหวัดหนองบัวลำภู มีวัดมหานิกาย 412 แห่ง วัดธรรมยุต 122 แห่ง จังหวัดอุดรธานี มีวัดมหานิกาย 1197 แห่ง วัดธรรมยุต 396 แห่ง จังหวัดสกลนคร มีวัดมหานิกาย 919 แห่ง วัดธรรมยุต 371 แห่ง จังหวัดเลย มีวัดมหานิกาย 610 แห่ง วัดธรรมยุต 159 แห่ง และจังหวัดบึงกาฬ มีวัดมหานิกาย 404 แห่ง วัดธรรมยุต 83 แห่ง (กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานเลขานุการกรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2566)

2.5.3 พระภิกษุ-สามเณร

จากสถิติในปี 2566 เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีจำนวนพระภิกษุและสามเณรทั้งสิ้น จำนวน 29,975 รูป เป็นพระภิกษุ จำนวน 26,245 รูป และสามเณร จำนวน 3,730 รูป แยกเป็นรายจังหวัด จังหวัดบึงกาฬ มีพระภิกษุ รวม 2,728 รูป สังกัดมหานิกาย 2,035 รูปและสังกัดธรรมยุต 693 รูป สามเณร รวม 312 รูป สังกัดมหานิกาย 283 รูปและสังกัดธรรมยุต 29 รูป จังหวัดเลย มีพระภิกษุ รวม 3,992 รูป สังกัดมหานิกาย 2606 รูปและสังกัดธรรมยุต 1386 สามเณร 750 รูป สังกัดมหานิกาย 473 รูปและสังกัดธรรมยุต 277 รูป จังหวัดสกลนคร มีพระภิกษุ รวม 5,822 รูป สังกัดมหานิกาย 3,277 รูปและสังกัดธรรมยุต 2,545 สามเณร 415 รูป สังกัดมหานิกาย 327 รูปและสังกัดธรรมยุต 88 รูป จังหวัดหนองคาย มีพระภิกษุ รวม 2,723 รูป สังกัดมหานิกาย 2,222 รูปและสังกัดธรรมยุต 501 สามเณร 673 รูป สังกัดมหานิกาย 639 รูปและสังกัดธรรมยุต 34 รูป จังหวัดหนองบัวลำภู มีพระภิกษุ รวม 1,760 รูป สังกัดมหานิกาย 1,122 รูปและสังกัดธรรมยุต 638 สามเณร 187 รูป สังกัดมหานิกาย 139 รูปและสังกัดธรรมยุต 48 รูป จังหวัดอุดรธานี มีพระภิกษุ รวม 9,220 รูป สังกัดมหานิกาย 5,684 รูปและสังกัดธรรมยุต 3,536 สามเณร 1,393 รูป สังกัดมหานิกาย 1,115 รูปและสังกัดธรรมยุต 278 รูป (กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานเลขานุการกรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2566)

2.5.4 พระอริยสงฆ์

เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ได้ชื่อว่าเป็นถิ่นที่อยู่ของพระอริยสงฆ์ โดยเฉพาะที่จังหวัดเลย ที่มีคำขวัญว่า “เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม ดอกไม้งามสามฤดู ถิ่นที่อยู่อริยสงฆ์ มั่นคงความสะอาด” โดยมีพระกรรมฐานที่มีชื่อเสียงเป็นที่เคารพนับถือกันเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่แหวน สุจิณโณ หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่วัน อุตตโม หลวงปู่จวน กุลเชฏฐโฐหลวงปู่เทสก์ เทสรังสี หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ หลวงปู่หลุย จันทสาโร หลวงปู่ชอบ ฐานสโม หลวงปู่คำดี ปภาโส หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน หลวงปู่ลี กุสลธโร หลวงปู่ท่อน ญาณธโร หลวงพ่อขันตี ญาณวโร เป็นต้น

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มิ่งขวัญ คงเจริญ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย” โดยเป็นการศึกษากรณีศึกษาชุมชนตัวอย่างที่ได้รับรางวัลด้านความเป็นประชาธิปไตยในพื้นที่ต่างๆ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของปัจจัยสนับสนุน และบริบทที่ส่งเสริมการเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของชุมชนตัวอย่าง โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการหาความเข้าใจในรายละเอียดของกรณีศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของชุมชนโดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) ทักษะบุคคล ได้แก่ ความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง และการรับรู้ข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมชุมชนและสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อตนเอง/สังคม ความสามารถร่วมทำงานกับผู้อื่นได้ ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีวิถีชีวิตที่ไม่ส่งผลร้ายต่อชุมชน/สิ่งแวดล้อม และความสามารถแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี และ 3) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้แก่ การมีความรู้ ความเข้าใจ และประยุกต์ใช้การเมืองการปกครองที่สามารถถ่ายทอด วิพากษ์วิจารณ์และตัดสินนโยบาย ผลงาน และกรณีต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มีความสามารถนำหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และความกระตือรือร้นในการสังคมแบบประชาสังคม (civil society)

จิตรกร ละออศรี ธัชชนันท์ อิศรเดช และจำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน เปรียบเทียบจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน และเสนอแนวทางการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.801 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เยาวชน อายุ 18-25 ปีบริบูรณ์ ภูมิลำเนาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองอโยธยา จำนวน 390 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐานT-test F-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ในการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเพื่อยืนยันการสังเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคลของเยาวชนที่มีเพศและอายุต่างกัน มีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมหลักนิติธรรม การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ และการส่งเสริมหลัก

ความเสมอภาคไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษาต่างกัน มีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน และมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย ทักษะบุคคล การอยู่ร่วมกัน ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยบูรณาการหลักสาราณียธรรม 6 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติอันนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดีทางการเมือง

จิราพัชร วงศาโรจน์ พระครูวิสุทธานันทคุณ และพระครูวาทีวรวัฒน์ (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 231 รูป และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากการสุ่มแบบแบบเจาะจง จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านร่างกาย พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทการพัฒนาเยาวชนเชิงกายภาพอย่างต่อเนื่อง การอบรมด้วยหลักธรรมตามโครงการและกิจกรรมที่โรงเรียนหรือวัดกำหนดขึ้น รวมถึงการบรรยายธรรมในวันสำคัญ โดยการนำหลักศีล 5 มาอธิบายประกอบการพัฒนาด้านร่างกาย คือ การไม่เบียดเบียน การไม่ทำร้ายทั้งคนและสรรพสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทะเลาะวิวาท ด้านจิตใจ พระสงฆ์มีส่วนอย่างมากต่อการพัฒนาจิตใจของเยาวชน ฉะนั้นการที่หน่วยงานเหล่านั้นจัดกิจกรรมเชิงศาสนาและวัฒนธรรม พระสงฆ์อบรมสั่งสอนเยาวชนให้ละชั่วทำดี ทำจิตให้ผ่องใส และด้านสังคม พระสงฆ์ได้อบรมสั่งสอนหลักการที่ดีเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธอันเป็นมารยาทไทยที่ทำให้เยาวชนมีกิริยามารยาทที่งดงาม พร้อมที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับสังคม ทั้งที่โรงเรียน หน่วยงาน และกลุ่มเพื่อน 2) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านร่างกาย นักเรียนมีสมาธิสั้นมีความคิดเป็นของตัวเอง ไม่ชอบในการนั่งสมาธิหรือการทำกิจกรรมทางศาสนา ด้านจิตใจ นักเรียนบางกลุ่มที่ต่อต้านการเข้าวัดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การค่อยๆ ปลูกฝังใช้เวลา ไม่ควรใช้วิธีการบังคับจิตใจ ด้านจิตใจ ควรส่งเสริมเยาวชนให้มีจริยธรรมเป็นแกนกลางของการพัฒนาด้านอื่นๆ และด้านสังคม เทคโนโลยีและเพื่อนทำให้เด็กไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัดเด็กจะเข้าหาเทคโนโลยีและโทรศัพท์ รวมถึง ปัญหาทางด้านยาเสพติด และ 3) การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านร่างกาย ควรมีกิจกรรมที่สามารถให้ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันด้วยการ ใช้หลักบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน ด้านจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน

ให้ปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ควรและละทิ้งสิ่งต้องห้ามทั้งหลาย โดยการสอดแทรกไปกับกิจกรรม หรือแบบฝึกเสริม และด้านสังคม พระสงฆ์ควรแสดงบทบาทของในการพัฒนาเยาวชน ชุมชน และสังคมไปพร้อมกัน ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน ทั้งนี้ พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทการพัฒนาการศึกษาหลักธรรมให้ชัดเจนเป็นระบบ โดยเข้าไปให้การศึกษาระดับโรงเรียนที่ขยายโอกาสให้กับชุมชนโดยรอบ

พระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ 2) ศึกษาการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ และ 3) ศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 36 รูป/คน ได้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 8 คน ได้ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) โดยผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยสภาพทั่วไปมีการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ 2) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม 2. การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ดังนี้ 1) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพด้วยตัวของเยาวชนเอง ประกอบด้วยการพัฒนาด้านอุปนิสัย การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย และการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ 2) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากครอบครัว ประกอบด้วย การพัฒนาด้านการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย การให้คำปรึกษาแก่เยาวชน การพัฒนาด้านจิตใจ 3) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากโรงเรียน ประกอบด้วย การอบรมสั่งสอนของครู การพัฒนาด้านทักษะให้แก่เยาวชน การให้คำปรึกษาแก่เยาวชน การพัฒนาด้านจิตใจ 3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม นำเสนอการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนใน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาด้านทักษะชีวิตเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงในอนาคตบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 2) การพัฒนาด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีบูรณาการกับหลักโยนิโสมนสิการและหลักสังคหวัตถุ 4 3) การพัฒนาความพร้อมในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพบูรณาการกับหลักภาวนา 4

พระบัวสอน ทองสลับ (2563) ได้ศึกษา “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 10” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของ

พระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 2) สังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 3) ศึกษาระดับและปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครอง ของคณะสงฆ์ภาค 10 และ 4) สร้างและยืนยันรูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาจากการเอกสาร และการศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 375 รูป เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.980 โดยผลการวิจัย พบว่า (1) การสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ สาธารณสงเคราะห์ ด้านการให้ความรู้ความเข้าใจ ด้านการเสริมสร้างเจตคติ และด้านการเสริมสร้างพฤติกรรม (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 ได้แก่ ด้านศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านความรู้ความเข้าใจ (3) รูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริม คุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าไคว์ - แสควร์ (Chi - Square) เท่ากับ 3320.519 ค่าชั้นแห่งความเป็นอิสระ (df) เท่ากับ 1503 ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (P - Value) เท่ากับ 0.0594 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.886 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบของ Tucker - Lewis (TLI) เท่ากับ 0.866 ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.0061 ค่าดัชนี รากของกำลังที่สองเฉลี่ยเศษของการประมาณค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA) เท่ากับ 0.057 มีค่าระหว่าง 0.005 - 0.80 (4) ผลการตรวจสอบรูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี (4) ผลการประเมินยืนยัน รูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 10 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.60) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน และระดับมากจำนวน 1 ด้าน โดยเรียงลำดับ จากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านความถูกต้อง ($\overline{X}$ = 4.70) รองลงมา ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.60) ด้านอรรถประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.60) และด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.50)

พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ (ณัฐพงศ์ คำมาก) (2563) ได้ศึกษา “บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2) เพื่อสร้างรูปแบบแนวทางการเสริมสร้างบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 12 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยใช้เทคนิคสามเส้า แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ โดยผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (1) สถานการณ์บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จากอดีตยังไม่ปรากฏชัด เนื่องจากมหาวิทยาลัยจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาเล่าเรียนวิชาทางธรรมเป็นหลัก (2) บทบาทมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (3) บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยคำนึงถึงหลักความเสมอภาค หลักสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ หลักนิติธรรม หลักการใช้เหตุผล หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง (4) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาจะนำหลักธรรมไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเมืองได้เป็นอย่างดี

2) การสร้างแนวทางการเสริมสร้างบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนา ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องดำเนิน ได้แก่

ขั้นที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาสมควรที่จะต้องเอาวิชาการด้านพระพุทธศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคม จึงเกิดเป็นแนวทางบทบาทมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การประชาสัมพันธ์บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2) พุทธบูรณาการส่งเสริมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 3) วิถีปฏิบัติของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากการเห็นรากเหง้าของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยา อันแสดงถึงมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา ที่จะต้องบูรณาการสหวิทยาการในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ นำมาสู่การเกิดเป็นแนวทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การให้ความรู้ความเข้าใจด้านความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2) การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 3) การพัฒนาวิถีวิถีด้านพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ขั้นที่ 3 การดำเนินการของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยดังกล่าวมีการใช้ทั้งหลักการทางพระพุทธศาสนาและหลักการประชาธิปไตยในการพัฒนาความเป็นพลเมือง จึงทำให้คาดการได้ว่าแนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จะต้องเกิดจากการผสานความร่วมทั้งภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนการพัฒนาไปพร้อมกันในหลากหลายมิติ ประกอบด้วย 1) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการส่งเสริมความสนใจทางการเมือง 3) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการส่งเสริมความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย 4) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตยฐานคติเศรษฐศาสตร์การเมือง (ประชาธิปไตยกินได้)

เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง ธัชชนันท์ อิศรเดช และสุรพล สุยะพรหม (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน

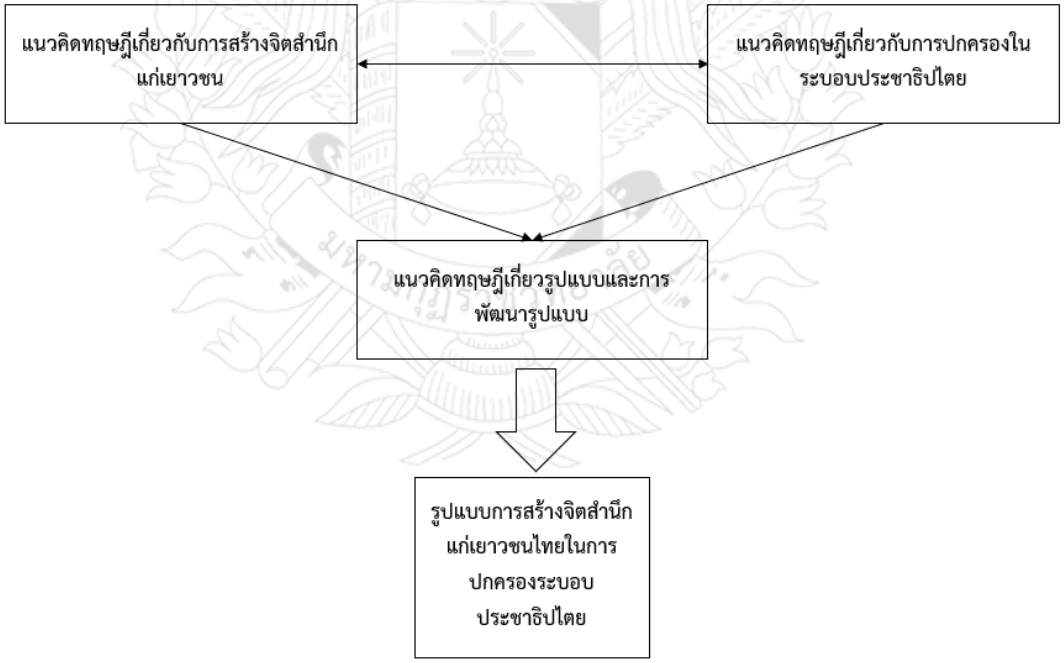
3. นำเสนอการพัฒนาการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน โดยประยุกต์ใช้ตามหลักสาราณียธรรม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ แก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 22 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน 10 รูปหรือคน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนา และการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.899 เก็บข้อมูลกับจากลุ่มตัวอย่างจำนวน 396 คน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้จำนวน ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ด้านสถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชน มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หลักสาราณียธรรม มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3. การพัฒนาการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยประยุกต์ใช้ตามหลักสาราณียธรรม พบว่า ระดับการพัฒนาการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนโดยประยุกต์ใช้ตามหลักสาราณียธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย: กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค 8 ดำเนินการศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกแก่เยาวชน และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบบประชาธิปไตยร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและสร้างรูปแบบ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แก่เยาวชนไทย กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค 8 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ปัจจุบันในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ระยะที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ และสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ระยะที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 โดยมีลำดับขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังที่ปรากฏในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะที่	ขั้นตอนที่	กิจกรรม/ดำเนินการ	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูล/แหล่งข้อมูล	ผลที่คาดหวัง
1. ศึกษาบทบาท ของพระสงฆ์ในปัจจุบันคณะสงฆ์ภาค 8	ศึกษาแนวคิดทฤษฎี	ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร		เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	กรอบแนวคิดการวิจัยการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทยของคณะพระสงฆ์ภาค 8
ศึกษาบทบาทของสังฆาธิการ	สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 12 รูป	แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	พระสังฆาธิการจำนวน 8 รูป	บทบาทของพระสังฆาธิการ ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ของคณะสงฆ์ภาค 8	ศึกษาบทบาทของสังฆาธิการ
2. สังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์	สนทนากลุ่ม		ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน 6 รูป ครูสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 6 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 30 คน รวมจำนวน 42 รูป/คน	บทบาทของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย 6 ด้าน

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ระยะที่	ขั้นตอนที่	กิจกรรม/ดำเนินการ	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูล/แหล่งข้อมูล	ผลที่คาดหวัง
3. เสนอแนะรูปแบบ	สร้างรูปแบบเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในปกครองระบอบประชาธิปไตยฯ	สัมภาษณ์เชิงลึก	แบบสัมภาษณ์เชิงลึก กึ่งโครงสร้างและแบบบันทึก	พระสงฆ์ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการเผยแพร่จำนวน 5 รูป/คน (เลือกแบบเจาะจง)	1. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 2.ได้รูปแบบ และการจัดทำคู่มือการดำเนินการรูปแบบ 3. ร่างรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ภาค 8

3.11 ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

การดำเนินการในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย พร้อมการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ โดยเฉพาะพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 โดยมุ่งตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1.3.1 และ 1.3.2 โดยขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Awareness of Democracy) รวมถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

2) ร่างประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 โดยประเด็นคำถาม ประกอบด้วย

- พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 มีการสอนธรรมโดยบูรณาการเพื่อสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทยอย่างไร
- พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 มีการสอนหลักธรรมอะไรบ้างเพื่อสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทยอย่างไร

3) จัดสนทนากลุ่ม small group discussion) สนทนากลุ่มย่อย (สมอกรุ๊ปดิสคัดชั่น) จำนวน 3 รอบจำนวนในโรงเรียน 3 แห่งจาก 3 จังหวัด โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ร่วมสนทนากลุ่มรวมทั้งสิ้น 42 รูป/คน ประกอบด้วยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน 6 รูป ครูสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 6 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 30 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือก คือ เป็นนักเรียนที่เป็นคณะทำงานของสภานักเรียน และมีประสบการณ์ในการใช้สิทธิเลือกตั้งประธานนักเรียนที่จัดขึ้นในโรงเรียน

4) นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียง จัดกลุ่ม และประมวลข้อมูลเพื่อนำไปสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ และประกอบการร่างรูปแบบ รวมทั้งการจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบฯ

3.1.2 ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ และสังเคราะห์บทบาท

ในการสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาทำการประมวล เรียบเรียง และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นทำการสังเคราะห์เนื้อหาตามแนวคิดของ สไมล์ส และ ฮูเบอร์แมน (Smiles & Huberman, 1994, p. 12) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การลดทอนข้อมูล (Data reduction) เป็นการจัดการข้อมูลโดยปรับลด เพิ่ม หรือหาข้อมูลใหม่จนได้ผลหรือข้อสรุป 2) การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของการพรรณนา โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน และ 3) การสรุปและการยืนยันข้อมูล (Drawing and verifying conclusion) เป็นกระบวนการหาข้อสรุปและตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูล

3.1.3 ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบ

1. ยกร่างรูปแบบ

1.1 ศึกษาแนวทางพัฒนารูปแบบจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปยกร่างรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 รวมทั้งร่างคู่มือการทดลองใช้รูปแบบ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มในระยะที่ 1 มาประกอบการยกร่างรูปแบบ

1.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และกรอบแนวคิดการวิจัยไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 รูป/คน ตรวจสอบเพื่อยกร่างรูปแบบ

2. พัฒนารูปแบบ

2.1 นำร่างรูปแบบและคู่มือการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

2.2 นำผลการประเมินรูปแบบด้านความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงรูปแบบการสร้างเสริมนักศึกษาให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และคู่มือการใช้รูปแบบ

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงตามระยะของการวิจัย ดังนี้

3.2.1 ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกลุ่มที่ให้ข้อมูลหลัก (kee informant) ได้แก่พระสังฆาธิการจำนวน 8 รูป ซึ่งเป็นพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร จังหวัดบึงกาฬ และจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีเกณฑ์คัดเลือก คือ เป็นเจ้าคณะจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัดจำนวน 8 รูป เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้านในบริบทที่สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชน

3.2.2 ระยะที่ 2 สังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึก ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชน

การดำเนินการสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อยแบบ small group discussion ทั้ง 3 ครั้ง จากครูพระสอนศีลธรรม 6 รูป ครูสอนวิชาสังคมจำนวน 6 คน และนักเรียนจำนวน จำนวน 30 คน รวมจำนวน 42 รูป/คน จากโรงเรียนนาอ้อวิทยา จังหวัดเลย โรงเรียนนาวังศึกษาวิช จาก จังหวัดหนองบัวลำภู และโรงเรียนวังม่วงวิทยา จังหวัดหนองคาย แล้วนำมาประมวลกับบทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้าน ข้อมูลที่ได้จากการสงเคราะห์จะนำไปใช้ประกอบการร่างรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

3.2.3 ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบ

ในระยะนี้ประกอบด้วยขั้นตอน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนยกร่างรูปแบบ และขั้นตอนตรวจสอบและกลั่นกรองรูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เป็นผู้ประเมินรูปแบบทั้งร่างรูปแบบความถูกต้อง ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ คือ เป็นนักวิชาการที่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ด้านพระพุทธศาสนา และรัฐศาสตร์หรือการปกครอง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

ในระยะที่ 2 ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มย่อย เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างจิตสำนึก จัดสนทนากลุ่ม (small group discussion) สนทนากลุ่มย่อยจำนวน 3 รอบจำนวนในโรงเรียน 3 แห่ง จาก 3 จังหวัด โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ร่วมสนทนากลุ่มรวมทั้งสิ้น 42 คน ประกอบด้วยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน 6 รูป ครูสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 6 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 จำนวน 42 รูป/คน

ในระยะที่ 3 สร้างเครื่องมือในการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง โดยสร้างรูปแบบเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในปกครองระบอบประชาธิปไตยฯ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลในการให้สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูล

3.4.2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้การบันทึกเสียง การบันทึกวิดีทัศน์ การจดบันทึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา และจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้เพื่อความสะดวกในการนำไปวิเคราะห์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด โดยการแยกให้เห็นถึงส่วนประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบที่ได้มา มีขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์รายละเอียดถึงส่วนประกอบที่ได้จากประเด็นที่ศึกษา
2. นำส่วนประกอบมาจัดเป็นหมวดหมู่
3. ศึกษาความเชื่อมโยงของส่วนประกอบที่ได้

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค 8” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย สังเคราะห์แนวทางการดำเนินบทบาทดังกล่าว และเสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการเสริมสร้างจิตสำนึกทางประชาธิปไตยในหมู่เยาวชน โดยเฉพาะในบริบทของคณะสงฆ์ภาค 8 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์ที่มีบทบาทด้านการเผยแผ่ธรรมะและการศึกษาธรรมะให้แก่เยาวชน ผู้นำชุมชน ครูพระสอนศีลธรรม และผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษานี้จึงมีลักษณะเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถสะท้อนถึงบทบาทเชิงปฏิบัติและเจตนารมณ์ของพระสงฆ์ในการส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ในบทที่ 4 นี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และการสังเคราะห์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนหลัก ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ (1) การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของบทบาทพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 (2) การสังเคราะห์บทบาทที่ปรากฏจากการศึกษา และ (3) การเสนอรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่เยาวชน โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางกำกับ

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

1. บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ในปัจจุบันในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองพระสงฆ์ ภาค 8 มีการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยใช้เทคนิคการสอนธรรมแบบประยุกต์ มีการใช้สื่อเทคโนโลยี และตัวอย่างประกอบการสอน

“พระสงฆ์รุ่นใหม่ ๆ โดยเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีการพัฒนาการสอนโดยนำเทคโนโลยีและสื่อการสอนใหม่ๆ เข้ามาใช้ประกอบการบรรยาย หรืออบรมธรรมแก่นักเรียน ซึ่งช่วยกระตุ้น และดึงดูดความสนใจจากนักเรียนได้มากขึ้น ไม่ใช่รูปแบบการบรรยายแบบเดิมที่ให้ฟังอย่างเดียว” พระสงฆ์รูปที่ 1 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 มีการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยสอนให้เยาวชนรู้จักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

“พระสงฆ์สอนให้เยาวชนรู้จักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยยกตัวอย่างเห็นได้ชัดจากการอยู่ร่วมกันของพระสงฆ์ที่เคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส หมายถึงเคารพนับถือกันตามลำดับการเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา รูปใดบวชทีหลังต้องเคารพนับถือรูปที่บวชก่อน ไม่ให้ความสำคัญกับตำแหน่ง ยศถาบรรดาศักดิ์ ตระกูล ความรวยความจน เชื้อชาติ อายุ เป็นต้น” พระสงฆ์รูปที่ 2 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 มีการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยการประยุกต์หลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย

“พระสงฆ์มีการให้การศึกษาเกี่ยวกับศีลธรรมและหลักการประชาธิปไตย เช่น เบญจศีล เบญจธรรม ความเที่ยงธรรม ความอดทน และความรับผิดชอบในการทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม ซึ่งช่วยให้เยาวชนเข้าใจถึงความสำคัญของการมีผู้นำที่มีคุณธรรมและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 มีการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยการจัดโครงการอบรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

“ในเขตปกครองสงฆ์ภาค 8 มีการจัดโครงการอบรมเยาวชนผ่านกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีและการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้เยาวชนฝึกฝนการอยู่ร่วมกันในสังคมและการเคารพสิทธิของผู้อื่น” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 มีโครงการที่จัดขึ้นเป็นประจำเพื่อนำเสนอธรรมแก่เยาวชนในรูปแบบที่น่าสนใจ เช่น การจัดค่ายธรรมะและการบรรยายธรรมที่มีเนื้อหาสอดแทรกเรื่องประชาธิปไตยอย่างเข้าใจง่าย ซึ่งช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักธรรมในลักษณะที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างยั่งยืน” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 มีการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม

“พระสงฆ์ในเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 มักจะทำหน้าที่เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม เนื่องจากมี ซึ่งเยาวชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข เป็นการปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดี และพร้อมมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสร้างสรรค์” พระสงฆ์รูปที่ 6 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เยาวชนผ่านวิธีการที่หลากหลาย สะท้อนถึงการปรับตัวของคณะสงฆ์ต่อบริบทสังคมสมัยใหม่ โดยสามารถสรุปบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในปัจจุบันได้ 6 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การใช้เทคนิคการสอนธรรมแบบประยุกต์ร่วมกับเทคโนโลยี พระสงฆ์โดยเฉพาะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้พัฒนาแนวทางการสอนด้วยการนำเทคโนโลยี และสื่อการสอนสมัยใหม่เข้ามาประกอบการบรรยายธรรม ทำให้สามารถเข้าถึงเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยกระตุ้นความสนใจในประเด็นประชาธิปไตย และหลักธรรมควบคู่กันไป

2. การปลูกฝังแนวคิดเรื่องความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน พระสงฆ์มีการสอดแทรกแนวคิดประชาธิปไตยโดยเน้นการให้เยาวชนเข้าใจถึงหลักความเสมอภาค เช่น การยกตัวอย่างเรื่องลำดับอาวุโสในหมู่สงฆ์ที่ไม่เกี่ยวกับชนชั้นหรือฐานะ แต่เกี่ยวข้องกับการเคารพกันตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งสื่อถึงความเท่าเทียมในสังคมได้อย่างชัดเจน

3. การประยุกต์หลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย พระสงฆ์สอนให้เยาวชนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรม เช่น เบญจศีล เบญจธรรม กับค่านิยมประชาธิปไตย เช่น ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และความอดทน ซึ่งทำให้เยาวชนตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะพลเมืองที่มีคุณภาพ

4. การจัดโครงการอบรม และกิจกรรมเสริมสร้างประชาธิปไตย พระสงฆ์ในภาค 8 มีบทบาทในการจัดกิจกรรมอบรม ค่ายธรรมะ และเวทีอบรมที่ส่งเสริมความร่วมมือ ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ระบบประชาธิปไตยจากการปฏิบัติจริง

5. การนำเสนอธรรมในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และสอดแทรกเรื่องประชาธิปไตยรูปแบบการจัดกิจกรรมในลักษณะค่ายหรือเวทีบรรยายธรรมะได้รับการออกแบบให้มีเนื้อหาที่ย่อยง่าย สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงกับบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

6. การเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นต้นแบบในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านวินัย ความเมตตา และความเสียสละ ทำให้เยาวชนเห็นภาพของการใช้ชีวิตอย่างมีจริยธรรมและสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตตนเอง ต่อยอดไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยอย่างมีคุณธรรม

ประเด็นบทบาทพระสงฆ์	ลักษณะการดำเนินการ	ผลที่เกิดกับเยาวชน
การใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอน	ใช้สื่อดิจิทัลในการสอนเพื่อดึงดูดเยาวชน	มีความสนใจในธรรมะและการเมืองมากขึ้น
การสอนเรื่องความเสมอภาคและเท่าเทียม	สอนผ่านตัวอย่างจากการเคารพลำดับอาวุโสในสงฆ์	เข้าใจเรื่องความเท่าเทียมในสังคม
การประยุกต์หลักธรรมกับหลักประชาธิปไตย	บูรณาการเบญจศีล เบญจธรรม กับคุณธรรมพลเมือง	ตระหนักถึงคุณธรรมและหน้าที่พลเมือง
การจัดโครงการอบรมเกี่ยวกับประชาธิปไตย	จัดค่ายและกิจกรรมฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคม	ฝึกวินัย ความสามัคคี และเคารพสิทธิผู้อื่น
การจัดกิจกรรมธรรมะที่เชื่อมโยงประชาธิปไตย	ออกแบบเนื้อหาธรรมะให้ง่ายต่อการเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่	เรียนรู้หลักประชาธิปไตยจากกิจกรรมจริง
การเป็นต้นแบบการดำเนินชีวิต	ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่เยาวชนสามารถเรียนรู้ได้	ได้รับแรงบันดาลใจจากแบบอย่างชีวิตที่ดี

โดยสรุปแล้ว บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มิได้จำกัดอยู่เพียงการสั่งสอนทางธรรมเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความพยายามอย่างเป็นรูปธรรมในการหล่อหลอมเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย ผ่านแนวทางที่สอดคล้องกับพระพุทธธรรม และบริบทของเยาวชนในยุคปัจจุบัน

2. พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีการสอนธรรมโดยบูรณาการเพื่อสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทยอย่างไร

พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยบูรณาการหลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย ได้แก่ หลักอธิปไตย หลักทศพิธราชธรรม หลักการพึ่งพาตนเอง หลักเบญจศีล หลักกรรมหรือกฎแห่งการกระทำ หลักกาลามสูตร หลักอนัตตา หลักพรหมวิหาร หลักอริยสัจ

“พระสงฆ์บูรณาการหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนกับหลักอัตตาธิปไตย เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงนั้น ไม่ว่าจะเป็นการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการลงประชามติ ทุกคนต้องตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ควรให้คนอื่นมาชี้นำหรือไม่ควรให้ความคิดของผู้อื่นมามีอิทธิพลเหนือกว่าวิจารณญาณของตนเอง” พระสงฆ์รูปที่ 1 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนสามารถบูรณาการกับหลักความยุติธรรมในพระพุทธศาสนา คือ อวิโรธนะ ในทศพิธราชธรรม ซึ่งหมายถึงการกระทำที่ไม่ผิดจากธรรมหรือความถูกต้อง เมื่อทุกคนมีอำนาจชอบธรรมอยู่ในมือ การมอบให้อำนาจของตนแก่ผู้แทนให้เข้าไปมีส่วนร่วม

ในการปกครองหรือในการบริหารประเทศก็ควรมีพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรม ไม่ใช่มอบอำนาจให้คนที่ไม่มีความชอบธรรมนำไปสร้างความเดือดร้อนแก่สังคม” พระสงฆ์รูปที่ 2 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน สามารถพิจารณาได้จากหลักประชาธิปไตยในคณะสงฆ์ โดยพระพุทธเจ้าทรงวางระเบียบสงฆ์ที่เปิดโอกาสให้ภิกษุร่วมกันตัดสินใจในการบริหารคณะสงฆ์ เช่น การประชุมสงฆ์เพื่อปรึกษาหารือในเรื่องต่างๆ การลงมติแบบเสียงข้างมาก การเสนอความคิดเห็น และการโต้แย้งอย่างเสรี การตัดสินใจเป็นไปโดยการรับฟังเสียงของคณะสงฆ์ทุกคน ถือเป็นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเสมอภาค และการมีส่วนร่วมการปกครองในพระพุทธศาสนายึดถือหลักสามัคคีธรรม หรือความสามัคคี โดยการเคารพในความเห็นต่าง และการยอมรับอำนาจเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งสะท้อนถึงการใช้ ‘อำนาจของปวงชน’ ในการตัดสินใจ และการอยู่ร่วมกัน นอกจากนี้ยังยึดหลักธรรมสำหรับผู้นำอย่าง ‘ทศพิธราชธรรม’ ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม และความเป็นผู้นำที่ใส่ใจทุกข์สุขของประชาชน ผู้นำที่ปกครองโดยธรรมจะต้องฟังเสียงของประชาชน และปฏิบัติเพื่อความสุขของปวงชน ทำให้เกิดการยอมรับจากประชาชน ซึ่งถือเป็นแนวคิดที่สนับสนุนอำนาจของประชาชนในการปกครองอย่างยุติธรรม และหลักปฏิรูปตนเอง หรือหลักการพึ่งพาตนเอง พระพุทธศาสนาสอนให้ทุกคนพึ่งพาตนเอง และไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจภายนอก เช่น การพึ่งพระธรรมวินัยเพื่อพัฒนาตนเอง ความสามารถในการบริหารตนเอง และการรับผิดชอบต่อการกระทำของตน แสดงถึงการปกครองตนเองในชีวิตประจำวัน การมีอิสระในการตัดสินใจภายใต้หลักธรรม และหลักกรรมส่งเสริมให้คนพัฒนาตนเอง และรับผิดชอบต่อสังคม นี่เป็นรากฐานของการมีอำนาจในตนเอง และการสนับสนุนอำนาจของปวงชนในการสร้างสังคมที่ยั่งยืน” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“หลักอำนาจอธิปไตยในพระพุทธศาสนาสามารถพิจารณาได้จากการไม่ผูกขาดอำนาจ โดยพระพุทธศาสนาสอนให้หลีกเลี่ยงความโลภในอำนาจ และการยึดติดในอำนาจ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแบบอย่างด้วยการไม่บังคับหรือผูกขาดอำนาจเหนือผู้ใด แต่ทรงสอนธรรมะให้ทุกคนมีสิทธิ์เลือกปฏิบัติได้ตามเสรี นอกจากนี้การแบ่งหน้าที่ และบทบาทในสงฆ์เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารและตัดสินใจ ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ปวงชนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม พระพุทธศาสนาส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพในการแสวงหาความรู้ ปฏิบัติธรรม และเลือกทางสู่การหลุดพ้นด้วยตนเอง ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเป็นอิสระจากความยึดติดกิเลสตามหลักกรรม ทำให้แต่ละบุคคลมีความรับผิดชอบต่อการเลือกกระทำของตนเอง การมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีคุณธรรม และหลักพรหมวิหารและการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่น และความเป็นมนุษย์ หลักนี้สะท้อนถึงการปกครองที่มีความรับผิดชอบและเคารพในสิทธิของ

ผู้อื่น หากผู้นำมีหลักธรรมเหล่านี้ ย่อมจะทำให้สังคมมีความเท่าเทียม เสรีภาพ และความยุติธรรมตามที่ประชาชนพึงได้รับ” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระพุทธศาสนาให้เสรีภาพแก่ทุกคนหลายอย่าง เริ่มต้นจากเสรีภาพในการปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าสอนว่า พระองค์เป็นผู้ค้นพบทางดับทุกข์ และชี้ทางพ้นทุกข์แก่ทุกคน ส่วนการปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์เป็นหน้าที่ของผู้ที่เชื่อในพระองค์ พระองค์ไม่สามารถดลบันดาลให้ทุกคนพ้นทุกข์ได้ แต่ทุกคนต้องปฏิบัติเอง พระพุทธเจ้าไม่สอนให้เชื่ออย่างงมงาย โดยให้หลักกาลามสูตรไว้เพื่อให้ทุกคนลงมือปฏิบัติพิสูจน์ด้วยตนเองก่อนตัดสินใจเชื่อ ทุกคนมีเสรีภาพในการตั้งคำถามในสิ่งที่สงสัยเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง ทุกคนมีเสรีภาพหรือมีอิสระในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของเอง พุทธศาสนาไม่บังคับให้ใครเชื่อหรือต้องปฏิบัติตาม แต่ให้อิสระในการเชื่อหรือนับถือด้วยตนเอง และพุทธศาสนาสอนให้ทุกคนมีเสรีภาพหรืออิสระจากกิเลส โดยสอนให้ทุกคนพยายามปลดปล่อยตนเองจากอำนาจกิเลส เช่น ความโลภ ความโกรธ และความลุ่มหลงงมงาย” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“หลักเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่เน้นถึงความเป็นอิสระ ความไม่ถูกจำกัด และความสามารถในการตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตด้วยตนเอง เสรีภาพในพระพุทธศาสนาไม่ใช่การทำทุกอย่างตามใจชอบ แต่เป็นเสรีภาพที่ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อทั้งตนเองและผู้อื่น ได้แก่ เสรีภาพในการแสวงหาความจริงด้วยตนเอง โดยไม่เชื่อเพียงเพราะคำบอกเล่าหรือความเชื่อดั้งเดิม แต่ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรอง พิจารณาด้วยเหตุผล และสังเกตผลของการกระทำด้วยตนเองก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อ เสรีภาพในการเลือกทางสู่ความหลุดพ้น ทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกเส้นทางชีวิตของตนเอง และมีสิทธิ์ในการฝึกปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ พระพุทธเจ้าไม่ทรงบังคับให้ใครมาบวชหรือบังคับให้ใครเชื่อในหลักธรรมของพระองค์ แต่ทรงให้การแนะนำที่ผู้ปฏิบัติสามารถนำไปใช้ตามความเหมาะสมกับตนเอง เสรีภาพในการปลดปล่อยตนเองจากกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำกัดเสรีภาพทางจิตใจ เสรีภาพในการแสดงออกอย่างรับผิดชอบภายใต้หลักศีลธรรม โดยเน้นให้หลีกเลี่ยงการทำร้ายผู้อื่นและการไม่พูดเท็จ หลักกรรมหรือกฎแห่งการกระทำเป็นตัวอย่างของการใช้เสรีภาพในการทำ พูด และคิดที่แต่ละคนสามารถเลือกกระทำได้ด้วยตนเอง แต่ต้องใช้เสรีภาพด้วยความระมัดระวังเพราะทุกการกระทำจะนำไปสู่ผลที่เกิดขึ้นตามมา การเข้าใจหลักอนัตตาหรือความไม่มีตัวตนเป็นเสรีภาพขั้นสูงในพระพุทธศาสนา เพราะการหลุดพ้นจากการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนทำให้จิตใจเป็นอิสระ หลุดพ้นจากความกังวล ความอิจฉา หรือความโกรธแค้น และเปิดโอกาสให้เข้าถึงความสุขที่แท้จริง และการไม่บังคับให้เชื่อ พระพุทธเจ้าไม่ทรงบังคับใครให้เชื่อหรือทำตาม ทรงสอนเพียงแค่แนวทาง โดยให้ทุกคนมีเสรีภาพในการนำไปปฏิบัติ และให้แต่ละคนค้นพบสัจธรรมและความจริงด้วยตนเอง” พระสงฆ์รูปที่ 6 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“ในพระพุทธศาสนา หลักความเสมอภาคเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงการไม่แบ่งแยกและเคารพความเป็นมนุษย์ของทุกคน พระพุทธเจ้าได้สอนว่า ทุกคนไม่ว่าจะมีชาติกำเนิดหรือสถานะทางสังคมเช่นไร ย่อมมีศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ตัวอย่างเช่น หลักอนัตตา ความไม่มีตัวตน สิ่งที่ทุกคนยึดติดว่า ตัวกู ของกูนั้น เป็นภาพลวงตา ทุกคนประกอบด้วยธาตุสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และขันธ์ห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ไม่แตกต่างกัน หลักอริยสัจที่บอกว่าทุกคนล้วนประสบทุกข์ตั้งแต่เกิด ไม่ว่าจะรวยหรือจน ทุกคนมีความเสมอภาคหรือมีความเท่าเทียมในความทุกข์และต้องแสวงหาทางพ้นทุกข์เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ หลักพรหมวิหาร ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเท่าเทียมและความเข้าใจระหว่างมนุษย์ทุกคนโดยการมีเมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขาต่อกัน รวมถึงหลักเบญจศีล ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะไม่มีการเบียดเบียนกัน” พระสงฆ์รูปที่ 1 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“หลักความเสมอภาค (Equality) ปรากฏให้เห็นอยู่ในพระพุทธศาสนาหลายอย่าง เช่น ความเสมอภาคในการปฏิบัติธรรม โดยทุกคนมีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมได้ ไม่ว่าจะเป็นเพศ ชาติพันธุ์ ชนชั้น หรือสถานะในสังคม โดยหากมีความเพียรพยายามในการปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง ย่อมสามารถก้าวไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ได้เท่าเทียมกัน ความเสมอภาคในหลักอริยสัจ 4 ทุกคนในโลกต้องเผชิญกับทุกข์ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย และความไม่เที่ยงของสังขารตามหลักของอริยสัจ ไม่ว่าจะเป็นพระราชาหรือสามัญชน ล้วนแต่ต้องพบกับทุกข์และมีหนทางที่จะพ้นทุกข์เช่นเดียวกัน การไม่เลือกปฏิบัติ ในพระวินัยของพระพุทธศาสนา ไม่มีการแบ่งแยกชั้นวรรณะ พระสงฆ์ทุกรูปไม่ว่ามาจากพื้นฐานใด ต้องปฏิบัติตามวินัยสงฆ์และหลักธรรมเช่นเดียวกัน การอยู่ร่วมกันในวัดก็มีหลักเสมอภาค ไม่มีการแบ่งแยกฐานะ เช่น พระพุทธเจ้าให้พระสงฆ์กินอาหารจากบาตรเหมือนกันเพื่อไม่ให้เกิดการแบ่งแยก หลักธรรมทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักการดำเนินชีวิตให้มีความสุข มีแนวคิดเรื่องการทำงานและการช่วยเหลือกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม พระพุทธศาสนาสอนให้คนเราเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของกันและกัน หลักพรหมวิหารประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ให้เมตตาต่อทุกคนและไม่เลือกปฏิบัติ ความเสมอภาคทางจิตใจ โดยพระพุทธศาสนาสอนให้มองทุกคนด้วยความเมตตาและไม่ตัดสินผู้อื่นจากสถานภาพหรือตำแหน่ง ยกตัวอย่างเช่น การให้โอกาสแก่คนบวชที่มาจากหลายชนชั้นวรรณะ แสดงถึงการให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน” พระสงฆ์รูปที่ 2 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์บูรณาการหลักนิติธรรมากับธัมมาธิปไตย การใช้กระบวนการยุติธรรมภายใต้กรอบกฎหมาย ผู้บังคับใช้กฎหมายควรยึดหลักธรรมาธิปไตยที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรมเป็นแนวทางหลักเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีความถูกต้องสมบูรณ์ และไม่เป็นการละเมิดหรือเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“หลักนิติธรรมและพระพุทธศาสนามีความเชื่อมโยงกันในเรื่องของความยุติธรรมและความเป็นธรรม นิติธรรมเป็นหลักการที่เน้นความยุติธรรมและความเสมอภาคในกระบวนการทางกฎหมาย ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน การปกครองต้องเป็นไปตามกฎหมายและไม่อยู่ในอำนาจเบ็ดเสร็จของบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ส่วนพระพุทธศาสนาเน้นความยุติธรรมและการมีศีลธรรมในการดำเนินชีวิต พระพุทธเจ้าได้สอนให้มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีและงาม มีการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และการปฏิบัติธรรมเพื่อปลดปล่อยตนเองจากความทุกข์” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“การบูรณาการหลักนิติธรรมกับพระพุทธศาสนาทำให้สังคมมีความยุติธรรมและสงบสุขได้ โดยการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดควบคู่กับการมีศีลธรรม การยอมรับและเคารพความเสมอภาคของทุกคนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และมีการเมตตากรุณาต่อกัน ช่วยให้เกิดความเข้าใจและการช่วยเหลือกันและกันในสังคม” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“เมื่อยึดหลักการเสียงข้างมาก สิ่งที่เห็นได้ชัดจากหลักการข้อนี้ก็คือ ความอดทนอดกลั้น หรือขันติ และการข่มจิตข่มใจ การข่มกลั้นอารมณ์ หรือการตั้งสติตามหลักธรรมที่เรียกว่า ทมะ เพราะก่อนการลงมติตัดสินใจนั้น ทุกคนย่อมได้รับโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเสนอหรือฝ่ายค้าน ทุกคนต้องอดทนอดกลั้นและสงบจิตสงบใจรับฟังทุกความคิดเห็นโดยไม่แย้งหรือคัดค้านระหว่างการแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้การปรึกษาหารือและตัดสินใจร่วมกันในชุมชนสงฆ์เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์และความเป็นธรรมนั้น ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า อุปจารสมุฏฐาน” พระสงฆ์รูปที่ 1 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์บูรณาการหลักเสียงข้างมากกับหลักประชาธิปไตย เนื่องจากการยอมรับในการตัดสินใจของเสียงส่วนใหญ่ก็คือการปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตย นอกจากนี้ในอธิกรณสมถะ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้นำเอาหลักการเสียงข้างมากมาใช้ในการแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ที่เรียกว่า เยภุยยสิกา คือทรงอนุญาตให้ใช้วิธีการตัดสินตามมติเสียงข้างมาก เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ก็ให้สงฆ์โหวตหรือลงคะแนนเสียง หากเสียงส่วนใหญ่มีมติเห็นไปในทางใด ก็ต้องเคารพตามมติเสียงส่วนใหญ่” พระสงฆ์รูปที่ 6 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

สรุปความได้ว่า พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยบูรณาหลักอำนาจอธิปไตยกับอัตตาธิปไตยผ่านการเลือกตั้งหรือการลงประชามติด้วยตนเอง ไม่ให้คนอื่นมาชี้นำ บูรณาการกับหลักอวิโรธนะหรือความยุติธรรม โดยการเลือกคนดีมีศีลธรรมเข้าไปบริหารประเทศ บูรณาการกับหลักอุปจารสมุฏฐาน คือการปรึกษาหารือกัน บูรณาการกับหลักเยภุยยสิกา คือการลงมติแบบเสียงข้างมากเพื่อหาข้อยุติหรือการตัดสินใจร่วมกัน บูรณาการกับหลักสามัคคีธรรม โดยการเคารพในความเห็นต่างและการยอมรับ

อำนาจเสียงส่วนใหญ่ บูรณาการกับหลักทศพิธราชธรรม โดยการเอาใจใส่ในทุกข์สุขของทุกคน บูรณาการกับหลักปฏิรูปตนเองหรือหลักการพึ่งพาตนเอง ไม่พึ่งพาอำนาจภายนอก บูรณาการกับหลักการไม่ผูกขาดอำนาจ ทุกคนมีอิสระและเสรีภาพเท่าเทียมกันในการแสวงหาความรู้ ปฏิบัติธรรม และเลือกทางสู่การหลุดพ้นด้วยตนเอง บูรณาการกับหลักพรหมวิหาร โดยการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บูรณาการกับหลักกาลามสูตร ไม่ให้เชื่ออย่างงมงาย แต่ให้ลงมือพิสูจน์โดยการปฏิบัติด้วยตนเองก่อนตัดสินใจเชื่อ บูรณาการกับหลักเบญจศีล โดยไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียนหรือทำผู้อื่นให้เป็นทุกข์เดือดร้อนใจ บูรณาการกับหลักอนัตตา ให้ทุกคนเข้าใจถึงความเป็นจริงของชีวิต บูรณาการกับหลักอริยสัจ ทุกคนเสมอภาคเท่าเทียมในการประสบทุกข์และแสวงหาทางพ้นทุกข์ บูรณาการกับหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ หรือหลักการดำเนินชีวิตให้มีความสุขในปัจจุบัน บูรณาการหลักนิติธรรมกับธัมมาธิปไตย คือการบังคับใช้กฎหมายตามกระบวนการยุติธรรม โดยไม่ละเมิดหรือเอารัดเอาเปรียบกัน บูรณาการหลักเสียงข้างมากกับหลักประชาธิปไตย เนื่องจากการยอมรับในการตัดสินใจของเสียงส่วนใหญ่ก็คือการปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตย นอกจากนี้ในอธิกรณสมถะ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้นำเอาหลักการเสียงข้างมากมาใช้ในการแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ที่เรียกว่า เยภุยยสิกา คือทรงอนุญาตให้ใช้วิธีการตัดสินตามมติเสียงข้างมาก เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ก็ให้สงฆ์โหวตหรือลงคะแนนเสียง หากเสียงส่วนใหญ่มีมติเห็นไปในทางใด ก็ต้องเคารพตามมติเสียงส่วนใหญ่

ตารางที่ 4.1 การบูรณาการหลักธรรมกับหลักประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

หลักธรรม/แนวคิด	ลักษณะการบูรณาการ	การสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย
อัตตาธิปไตย + อำนาจอธิปไตย	ส่งเสริมการตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ให้ผู้อื่นชี้นำ	เสริมอิสระทางความคิดและการมีส่วนร่วม
อวิโรธนะ (ทศพิธราชธรรม)	เน้นการเลือกผู้นำที่มีศีลธรรมและยุติธรรม	สร้างความรับผิดชอบในการใช้อำนาจ
ประชาธิปไตยในคณะสงฆ์ + สามัคคีธรรม	ประชุมปรึกษาหารือ ยอมรับเสียงส่วนใหญ่	ฝึกการมีส่วนร่วมและเคารพเสียงส่วนรวม
หลักการพึ่งพาตนเอง	พัฒนาตนเองโดยไม่พึ่งอำนาจภายนอก	ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
หลักกาลามสูตร	ตั้งคำถาม ใช้เหตุผลก่อนเชื่อ	สร้างกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

หลักธรรม/แนวคิด	ลักษณะการบูรณาการ	การสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย
หลักพรหมวิหาร	เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	เน้นความเท่าเทียม เสมอภาคในสิทธิ
หลักอนัตตา	เข้าใจความไม่มีตัวตน ลดอัตตา	ลดความแบ่งแยกและการยึดติด
หลักอริยสัจ	ทุกคนเท่าเทียมในความทุกข์และหนทางพ้นทุกข์	เสริมความเข้าใจว่าทุกคนมีคุณค่าเท่ากัน
หลักเบญจศีล	ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียน	ส่งเสริมการใช้สิทธิโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น
หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์	เน้นประโยชน์ตนและประโยชน์ร่วมในปัจจุบัน	อยู่ร่วมกันด้วยความสุข สงบและเข้าใจ
หลักนิติธรรม + ธัมมาธิปไตย	ปกครองด้วยความยุติธรรมภายใต้กฎหมาย	ยึดหลักความเป็นธรรมในสังคม
อุปจารสมุฏฐาน + เยภุยยสิกา (เสียงข้างมาก)	ตัดสินปัญหาด้วยมติเสียงข้างมาก	เรียนรู้การปกครองตามเสียงประชาชน

3. พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 นำหลักธรรมมาใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

หลักธรรมที่พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 ใช้สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ประกอบด้วย 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) ศีล 5 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม

“หลักธรรมที่นำไปใช้อบรมให้เยาวชนเข้าใจถึงความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคกันในสังคมก็คือ ฆราวาสธรรม คือทุกคนควรมีความซื่อสัตย์ มีความจริงใจต่อกัน เมื่ออยู่ในสังคมที่มีคนอยู่เป็นจำนวนมาก ต่างคนต่างก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยเป็นอิทธิพลมาจากพื้นฐานทางครอบครัว เชื้อชาติ ศาสนา เพศ การศึกษา ฯลฯ ดังนั้นจึงต้องมีการข่มจิตข่มใจ มีความอดทนอดกลั้นเพื่อรับฟังความคิดเห็นของทุกคน และพร้อมเสียสละหรือบริจาคแบ่งปันเพื่อช่วยเหลือสังคม” พระสงฆ์รูปที่ 1 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“หลักธรรมที่ส่งเสริมความเสมอภาคที่เด่นชัดมากที่สุดก็คือ สมานัตตตา การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เย่อหยิ่ง ไม่ถือตัว เป็นธรรมข้อหนึ่งในสังคห

วัตถุ เป็นการปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ดูถูกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่เป็นการสร้างสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อ ความเข้าใจ และความเคารพซึ่งกันและกัน เริ่มต้นจากการให้หรือแบ่งปันทรัพย์สินหรือสิ่งของ รวมไปถึงการแบ่งปันความรู้ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การพูดคุยหรือการเจรจากันด้วยถ้อยคำที่สุภาพ นุ่มนวล ไพเราะ น่าฟัง และสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีในสังคม การช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้อื่นในทางที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะทำให้สังคมเป็นที่น่าอยู่และมีความรักความปรารถนาดีต่อกัน” พระสงฆ์รูปที่ 2 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น สิ่งสำคัญก็คือการปฏิบัติหน้าที่ของประชาชนในฐานะพลเมืองของประเทศ โดยหน้าที่พื้นฐานก็คือการปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบุคคลรอบข้างด้วยความใส่ใจและเคารพ และตามหลักทิศ 6 ในพระพุทธศาสนา คนเราควรปฏิบัติต่อผู้อื่นรอบข้างด้วยการรับฟังอย่างตั้งใจ การแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่และผู้ที่ควรเคารพ เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ นักบวชหรือผู้นำทางจิตวิญญาณ และผู้มีศักดิ์ฐานะหรือดำรงตำแหน่งสำคัญ การแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่อยู่ในฐานะลำบากกว่า เช่น คนรับใช้ ลูกน้อง ลูกจ้าง หรือผู้ใต้บังคับบัญชา พร้อมให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น รวมไปถึงการแสดงความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“หลักเสรีภาพและหลักความเสมอภาคถือว่าเป็นหลักการตามระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และหลักธรรมที่ให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เห็นเด่นชัดมากที่สุดก็คือ ศีล 5 เนื่องจากมนุษย์มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน สิทธิในชีวิต รวมถึงสิทธิในการดำรงชีวิตด้วยความสุขและมีคุณภาพ ซึ่งเป็นมีสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุด ใคร ๆ ไม่ควรละเมิดหรือทำร้ายชีวิตผู้อื่น นอกจากนี้ใคร ๆ ไม่ควรละเมิดทรัพย์สินหรือทรัพย์สมบัติของผู้อื่น เพราะทุกคนมีสิทธิในทรัพย์สินหรือทรัพย์สมบัติของตนเอง จึงไม่ควรมีใครมาล่วงละเมิด นอกจากนี้สามีหรือภรรยาของผู้อื่นก็ไม่ควรถูกล่วงละเมิดเพื่อแสดงถึงความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“จากคำสอน อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ แปลว่า ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน แสดงให้เห็นถึงหลักการพึ่งพาตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมสำคัญเพราะสอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน เนื่องจากทุกคนมีความเป็นใหญ่ในตนเอง มีความเป็นอิสระ ไม่ควรให้ใครมามีอำนาจเหนือตนหรือมีอำนาจชี้นำให้ทำสิ่งใด ๆ ยกตัวอย่างเช่น การใช้สิทธิเลือกตั้ง ทุกคนควรตัดสินใจเลือกผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง โดยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ ไม่ควรเลือกตามคำแนะนำของผู้อื่น เพราะทุกคะแนนเสียงที่โหวตเลือกล้วนมีค่าเท่ากัน” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“หลักการพึ่งพาตนเองที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน การควบคุมและบังคับใจตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นผู้นำ

ความตรงต่อเวลา และความซื่อสัตย์ต่อตนเองเพราะเรื่องเหล่านี้ไม่สามารถให้ผู้อื่นทำแทนได้” ครูสอนสังคงศึกษาคนที่ 5 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนนั้น ทุกคนต้องตัดสินใจหรือยินยอมด้วยตนเองในการมอบให้อำนาจของตนแก่ผู้แทนไปปฏิบัติหน้าที่แทนในรัฐสภา ซึ่งเป็นการใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง และเมื่อตัดสินใจมอบให้อำนาจไปแล้วก็ต้องไว้วางใจผู้แทนที่รับมอบอำนาจ ซึ่งถือว่าเป็นการใช้อำนาจโดยอ้อม เป็นการปฏิบัติตามหลักการประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง” นักเรียนคนที่ 17 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์สอนให้เยาวชนมีความเคารพตามหลักคารวธรรม ได้แก่ ความเคารพต่อพระพุทธเจ้า ต่อพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ ต่อพระสงฆ์ที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า เคารพต่อการศึกษา เคารพในความไม่ประมาท และเคารพต่อการปฏิสันถารคือการต้อนรับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการเคารพในกฎระเบียบของโรงเรียน กฎกติกาของสังคม และกฎหมายบ้านเมือง โดยการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ไม่ละเมิด” พระสงฆ์รูปที่ 6 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“ในรายวิชาหน้าที่พลเมือง นักเรียนได้รับการสั่งสอนให้เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับหลักนิติธรรม (The rule of law) ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญของกฎหมาย โดยทุกคนจะต้องยึดเอากฎหมายเป็นที่ตั้งและเชื่อมั่นในระบบยุติธรรมตามหลักการของกฎหมาย และใช้กฎหมายเป็นทางออกในการแก้ไขข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือในสังคม” ครูสอนสังคงศึกษาคนที่ 6 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“ตามหลักการเสียงข้างมาก พระสงฆ์สอนให้นักเรียนเคารพต่อความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่ในขณะเดียวกัน พระสงฆ์ก็สอนให้ทุกคนเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตนเอง แม้ว่าความคิดเห็นนั้นจะเป็นความคิดเห็นของคนส่วนน้อย หากนำเอาความคิดเห็นของคนส่วนน้อยไปใช้ร่วมกันกับเสียงส่วนใหญ่ก็อาจจะทำให้การดำเนินการเกิดความผิดพลาดได้น้อยลง และทำให้ระบบการทำงานมีความคล่องตัวยิ่งขึ้น” นักเรียนคนที่ 18 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

จากการสัมภาษณ์พบว่า หลักธรรมที่พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 นำมาใช้สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ประกอบด้วย 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม

กล่าวโดยสรุป พระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยการใช้เทคนิคการสอนธรรมแบบประยุกต์ระหว่างพุทธศาสนากับหลักการประชาธิปไตย มีการใช้เทคโนโลยีและสื่อประกอบการสอน

สอนเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ มีการจัดโครงการอบรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม มีการบูรณาหลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย ได้แก่ หลักธรรม ดังนี้ อัตตาธิปไตย ประชาธิปไตย ธัมมาธิปไตย หลักอวิโรธนะ หลักอุปจารสมุฏฐาน หลักเยภุยยสิกา หลักสามัคคีธรรม หลักทศพิธราชธรรม หลักปฏิรูปตนเองหรือหลักการพึ่งพาตนเอง หลักการไม่ผูกขาดอำนาจ หลักพรหมวิหาร หลักกาลามสูตร หลักเบญจศีล หลักอนัตตา หลักอริยสัจ และหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์กับหลักการประชาธิปไตย ส่วนหลักธรรมที่พระสงฆ์นำมาใช้สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ประกอบด้วย 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์หลักธรรมกับการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในหมู่เยาวชนไทย

หลักธรรม	แนวคิดสำคัญ	การบูรณาการกับประชาธิปไตย	ผลที่เกิดกับเยาวชน
1. ฆราวาสธรรม	ความซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ	ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง	เข้าใจความเสมอภาค รับฟังผู้อื่น และเสียสละเพื่อส่วนรวม
2. สังคหวัตถุ	ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา	สนับสนุนการช่วยเหลือกันอย่างไม่เลือกปฏิบัติ	เคารพศักดิ์ศรีของผู้อื่น มีน้ำใจ และสร้างสังคมเอื้ออาทร
3. ทิศ 6	หน้าที่ต่อบุคคลรอบข้าง เช่น พ่อแม่ ครู ลูกน้อง	ส่งเสริมหน้าที่พลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	ตระหนักในบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคม
4. ศีล 5	ไม่ฆ่า ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่เสพของมึนเมา	สะท้อนหลักสิทธิมนุษยชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	เคารพสิทธิผู้อื่น ใช้เสรีภาพอย่างมีขอบเขต มีคุณธรรมในสังคม
5. การพึ่งพาตนเอง	อัตตาหิ อัตตโน นาโถ (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน)	สอดคล้องกับหลักอำนาจอธิปไตยของประชาชน	ตัดสินใจเลือกอย่างอิสระ มีความมั่นใจและรับผิดชอบ
6. คารวธรรม	เคารพพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ครู กฎหมาย	ส่งเสริม Rule of Law การเคารพระเบียบของสังคม	ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎโรงเรียน และเคารพสิทธิผู้อื่น

4.1.2 การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย สามารถสังเคราะห์ให้สอดคล้องกับหลักการของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

1. บทบาทด้านการปกครอง: พระสงฆ์ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุด ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบปฏิบัติและข้อบังคับของวัด เคารพนับถือกันตามหลักอาวุโส (seniority)

“พระสงฆ์ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุดในการดำรงชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ทางศาสนา พระธรรมวินัยคือข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ โดยพระธรรมคือคำสอนในเชิงหลักธรรม ความจริงของธรรมชาติ และวิธีการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เช่น อริยสัจ 4 และ มรรค 8 เป็นกรอบในการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญา พระวินัยคือข้อบัญญัติที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เพื่อจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในหมู่สงฆ์ มีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติ เช่น ปาฏิโมกข์ ที่มี 227 ข้อสำหรับพระภิกษุ และ 311 ข้อสำหรับพระภิกษุณี” พระสงฆ์รูปที่ 2 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

พระสงฆ์ยังต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดระเบียบและโครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ในประเทศไทยให้สอดคล้องกับระบบการปกครองบ้านเมืองและรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์ยังต้องปฏิบัติตามกฎมหาเถรสมาคม ซึ่งครอบคลุมถึงการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดการพัสดุ ทรัพย์สิน หรือเงินของวัด รวมไปถึงขั้นตอนการพิจารณา และลงโทษเมื่อมีการกระทำผิด เช่น การปลดเจ้าอาวาส หรือการสอบสวนในกรณีที่ผิดพระธรรมวินัยร้ายแรง” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รวมถึงกฎมหาเถรสมาคม และกฎระเบียบของวัดจะช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ สร้างความมั่นคงให้แก่พระพุทธศาสนา และทำให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีระเบียบและโปร่งใส” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

2. บทบาทด้านศาสนศึกษา: พระสงฆ์มีหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จัดการศึกษาในวัด พัฒนาสื่อธรรม อบรมประชาชน และเป็นแบบอย่างที่ดี

“พระสงฆ์เป็นผู้แสดงธรรม บรรยายธรรม และชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน และเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชนในวันสำคัญต่าง ๆ ทาง

พระพุทธศาสนา รวมไปถึงการผลิตสื่อธรรม เช่น หนังสือ วิดีโอ และสื่อออนไลน์ในการสื่อสารหลักธรรมและตอบคำถามคลายปัญหาในใจของประชาชน” พระสงฆ์รูปที่ 1 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์บางรูปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเพื่อปลูกฝังศีลธรรมแก่เยาวชน และเป็นวิทยากรในโครงการพัฒนาคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ค่ายคุณธรรมหรือกิจกรรมปฏิบัติธรรม รวมถึงการอบรมจิตใจประชาชน โดยการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม อบรมสมาธิ และวิปัสสนากรรมฐานเพื่อช่วยให้ประชาชนเข้าใจธรรมชาติของจิตใจและพัฒนาตนเองได้ และการให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยาและจริยธรรมแก่คนในชุมชน” พระสงฆ์รูปที่ 2 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา พร้อมให้การสนับสนุนโรงเรียนวัดในชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเผยแพร่วิชาความรู้ทางโลกและทางธรรม” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีหรือเป็นตัวอย่างของการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม เช่น ความเรียบง่าย การมีศีล และการไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแบบอย่างในการศึกษาเล่าเรียนความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก ทางธรรมก็ควรจบนักธรรมชั้นเอก ทางบาลีก็ควรสอบผ่านเปรียญธรรมชั้นใดชั้นหนึ่ง ทางโลกก็ควรสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

3. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์: พระสงฆ์จัดตั้งและสนับสนุนสถานศึกษา เผยแผ่พระพุทธศาสนา และอบรมคุณธรรมส่งเสริมการศึกษานอกระบบ สร้างโอกาสทางการศึกษา และเป็นแบบอย่างทางปัญญาและศีลธรรม

“พระสงฆ์มีบทบาทในการจัดตั้งโรงเรียนในชุมชน โดยในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม และโรงเรียนในระบบการศึกษาทั่วไป และสนับสนุนทรัพยากร เช่น อาคารเรียน อุปกรณ์การศึกษา และทุนการศึกษาให้แก่เด็กที่ขาดแคลน” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนพระพุทธศาสนา รวมถึงการสอนวิชาการเบื้องต้น เช่น การอ่านออกเขียนได้ การอบรมเยาวชนให้มีคุณธรรม ความรับผิดชอบ และจริยธรรม ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์มีบทบาทในการให้การศึกษานอกระบบแก่ประชาชน เช่น การสอนธรรมะในวันสำคัญทางศาสนา และการจัดค่ายธรรมะ และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การจัดกิจกรรมอบรมอาชีพ หรือการพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการสร้างโอกาสทางการศึกษา โดยการให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กยากจนหรือผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้เข้าถึงการศึกษาได้

อย่างเท่าเทียมและการสนับสนุนการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ เช่น โครงการทุนมูลนิธิการศึกษาพระสงฆ์” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์เป็นแบบอย่างทางปัญญาและศีลธรรม โดยการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและแรงบันดาลใจแก่เยาวชน และการเทศน์หรือบรรยายธรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญา” พระสงฆ์รูปที่ 6 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

4. บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการสั่งสอนธรรม เป็นแบบอย่างทางศีลธรรม และอนุรักษ์พระพุทธศาสนา

“พระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอน เช่น การแสดงธรรมเทศนา การบรรยายธรรมในโอกาสต่างๆ หรือการสอนหนังสือธรรมศึกษาให้แก่ฆราวาส และส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เช่น การอบรมสมาธิ วิปัสสนา หรือการจัดกิจกรรมบวชเรียน” พระสงฆ์รูปที่ 2 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์เป็นตัวแทนหรือเป็นแบบอย่างทางศีลธรรมในสังคม ด้วยการดำรงตนในพระวินัย เช่น การรักษาศีล 227 ข้อ และการมีชีวิตที่เรียบง่าย และการปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยเมตตาและความเสียสละ ทำให้ชุมชนเห็นตัวอย่างของการดำรงชีวิตตามหลักธรรม” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนา เช่น การตั้งวัดไทยในต่างประเทศ หรือการอบรมศาสนกิจให้แก่ชาวต่างชาติ” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์พระพุทธศาสนา โดยการเก็บรักษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก และตำราทางธรรม รวมถึงการสนับสนุนให้มีการศึกษาและวิจัยพระพุทธศาสนาเพื่อความเข้าใจและสืบทอดอย่างถูกต้อง” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

5. บทบาทด้านการสาธารณูปการ: พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมและชุมชน โดยการส่งเสริมการศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส

“พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม โดยเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสาธารณูปโภคในชุมชน เช่น การสร้างวัด โรงเรียน โรงพยาบาล ถนน หรือสะพาน รวมถึงการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การรณรงค์เลิกเหล้า ลดอาชญากรรม และส่งเสริมจิตสำนึกดี” พระสงฆ์รูปที่ 1 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาในสังคมไทย โดยการจัดตั้งโรงเรียนวัด โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่การศึกษายังเข้าไม่ถึง ให้การสนับสนุนทั้งด้านสถานที่ อุปกรณ์การเรียน และทุนทรัพย์ สอนวิชาพระพุทธศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมในโรงเรียน และเป็นแบบอย่างและส่งเสริมคุณธรรมให้กับนักเรียน จัดการศึกษาโดยเปิดศูนย์การเรียนรู้สำหรับเยาวชนหรือประชาชน เช่น การสอนบาลี ธรรมศึกษา และวิชาสามัญ รวมไปถึงการศึกษานอกระบบหรืออบรมวิชาชีพ เช่น การฝึกงานฝีมือ ระดมทุนเพื่อมอบทุนการศึกษาแก่เด็กที่ยากจนหรือขาดแคลนโอกาสทางการเรียน ส่งเสริมการศึกษาระดับสูงในสายพระพุทธศาสนา เผยแผ่ความรู้ด้านศาสนาและศีลธรรม โดยจัดกิจกรรมธรรมสัญจรหรือค่ายพุทธธรรม ส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในกลุ่มเยาวชน จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรในสายธรรม บาลี และสายสามัญ และยังเผยแผ่ความรู้ผ่านสื่อ โดยใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ในการเผยแผ่ความรู้ทางศาสนา และส่งเสริมศีลธรรม เช่น การบรรยายธรรมผ่านโซเชียลมีเดีย” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและศิลปะ โดยการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และส่งเสริมและสนับสนุนศิลปะผ่านงานก่อสร้าง และการดูแลรักษาศิลปกรรมภายในวัด” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาจิตใจ โดยการให้คำสอนและแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชน โดยเน้นหลักธรรมคำสอนเพื่อความสงบสุขของชีวิตและสังคม และเป็นผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจ เช่น การทำสมาธิ การสวดมนต์” พระสงฆ์รูปที่ 6 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

6. บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์: พระสงฆ์มีอิสระ และเสรีภาพในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบภัยโดยการปลูกฝังจิตสำนึก ให้กำลังใจ และส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมการศึกษา และพร้อมด้วยการพัฒนาชุมชน

“พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส โดยการจัดตั้งและสนับสนุนสถานสงเคราะห์ ในวัดบางแห่งมีสถานดูแลเด็กกำพร้า ดูแลผู้สูงอายุไร้บ้านหรือผู้พิการ บางแห่งก็มีการจัดตั้งบ้านสงเคราะห์เด็ก หรือศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในบริเวณวัด บางแห่งมีการพัฒนาศูนย์เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นภายในวัด” พระสงฆ์รูปที่ 1 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์ให้การสนับสนุนสถานสงเคราะห์ โดยการบริจาคสิ่งของหรือเงินช่วยเหลือสถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า บ้านสงเคราะห์เด็ก หรือศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ” พระสงฆ์รูปที่ 2 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ขาดแคลนหรือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ โดยการแจกจ่ายอาหาร น้ำดื่ม เครื่องนุ่งห่ม ของใช้จำเป็น และยารักษาโรค รวมไปถึงการจัดโรงทานเพื่อแจกจ่ายอาหารแก่ผู้ยากไร้” พระสงฆ์รูปที่ 3 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์ให้การสงเคราะห์หรือสนับสนุนด้านการศึกษา โดยการมอบทุนกาคศึกษาแก่เด็กยากจนเพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษา รวมไปถึงการสอนหนังสือหรือความรู้ต่าง ๆ ให้แก่เด็กด้อยโอกาส” พระสงฆ์รูปที่ 4 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2567)

“พระสงฆ์ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือด้านจิตใจ โดยการให้คำปรึกษาหรือให้กำลังใจแก่ผู้ประสบภัยหรือประสบทุกข์ เช่น คนไร้บ้าน หรือคนตกงาน รวมไปถึงการสอนธรรมแก่คนทั่วไปเพื่อเสริมสร้างจิตใจที่เข้มแข็งและมีความหวังในชีวิต” พระสงฆ์รูปที่ 5 (สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2567)

ตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

บทบาท	ลักษณะการปฏิบัติ	ความเชื่อมโยงกับหลักประชาธิปไตย
1. ด้านการปกครอง	- ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุด - ปฏิบัติตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม - เคารพลำดับอาวุโสในคณะสงฆ์	- เคารพกฎหมายและระบบกฎระเบียบ - สะท้อนการมีระเบียบวินัยและหลักธรรมาภิบาล
2. ด้านศาสนศึกษา	- เผยแผ่ธรรมะในโรงเรียนและวัด - พัฒนาสื่อธรรม สอนศีลธรรมแก่เยาวชน - เป็นแบบอย่างด้านจริยธรรมและการศึกษา	- ปลูกฝังจิตสำนึกเรื่องสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบ - สร้างแบบอย่างผู้นำที่มีคุณธรรม
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	- สนับสนุนโรงเรียนวัดและศูนย์การเรียนรู้ - มอบทุนการศึกษา - จัดค่ายคุณธรรมและกิจกรรมปฏิบัติธรรม	- ส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา - สร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	- สอนธรรมะแก่ประชาชน - ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม - เผยแผ่พุทธศาสนาในและต่างประเทศ - อนุรักษ์คัมภีร์และคำสอน	- สะท้อนเสรีภาพทางศาสนาและการแสวงหาความจริง - สนับสนุนการพัฒนาจิตใจพลเมือง

ตารางที่ 4.3 การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

บทบาท	ลักษณะการปฏิบัติ	ความเชื่อมโยงกับหลักประชาธิปไตย
5. ด้านการสาธารณูปการ	- สนับสนุนการพัฒนาชุมชน - ส่งเสริมการศึกษาและศีลธรรมผ่านกิจกรรมวัด - ใช้เทคโนโลยีเผยแผ่ธรรมะ	- ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีและจิตสำนึกต่อส่วนรวม - ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาสังคม
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	- สงเคราะห์ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบภัย - สนับสนุนด้านการศึกษา สุขภาพ และจิตใจ	- สนับสนุนความเสมอภาค ความเมตตา - ปลูกฝังจิตสาธารณะและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สรุป บทบาทของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย มีความสอดคล้องกับหลักการของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยบทบาทด้านการปกครอง พระสงฆ์ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุด เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศไทยเช่นเดียวกับพลเมืองไทยคนอื่น ๆ บทบาทด้านศาสนศึกษา พระสงฆ์มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกับพลเมืองไทยคนอื่น ๆ โดยไม่ละเมิดกฎหมาย บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์จัดตั้งและสนับสนุนสถานศึกษาโดยไม่กีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ทุกคนโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน บทบาทด้านการสาธารณูปการ พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมและชุมชน ส่งเสริมการศึกษา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมตามสิทธิและหน้าที่ และบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์มีเสรีภาพในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบภัยโดยการปลูกฝังจิตสำนึกและให้กำลังใจ และส่งเสริมสุขภาพ

4.1.3 รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

การนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นร่างรูปแบบ

ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบจากนักวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทยมาร่างรูปแบบ ซึ่งออกแบบโดยใช้วิธีการเชิงระบบตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูปคน โดยมีข้อสรุปเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบ ดังนี้

1.1 ความเหมาะสมของรูปแบบ

รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ควรใช้วิธีการเชิงระบบ (System Approach) เพราะเป็นกระบวนการหรือแนวคิดที่มองปัญหาหรือการทำงานเป็นภาพรวม โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบ โดยมีขั้นตอนและวิธีการหลัก ๆ คือ

1) การกำหนดขอบเขตของระบบ ซึ่งมีการกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของระบบให้ชัดเจนเพื่อให้ทราบว่าต้องการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอะไร เช่น การเลือกว่าระบบจะครอบคลุมในส่วนใด และมีเป้าหมายอะไรที่ต้องการบรรลุ

2) การระบุองค์ประกอบของระบบ (System Components Identification) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก เช่น ทรัพยากร วัตถุดิบ คน และเทคโนโลยีเพื่อให้เข้าใจการทำงานร่วมกันของส่วนประกอบเหล่านี้

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Relationship Analysis) จะต้องมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบแต่ละส่วนในระบบ เช่น การทำงานร่วมกันของทรัพยากร การส่งผ่านข้อมูล และกระบวนการการสื่อสารภายในระบบ เพื่อดูว่ามีผลกระทบหรือการเชื่อมโยงอย่างไรต่อเป้าหมายของระบบ

4) การออกแบบหรือปรับปรุงระบบ (System Design/Redesign) เมื่อทราบถึงความสัมพันธ์และองค์ประกอบต่าง ๆ แล้ว จะสามารถออกแบบระบบใหม่ หรือปรับปรุงระบบเดิมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยเน้นที่การทำให้ทุกส่วนทำงานร่วมกันได้อย่างเหมาะสมที่สุด

5) การวางแผนการดำเนินงาน (Implementation Planning): กำหนดขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้ระบบทำงานได้ตามแผนที่วางไว้ รวมถึงจัดสรรทรัพยากรและจัดทีมงานในการทำงาน ซึ่งอาจรวมถึงการเตรียมความพร้อมทางด้านข้อมูลและการประเมินผลการทำงาน

6) การควบคุมและประเมินผล (Control and Evaluation) จะต้องมีการตรวจสอบและประเมินผลการทำงานของระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าระบบทำงานได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และหากพบข้อผิดพลาดหรือปัญหา จะสามารถปรับปรุงได้ทันที

7) การปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) วิธีการเชิงระบบมักใช้หลักการของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลจากการประเมินผลในการพัฒนาระบบให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ระบบมีประสิทธิภาพและทันสมัยอยู่เสมอ

1.2 องค์ประกอบของรูปแบบ

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 พัฒนาขึ้นโดยใช้วิธีการเชิงระบบ (System Approach) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ๆ อยู่ 5 ส่วน คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ การดำเนินการ เงื่อนไขความสำเร็จหรือเงื่อนไขการใช้ และการประเมิน

หลักการและเหตุผล หมายถึง การอธิบายถึงที่มา และเหตุจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

วัตถุประสงค์ หมายถึง เป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้บรรลุในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

การดำเนินการ หมายถึง แนวทางการดำเนินการตามระบบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

เงื่อนไขการใช้ หมายถึง การระบุและกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย พระสงฆ์ เยาวชน ปัจจัยเกี่ยวข้อง

การประเมินผล หมายถึง การทดสอบความรู้ความเข้าใจ และความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.3 ร่างรูปแบบ

ร่างรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ที่จัดทำขึ้น ผู้วิจัยนำเสนอดังนี้

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

หลักการและเหตุผล

ความคาดหวังและความต้องการของประชาชนต่อ การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้นจนทำให้เกิดรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนและนำมาซึ่งการเมืองภาคประชาชนที่มีการขยายตัวในรูปแบบต่างๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาอำนาจรัฐ เช่น องค์กร สมาคม องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข สื่อสาธารณะ การศึกษา เป็นต้น (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2555, หน้า 17) ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนมีความตื่นตัวทางการเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนเป็นความคาดหวังของผู้ใหญ่ใน

ทุกสังคม นับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เยาวชนถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นพวกสนใจแต่ตัวเอง ไม่เอาสังคม และไม่สนใจปัญหาบ้านเมือง ข้อวิจารณ์นี้ยิ่งรุนแรงมากขึ้นกับคนที่เกิดหลังปี 2,000 ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เติบโตมาพร้อมกับดิจิทัลเทคโนโลยีจนทำให้ดูเผินๆ พวกเขาสนใจและจดจ่ออยู่กับเฉพาะสิ่งที่อยู่เบื้องหน้าตนเอง อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็น ไต้หวัน ฮ่องกง สวีเดน รวมถึงไทย คงไม่มีใครปฏิเสธแล้วว่าการเมืองกำลังกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต “คนรุ่นใหม่” ทั่วโลก ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เกรตา ธันเบิร์ก (Greta Thunberg) นักกิจกรรมภูมิอากาศชาวสวีเดน โจชัว หว่อง (Joshua Wong) นักเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวฮ่องกง หรือมะลาละห์ ยูซัฟซัย (Malala Yousafzai) นักกิจกรรม ที่เรียกร้องสิทธิสตรีจนได้รางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ล้วนแต่มีชื่อติดอยู่ในลิสต์ผู้ทรงอิทธิพลทางความ คิดและแรงบันดาลใจ ในช่วงอายุที่เราเรียกกันอย่างคุ้นปากว่า “วัยรุ่น” ควบคู่ไปกับปรากฏการณ์ในระดับโลก การเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ในเมืองไทยก็กำลังปลุกหรือสั่นสะเทือนสังคมอย่างรุนแรง และคงไม่มีใครกล้าปฏิเสธว่า การประกาศเจตนารมณ์ของคนรุ่นใหม่ (Youth Manifesto) ในครั้งนี้เกิดการตื่นตัวของสังคมเป็นอย่างมาก

ในทางทฤษฎี แม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและขับเคลื่อนสังคมของเยาวชนจะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่ก็นับเป็นความท้าทายของสังคมด้วย เพราะอย่างน้อยที่สุด เด็กและเยาวชนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง (vulnerability) มากกว่าผู้ใหญ่ กิจกรรมใด ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้มีส่วนสำคัญในการกำหนด (shape) ช่วงชีวิตที่เหลืออย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยให้ยั่งยืนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาพลเมืองให้รับกับวิถีประชาธิปไตย โดยการพัฒนาลักษณะที่สำคัญของพลเมือง เช่น การมีจิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวม การเคารพความแตกต่าง กฎกติกา กฎหมาย และกฎเกณฑ์ของสังคม การรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม และการใช้แนวทางสันติวิธีในการจัดการกับความขัดแย้ง และความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม พระพุทธศาสนาจึงควรเป็นทางเลือกที่สำคัญประการหนึ่งในการที่จะเข้ามาช่วยรัฐเพื่อเสริมแรงการพัฒนาพลเมืองโดยเริ่มต้นจาก “คนดี” ไปสู่ “การเป็นพลเมืองที่ดี” พระพุทธศาสนามีจุดเด่นที่สำคัญในฐานะมีหลักการ และแนวทางที่เอื้อต่อการพัฒนาพลเมือง เช่น หลักสารานิยธรรม 6 และหลักสังคหวัตถุ 4 พระสงฆ์ในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐจำเป็นจะต้องเข้ามาร่วมมือกับรัฐในการอธิบาย และตีความหลักการเหล่านี้ไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และนำหลักการเหล่านั้นไปร่วมพัฒนาพลเมืองในชุมชนต่างๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “พัฒนาประโยชน์ตน ประโยชน์ของญาติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ของชาวโลก” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2558)

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาเรื่องของหลักธรรมให้กับเยาวชน เพื่อให้รู้ถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เยาวชนของชาติได้นำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนของไทยได้เข้าใจกลไกทางการปกครองใน

ระบอบประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือรักษาพระพุทธศาสนาไว้โดยเฉพาะ หลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ให้รู้จริงได้ กลไกที่กล่าวถึงคือ การใช้หลักธรรมเพื่อให้เยาวชนไทยได้เข้าถึง และสามารถนำไปเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมคณะพระสงฆ์กับการพัฒนาหลักธรรมะเพื่อปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนของชาติ นำไปใช้ให้เข้ากับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

2. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ และเยาวชนในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน

3. เพื่อยกระดับคุณภาพของการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 หมายถึง แนวคิด แนวทาง หรือวิธีการที่ได้จากการเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระบบ และมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 โดยมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) การดำเนินการ 4) เงื่อนไขการใช้ และ5) การประเมินผล

2. หลักการและเหตุผล หมายถึง การอธิบายถึงที่มาและเหตุจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่มีความตื่นตัวทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นจึงควรมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการปกครอบระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3. วัตถุประสงค์ หมายถึง เป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้บรรลุในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ได้แก่ 1) เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์และเยาวชนในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครอง

ระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน และ 3) เพื่อยกระดับคุณภาพของการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

4. การดำเนินการ หมายถึง แนวทางการดำเนินการตามระบบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย แนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม การออกแบบการเรียนเรียนรู้ การออกแบบสื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

5. เงื่อนไขการใช้ หมายถึง การระบุ และกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย บทบาทของพระสงฆ์ และบทบาทของเยาวชน

6. การประเมินผล หมายถึง การทดสอบความรู้ความเข้าใจ และความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

การดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการตามระบบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม การออกแบบการเรียนเรียนรู้ การออกแบบสื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการดำเนินการตามวงจรการควบคุมคุณภาพ (PDCA Cycle) หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle)

1. แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม

การดำเนินการในส่วนนี้ พระสงฆ์ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.2 นำหลักธรรมที่สอดคล้อง ได้แก่ 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม มาใช้เป็นเนื้อหาในการนำไปสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. การออกแบบการเรียนเรียนรู้

2.1 พระสงฆ์วิเคราะห์กลุ่มเยาวชนและบริบทของการเรียนรู้ เช่น ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย รวมถึงช่วงวัยของเยาวชน

2.2 พระสงฆ์กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น ความรู้ ทักษะ

2.3 พระสงฆ์ออกแบบกิจกรรม และกระบวนการจัดการเรียนรู้

2.4 พระสงฆ์ออกแบบ และเตรียมการใช้สื่อที่เหมาะสมกับบริบทของเยาวชน สถานที่ และช่วงวัย

3. การออกแบบสื่อ

3.1 พระสงฆ์ควรเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม มีความชัดเจน และสร้างแรงบันดาลใจ

3.2 พระสงฆ์ควรใช้เนื้อหาที่มีชัดเจน ครอบคลุมหลักธรรม คือ 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม

3.3 พระสงฆ์ควรหลีกเลี่ยงการนำเสนอที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ หรือพระพุทธศาสนา

3.4 พระสงฆ์ต้องหลีกเลี่ยงสื่อในเชิงพาณิชย์ ซึ่งอาจถูกมองว่าเป็นโฆษณาแอบแฝง

3.5 พระสงฆ์ต้องคำนึงถึงการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมศรัทธา ความสงบ และความรู้ในพระพุทธศาสนา

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.1 พระสงฆ์ควรจัดกิจกรรมการอบรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.2 พระสงฆ์ใช้เทคนิคการอบรมที่หลากหลาย

4.3 พระสงฆ์ควรเชื่อมโยงประสบการเดิมกับประสบการณ์ใหม่

4.4 พระสงฆ์ควรมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเยาวชนในเชิงแลกเปลี่ยนสร้างสรรค์

4.5 พระสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่

4.6 พระสงฆ์สร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นให้เยาวชนสนใจเรียนรู้

4.7 พระสงฆ์มีความแม่นยำและเตรียมเนื้อหาอย่างดีในการอบรม

5. การประเมินผลการเรียนรู้

5.1 พระสงฆ์ควรมีการวัดประเมินผลการอบรมตามสภาพจริง และใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย

5.2 พระสงฆ์ใช้วิธีการวัด และประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหากิจกรรมการอบรม

5.3 พระสงฆ์ร่วมการสะท้อนผลการจัดกิจกรรม การอบรมเพื่อนำผลไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

เงื่อนไขการใช้

1. บทบาทของพระสงฆ์

1.1 ศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในภาพรวมและขั้นตอนต่างๆ อย่างละเอียด เพื่อให้แนวทางในการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่ชัดเจน

1.2 พระสงฆ์ทำการวิเคราะห์ผู้เข้ารับการอบรม และบริบทการเรียนรู้

1.3 พระสงฆ์กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ กระบวนการ และร่องรอยการเรียนรู้

1.4 พระสงฆ์ออกแบบกระบวนการอบรม และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย

1.5 พระสงฆ์กำหนดกิจกรรมการจัดการอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และการประเมินผล

1.6 พระสงฆ์กำหนดวิธีการวัด และประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์

1.7 พระสงฆ์ใช้วิธีการวัด และประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการจัดการอบรม

1.8 พระสงฆ์ และผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงการจัดการอบรม

2. บทบาทของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม

2.1 เยาวชนในฐานะผู้เข้ารับการอบรม (Trainee) เข้ารับการอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.2 เยาวชนในฐานะผู้เรียนรู้ (Learner) เปิดรับความรู้ ทักษะหรือประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วยความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง

2.3 เยาวชนในฐานะผู้มีส่วนร่วม (Participant) มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การอภิปราย การทำงานกลุ่ม หรือการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2.4 เยาวชนในฐานะผู้ตั้งคำถาม (Inquirer) ซักถามและแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ และช่วยแก้ไขข้อสงสัยในหัวข้อที่อบรม

2.5 เยาวชนในฐานะผู้ฝึกปฏิบัติ (Practitioner) นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาลองปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาความชำนาญ และความมั่น

2.6 เยาวชนในฐานะผู้ประเมินตนเอง (Self-evaluator) ประเมินผลการเรียนรู้ และการปฏิบัติของตนเองเพื่อระบุจุดแข็ง และสิ่งที่ต้องพัฒนาต่อไป

2.7 เยาวชนในฐานะผู้รักษาระเบียบวินัย (Disciplined Participant) ปฏิบัติตามกฎระเบียบของการอบรม เช่น การตรงต่อเวลา การให้ความเคารพผู้อบรม และผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

2.8 เยาวชนในฐานะผู้เชื่อมโยงความรู้ (Connector) เชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับจากการอบรมกับการทำงานหรือชีวิตจริงเพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.9 เยาวชนในฐานะผู้ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback giver) ร่วมสะท้อนผลการอบรมโดยการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้ผู้อบรมนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อการจัดการอบรมครั้งต่อไป

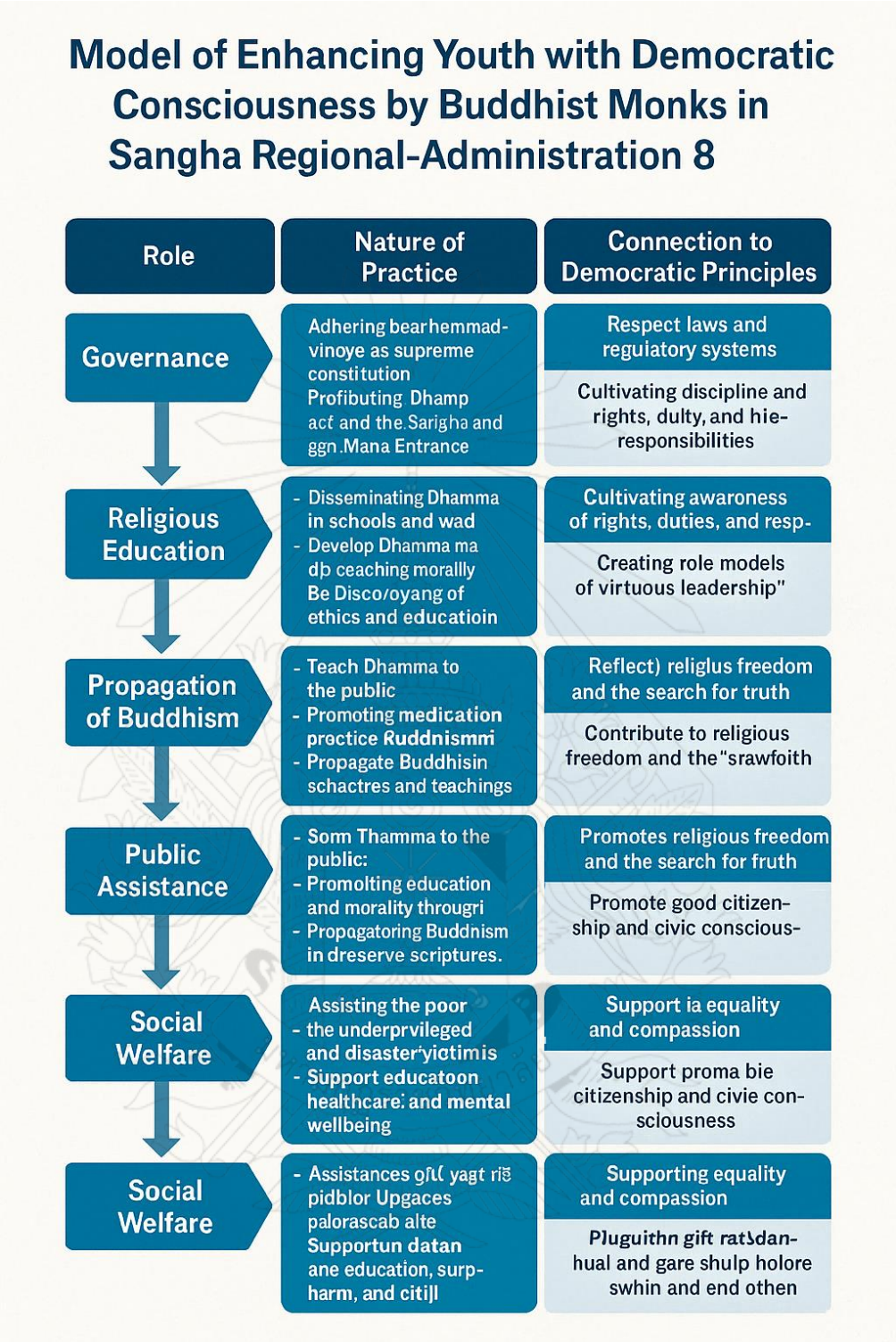
การประเมินผล

1. การประเมินผลความรู้และความเข้าใจของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม

2. การประเมินผลความรู้ และความเข้าใจของเยาวชน โดยใช้แบบทดสอบ

3. การประเมินความพึงพอใจของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมต่อรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 สามารถสังเคราะห์และสร้างเป็นแผนภาพตามที่แสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

1.4 จัดทำร่างคู่มือการทดลองใช้รูปแบบ

ผู้วิจัยออกแบบและจัดทำ “คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” เพื่อให้พระสงฆ์นำไปประกอบการทดลองใช้รูปแบบ พร้อมนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณา และยืนยันความถูกต้อง และความเป็นไปได้ของคู่มือ (ดูภาคผนวก ช)

2. การประเมินรูปแบบ

ขั้นตอนนี้เป็นการยืนยันความถูกต้อง และความเป็นไปได้ของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งผลการประเมินความถูกต้อง และความเป็นไปได้ของรูปแบบปรากฏดังต่อไปนี้

2.1 ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

“การดำเนินการตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเชื่อมโยงกับหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดมุมมอง และองค์ความรู้ใหม่ ๆ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 1, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2567)

“หัวใจสำคัญที่ส่งผลการอบรมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนประสบความสำเร็จนั้นอยู่ที่เนื้อหา ซึ่งเป็นการอบรมคุณธรรมจริยธรรม แต่ปรับเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับหลักการประชาธิปไตย ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของพระวิทยากรผู้ทำการอบรมว่าจะสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมกับบริบทต่างๆ ของสังคมได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ระบุหน้าที่ของพระสงฆ์ผู้อบรมข้อแรกก็คือการศึกษา และทำความเข้าใจในคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบให้เข้าใจอย่างละเอียด” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 2, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2567)

2.2 ความเหมาะสมของโครงสร้าง

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีองค์ประกอบหรือโครงสร้างที่เหมาะสม

“รูปแบบนี้พัฒนาขึ้นโดยใช้วิธีการเชิงระบบ (System approach) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมในการนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหา วางแผน หรือดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ที่คาดหวัง เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ถือว่ามีความสอดคล้องกัน” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2567)

“รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีโครงสร้างที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เนื้อหาที่ครอบคลุม มีวิธีการอบรมที่หลากหลาย มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางศาสนา” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 4, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2567)

2.3 การปฏิบัติได้จริง (Implementation)

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยพิจารณาร่วมกับคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ

“รูปแบบที่พัฒนาขึ้น เมื่อนำไปใช้ประกอบกับคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ ย่อมสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากการเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่างๆ ของรูปแบบ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 1, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2567)

“การปฏิบัติตามคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบทุกขั้นตอนย่อมการันตีได้ว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะมีความสอดคล้องตามปัจจัยป้อนเข้า และกระบวนการดำเนินการ ทั้งนี้ผู้อบรมต้องเข้าใจเนื้อหาของการอบรม ซึ่งเป็นการบูรณาการหรือการประยุกต์หลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตยเพื่อให้เยาวชนเข้าถึงได้ง่ายขึ้น” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2567)

2.4 การวัดผลลัพธ์และประสิทธิภาพ

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 สามารถประเมินและวัดผลลัพธ์ได้ โดยพิจารณาจากปัจจัยนำเข้า และกระบวนการที่เกิดขึ้น

“เมื่อประเมินจากปัจจัยนำเข้า และกระบวนการดำเนินการตามวงจรการควบคุมคุณภาพ (PDCA Cycle) หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle) เริ่มต้นด้วยการวางแผน Plan ลงมือทำตามแผนที่วางไว้ Do เมื่อปฏิบัติแล้วก็ตรวจสอบผลการปฏิบัติ Check จากนั้นก็ปรับปรุงการดำเนินการ Act และนำไปสู่การวางแผนใหม่ต่อไป เกิดขึ้นซ้ำ ๆ เป็นรอบ ๆ หรือเป็นวงจรต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นย่อมเป็นเครื่องการันตีประสิทธิภาพของการดำเนินการได้เป็นอย่างดี” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 2, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2567)

“การวัดผลลัพธ์ของรูปแบบที่ศึกษานี้สามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การใช้แบบสอบถามและการสำรวจความคิดเห็นจากเยาวชนที่เข้าร่วมการอบรมเพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงในความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย การสัมภาษณ์เยาวชน พระสงฆ์ และผู้ปกครองเพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอบรม และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ต่อการประเมินโครงการหรือ

การอบรม โดยการจัดตั้งคณะกรรมการประเมินโครงการโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการประเมินผล และสรุปผลการดำเนินงาน” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2567)

“การวัดประสิทธิภาพก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ยืนยันว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยการติดตามผลการอบรมของเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การประเมินความเข้าใจในการอบรม หรือการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของการอบรม และการประเมินความยั่งยืนเพื่อตรวจสอบว่าผลลัพธ์ที่ได้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในระยะยาวหรือสามารถต่อยอดไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 4, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2567)

2.5 ความถูกต้องของรูปแบบ

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีความถูกต้องตามวิธีการเชิงระบบ

“รูปแบบที่พัฒนาขึ้นโดยใช้วิธีการเชิงระบบโดยทั่วไปถือว่ามีความถูกต้องและเชื่อถือได้ เนื่องจากองค์ประกอบแต่ละส่วนในระบบมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการทำงานร่วมกันของทรัพยากร การส่งผ่านข้อมูล และกระบวนการการสื่อสารภายในระบบ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินการของรูปแบบบรรลุเป้าหมาย” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2567)

“ความถูกต้องของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยผ่านพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 สามารถพิจารณาได้จากหลักธรรมคำสอน พระสงฆ์สามารถถ่ายทอดหลักธรรมให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ต้องจัดอบรมและมีกิจกรรมที่เข้มงวด มีการติดตามประเมินผลการอบรมเพื่อให้มั่นใจว่าเยาวชนได้รับความรู้และเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง ต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและประสิทธิภาพของวิธีการอบรมและมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามความจำเป็น” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2567)

2.6 ความคุ้มค่าของรูปแบบ

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีความคุ้มค่าในการนำไปใช้

“ความคุ้มค่าที่เกิดขึ้นในด้านสังคมก็คือ เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนและสังคม เกิดความสามัคคี เพื่อลดความขัดแย้ง ด้านจริยธรรม เป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงในคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประชาธิปไตย ด้านเศรษฐกิจ เป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น วัด หรือโรงเรียน ลดค่าใช้จ่ายของการจัดการอบรม และด้านความยั่งยืน เยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบต่อประชาธิปไตยในอนาคต” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 1, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2567)

“การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน และจำเป็นต้องใช้ความเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับทั้งทฤษฎี และปฏิบัติของการสอนเพื่อการนำไปใช้ ซึ่งมีความคุ้มค่าในหลายด้าน เช่น การพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยจะช่วยให้เยาวชนสามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจได้ดีขึ้น การสร้างความรับผิดชอบเยาวชนจะได้เรียนรู้การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบในสังคม และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในสังคม เพราะเมื่อเยาวชนมีความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย พวกเขาจะมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะมากขึ้น ในส่วนของพระสงฆ์ สามารถเพิ่มคุณค่าได้หลายประการ เช่น การใช้หลักธรรมคำสอนเป็นแนวทางในการสอน การเป็นแบบอย่างที่ดี และการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างพระสงฆ์และชุมชน” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 4, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2567)

2.7 ความเสี่ยงและข้อจำกัด (Risk and Limitation Assessment)

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 อาจจะมีความเสี่ยงและข้อจำกัดบางประการ

“อาจเกิดความลำเอียงทางศาสนา เพราะหากเนื้อหาการอบรมเน้นหนักไปทางด้านศาสนาอย่างเดียว อาจทำให้เยาวชนไม่เปิดรับมุมมอง และความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความลำเอียงในวิธีคิดได้ อาจเกิดการต่อต้านจากการเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนแปลงแนวคิด และวิธีการสอนแบบเดิมอาจทำให้เกิดการต่อต้านจากชุมชนหรือบุคคลบางกลุ่มที่ยังยึดติดกับวิธีการอบรมแบบเดิม ๆ และอาจเกิดความไม่เสถียรทางการเมือง เนื่องจากในบางกรณี การพูดคุยเกี่ยวกับประชาธิปไตยอาจถูกมองว่าเป็นการสอดแทรกทางการเมือง และอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2567)

“ข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้นในรูปแบบดังกล่าวก็คือ การขาดแคลนทรัพยากร เพราะพระสงฆ์บางกลุ่มอาจขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาและวัสดุการสอนในการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย ความไม่สม่ำเสมอในวิธีการสอน หากไม่มีการอบรมหรือแนวทางที่ชัดเจนในการสอน พระสงฆ์แต่ละรูปอาจมีวิธีการสอนที่แตกต่างกัน ทำให้เยาวชนได้รับการสอนที่ไม่สม่ำเสมอ และความท้าทายในการเข้าถึงเยาวชน เนื่องจากบางพื้นที่อาจมีการเข้าถึงเยาวชนได้อย่างยากลำบากเนื่องจากการกระจายตัวของประชากรหรือ ข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ ” (ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2567)

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยการเชื่อมโยงระบอบประชาธิปไตยกับหลักธรรมผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย มีโครงสร้างหรือองค์ประกอบที่เหมาะสมโดยการใช้วิธีการเชิงระบบ (System approach) มีวัตถุประสงค์ชัดเจน เนื้อหาครอบคลุม วิธีการอบรมหลากหลาย การประเมินผล

ต่อเนื่อง นำไปปฏิบัติได้จริง โดยใช้ร่วมกับคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ มีการวัดผลลัพธ์และประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากปัจจัยนำเข้า และกระบวนการที่เกิดขึ้น มีความถูกต้องตามหลักทฤษฎีของวิธีการเชิงระบบ มีความคุ้มค่าด้านสังคม จริยธรรม ด้านเศรษฐกิจ และความยั่งยืน แต่ก็อาจมีความเสี่ยงและข้อจำกัด

ตารางที่ 4.4 สรุปผลการประเมิน และความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ

หัวข้อการประเมิน	สรุปผลการประเมิน	ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ
1. ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	รูปแบบเชื่อมโยงกับเป้าหมายของการอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย	- การอบรมมีการเชื่อมโยงหลักธรรมกับประชาธิปไตย (ผท. 1) - เนื้อหาขึ้นอยู่กับความเข้าใจของพระวิทยากร และคู่มือช่วยส่งเสริมให้ปฏิบัติได้ถูกต้อง (ผท. 2)
2. ความเหมาะสมของโครงสร้าง	ใช้แนวคิดเชิงระบบ (System Approach) องค์ประกอบแต่ละส่วนสอดคล้องกัน	- เหมาะสมในการแก้ปัญหาและการวางแผน (ผท.3) - ครอบคลุมวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ และการประเมินผล (ผท. 4)
3. การปฏิบัติได้จริง (Implementation)	สามารถนำไปใช้จริงได้ โดยใช้คู่มือประกอบการดำเนินการ	- องค์ประกอบมีความเชื่อมโยงกัน (ผท.1) - เนื้อหาช่วยให้เยาวชนเข้าใจประชาธิปไตยมากขึ้น (ผท.5)
4. การวัดผลลัพธ์และประสิทธิภาพ	ใช้วงจร PDCA ในการควบคุมคุณภาพ มีเครื่องมือวัดผลหลากหลาย	- ใช้วงจร Plan-Do-Check-Act ตรวจสอบคุณภาพ (ผท.2) - วัดผลได้ทั้งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการประเมินโครงการ (ผท.3, ผท.4)

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

หัวข้อการประเมิน	สรุปผลการประเมิน	ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ
5. ความถูกต้องของรูปแบบ	ใช้แนวคิดระบบอย่างถูกต้อง มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ	- ระบบมีความน่าเชื่อถือและประสานงานกันได้ดี (ผท.3) - เนื้อหาอิงหลักธรรม เชื่อมโยงกับประชาธิปไตย มีการประเมินและปรับปรุงต่อเนื่อง (ผท.5)
6. ความคุ้มค่าของรูปแบบ	คุ้มค่าทั้งทางสังคม จริยธรรม เศรษฐกิจ และความยั่งยืน	- เยาวชนเกิดความสามัคคี ลดความขัดแย้ง ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (ผท.1) - พัฒนาเยาวชนให้มีทักษะคิดวิเคราะห์ มีความรับผิดชอบต่อสังคม (ผท.4)
7. ความเสี่ยงและข้อจำกัด	มีข้อจำกัดในด้านการลำเอียงทางศาสนา การต่อต้านจากชุมชน และความไม่เสถียรทางการเมือง รวมถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากร	- เน้นศาสนาเกินไปอาจทำให้ไม่เปิดรับความหลากหลายทางความคิด (ผท.3) - ขาดแนวทางการสอนที่เป็นระบบ อาจเกิดความไม่สม่ำเสมอ (ผท.5)

4.2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

หลักธรรมที่พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 นำมาใช้ในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยสามารถนำเสนอเป็นรูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) ดังที่แสดงในภาพที่ 4.2 ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม 6 ประการ ดังนี้

1. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักฆราวาสธรรม โดยการสอนให้ปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและเป็นธรรม

2. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักทิศ 6 โดยการสอนให้ปฏิบัติต่อบุคคลตามหน้าที่และความรับผิดชอบภายใต้บรรทัดฐานทางสังคม (Norm)

3. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักสังคหวัตถุ โดยการสอนให้มีจิตอาสา มีจิตสำนึกสาธารณะ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่แบ่งแยก ไม่กีดกัน

4. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักเบญจศีล โดยการสอนให้ไม่เบียดเบียนหรือทำร้ายเพื่อนมนุษย์ในสังคม

5. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักการพึ่งพาตนเอง โดยการสอนให้รู้จักพึ่งพาตนเอง โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น

6. การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามหลักคารวธรรม โดยการสอนให้เคารพคนอื่นหรือสิ่งอื่น รวมถึงระเบียบ กติกา กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกฎหมาย

ภาพที่ 4.2 หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ซึ่งเป็นการเสนอแนะรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย 2) สังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย และ 3) เสนอแนะรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย แก่เยาวชนไทย กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่พระสงฆ์ที่มีบทบาทอบรมเยาวชนไทย ทั้ง 6 จังหวัด จำนวน 8 รูป ซึ่งเป็นพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร จังหวัดบึงกาฬ และจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีเกณฑ์คัดเลือก คือ เป็นเจ้าคณะจังหวัด และรองเจ้าคณะจังหวัดจำนวน 8 รูป เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ 6 ด้านในบริบทที่สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

ระยะที่ 2 สังเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ คณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชน ได้ใช้วิธีสนทนากลุ่มย่อยแบบ (Small Group Discussion ทั้ง 3 ครั้ง จากครูพระสอนศีลธรรม จำนวน 6 รูป ครูสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 6 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 คน จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 42 รูป/คน จากโรงเรียนนาอ้อวิทยา จังหวัดเลย โรงเรียนนาวังศึกษาวิช จังหวัดหนองบัวลำภู และจากโรงเรียนวังม่วง จังหวัดหนองคาย แล้วนำมาประมวลกับบทบาทนของพระสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์จะนำไปใช้ประกอบการร่างรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

และระยะที่ 3 เป็นการเสนแนะรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอน คือ การยกร่างรูปแบบ และขั้นตอนตรวจสอบ และกลั่นกรองรูปแบบผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ประเมินรูปแบบความถูกต้อง ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยใช้เกณฑ์

คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิคือ เป็นนักวิชาการที่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยการใช้เทคนิคการสอนธรรมแบบประยุกต์ระหว่างพุทธศาสนากับหลักการประชาธิปไตย มีการใช้เทคโนโลยีและสื่อประกอบการสอน สอนเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ มีการจัดโครงการอบรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม มีการบูรณาหลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย ได้แก่ อัตตาธิปไตย ประชาธิปไตย ธัมมาธิปไตย หลักอวิโรธนะ หลักอุปจารสมุฏฐาน หลักเยภุยยสิกา หลักสามัคคีธรรม หลักทศพิธราชธรรม หลักปฏิรูปตนเองหรือหลักการพึ่งพาตนเอง หลักการไม่ผูกขาดอำนาจ หลักพรหมวิหาร หลักกาลามสูตร หลักเบญจศีล หลักอนัตตา หลักอริยสัจ และหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ส่วนหลักธรรมที่พระสงฆ์นำมาใช้สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ประกอบด้วย 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม

5.1.2 จากการสังเคราะห์เนื้อหา พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย มีความสอดคล้องกับหลักการของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยบทบาทด้านการปกครอง พระสงฆ์ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุด เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศไทยเช่นเดียวกับพลเมืองไทยคนอื่น ๆ ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด บทบาทด้านศาสนศึกษา พระสงฆ์มีหน้าที่ที่ต้องศึกษาพระธรรมวินัยและสั่งสอนพระภิกษุและสามเณรให้เรียนรู้พระธรรมวินัย บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์จัดตั้งและสนับสนุนสถานศึกษาโดยไม่กีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ทุกคนโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน บทบาทด้านการสาธารณูปการ พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมและชุมชน ส่งเสริมการศึกษา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมตามสิทธิและหน้าที่ และบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์มีเสรีภาพในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบภัยโดยการปลูกฝังจิตสำนึกและให้กำลังใจ และส่งเสริมสุขภาพ

5.1.3 รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Objective Consistency) โดยการเชื่อมโยงระบอบประชาธิปไตยกับหลักธรรมผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม มีโครงสร้างที่ความเหมาะสม (Model Appropriateness) เพราะออกแบบโดยใช้วิธีการเชิงระบบและมี

องค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Implementation) สามารถวัดผลลัพธ์และประสิทธิภาพ (Measurement of Output and Effectiveness) จากปัจจัยนำเข้าและกระบวนการดำเนินการ มีความถูกต้อง (Correctness) ตามหลักทฤษฎีของวิธีการเชิงระบบ มีความคุ้มค่า (Worthiness) ด้านสังคม จริยธรรม และเศรษฐกิจ และมีความเสี่ยงและข้อจำกัด (Risk and Limitation Assessment)

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 8 มีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย โดยการใช้เทคนิคการสอนธรรมแบบประยุกต์ระหว่างพุทธศาสนากับหลักการประชาธิปไตย มีการใช้เทคโนโลยีและสื่อประกอบการสอน สอนเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ มีการจัดโครงการอบรมหรือกิจกรรมต่างๆ และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม มีการบูรณาหลักธรรมกับหลักการประชาธิปไตย ได้แก่ อัตตาธิปไตย ประชาธิปไตย ธัมมาธิปไตย หลักอวิโรธนะ หลักอุปจารสมุฏฐาน หลักเยภุยยสิกา หลักสามัคคีธรรม หลักทศพิธราชธรรม หลักปฏิรูปตนเองหรือหลักการพึ่งพาตนเอง หลักการไม่ผูกขาดอำนาจ หลักพรหมวิหาร หลักกาลามสูตร หลักเบญจศีล หลักอนัตตา หลักอริยสัจ และหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ส่วนหลักธรรมที่พระสงฆ์นำมาใช้สร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย ประกอบด้วย 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม สอดคล้องกับหลักเสรีภาพ (Liberty) ที่ปรากฏในมาตรา 28 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ระบุว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุที่กฎหมายบัญญัติ การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) นอกจากนี้บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและสิ่งของอันเป็นของของตน ดังนั้นจึงไม่ควรหยิบฉวยหรือถือเอาสิ่งของของผู้อื่นโดยเจ้าของมิได้ให้หรืออนุญาต รวมถึงภรรยาและสามีของผู้อื่น บุคคลไม่ควรล่วงละเมิดหรือทำผิดประเวณี (ที.ปา. 11/286/247) (กรมการศาสนา, 2525) การสั่งสอนให้เยาวชนรู้จักพึ่งพาตนเอง และไม่เป็นภาระแก่คนอื่นในสังคมตามหลักการ “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน” (ขุ.ธ. 25/22/36) (กรมการศาสนา, 2525) สอดคล้องกับหลักการปกครองตนเอง (Self-determination) ซึ่งเป็นการสั่งสอนให้เยาวชนเคารพคนอื่นหรือสิ่งอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นระเบียบ กติกา หรือกฎหมายบ้านเมืองตามหลักคารวธรรม สอดคล้องกับหลักการมีวินัยในตนเอง (Self-determination) และหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่มีแนวคิดว่า ทุกคนควรถูกปกครองโดยกฎหมาย ไม่ใช่โดยมนุษย์ด้วยกัน (James Harrington, 2008) บุคคล

ทุกคนย่อมเสมอกันต่อหน้ากฎหมาย และทุกคนย่อมอยู่ภายใต้กฎหมายแห่งรัฐ (Albert Venn Dicey, 1885) สอดคล้องกับงานวิจัยของ มิ่งขวัญ คงเจริญ (2560) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย” โดยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้แก่ การมีความรู้ ความเข้าใจ และประยุกต์ใช้การเมืองการปกครองที่สามารถถ่ายทอด วิพากษ์วิจารณ์ และตัดสินนโยบาย ผลงาน และกรณีต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มีความสามารถนำหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิต และการทำงานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และความกระตือรือร้นในการสังคมแบบประชาสังคม (civil society) งานวิจัยของ จิตรกร ละออศรี และคณะ (2565) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยพบว่าคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย ทักษะบุคคล การอยู่ร่วมกัน ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยบูรณาการหลักสาราณียธรรม 6 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติอันนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดีทางการเมือง

นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพัชร วงศาโรจน์ และคณะ (2567) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี” โดยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทการพัฒนาเยาวชนเชิงกายภาพอย่างต่อเนื่อง การอบรมด้วยหลักธรรมตามโครงการและกิจกรรมที่โรงเรียนหรือวัดกำหนดขึ้น รวมถึงการบรรยายธรรมในวันสำคัญ โดยการนำหลักศีล 5 มาอธิบายประกอบการพัฒนาด้านร่างกาย คือ การไม่เบียดเบียน การไม่ทำร้ายทั้งคนและสรรพสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทะเลาะวิวาท ด้านจิตใจ พระสงฆ์มีส่วนอย่างมากต่อการพัฒนาจิตใจของเยาวชน ฉะนั้น การที่หน่วยงานเหล่านั้นจัดกิจกรรมเชิงศาสนาและวัฒนธรรม พระสงฆ์อบรมสั่งสอนเยาวชนให้ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใส และด้านสังคม พระสงฆ์ได้อบรมสั่งสอนหลักการที่ดีเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ อันเป็นมารยาทไทยที่ทำให้เยาวชนมีกิริยามารยาทที่งดงาม พร้อมที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับสังคม ทั้งที่โรงเรียน หน่วยงาน และกลุ่มเพื่อน สำหรับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านร่างกาย นักเรียนมีสมาธิสั้นมีความคิดเป็นของตัวเอง ไม่ชอบในการนั่งสมาธิหรือการทำกิจกรรมทางศาสนา ด้านจิตใจ นักเรียนบางกลุ่มที่ต่อต้านการเข้าวัดการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การค่อย ๆ ปลูกฝังใช้เวลา ไม่ควรใช้วิธีการบังคับจิตใจ ด้านจิตใจ ควรส่งเสริมเยาวชนให้มีจริยธรรมเป็นแกนกลางของการพัฒนาด้านอื่นๆ

และด้านสังคม เทคโนโลยีและเพื่อนทำให้เด็กไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัด เด็กจะเข้าหาเทคโนโลยีและโทรศัพท์ รวมถึง ปัญหาทางด้านยาเสพติด ส่วนการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านร่างกาย ควรมีกิจกรรมที่สามารถให้ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันด้วยการ ใช้หลักบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เข้ามามี

ส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน ด้านจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนให้ปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ควรและละทิ้งสิ่งต้องห้ามทั้งหลาย โดยการสอดแทรกไปกับกิจกรรม หรือแบบฝึกเสริม และด้านสังคม พระสงฆ์ควรแสดงบทบาทของในการพัฒนาเยาวชน ชุมชน และสังคมไปพร้อมกัน ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน ทั้งนี้ พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทการพัฒนาการศึกษาหลักธรรมให้ชัดเจนเป็นระบบ โดยเข้าไปให้การศึกษาระดับโรงเรียนที่ขยายโอกาสให้กับชุมชนโดยรอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม มีความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ โดยพบว่ามีการพัฒนาเยาวชนในด้านคุณธรรมจริยธรรม งานวิจัยของ เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง และคณะ (2567) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง” โดยผลการวิจัยพบว่า สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หลักสาราณียธรรมมีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5.2.2 บทบาทของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย มีความสอดคล้องกับหลักการของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยบทบาทด้านการปกครอง พระสงฆ์ยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุด เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศไทยเช่นเดียวกับพลเมืองไทยคนอื่น ๆ ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งอธิบายได้ว่า พระสงฆ์ในประเทศไทยถือว่าเป็นประชาชนไทยและเป็นพลเมืองไทย จึงต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศไทย และยังต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด สำหรับบทบาทด้านศาสนศึกษา พระสงฆ์มีหน้าที่ที่ต้องศึกษาพระธรรมวินัย เผยแผ่ธรรม สอนธรรมในสถานศึกษา จัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุและสามเณร และพัฒนาและสนับสนุนการศึกษาทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ เช่น

การจัดโครงการการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม การสร้างและบริหารโรงเรียนวัด และการให้ทุนการศึกษาแก่ผู้ที่ขาดแคลน ในส่วนของบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ช่วยเหลือและสนับสนุนการศึกษาให้กับชุมชนและผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา โดยการก่อตั้งและบริหารโรงเรียนวัด การให้ทุนการศึกษา การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ และการช่วยเหลือครอบครัวที่ขาดแคลนโดยไม่กีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้อื่น สำหรับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ทุกคนโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน บทบาทด้านการสาธารณูปการ พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมและชุมชน ส่งเสริมการศึกษา และอนุรักษ์

ศิลปวัฒนธรรมตามสิทธิและหน้าที่ และบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์มีเสรีภาพในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบภัยโดยการปลูกฝังจิตสำนึกและให้กำลังใจและส่งเสริมสุขภาพ สอดคล้องกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่า “ทุกคนเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ควรเลือกปฏิบัติต่อกันโดยไม่เป็นธรรมเพราะความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560)

นอกจากนี้การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ต่อเยาวชนยังเป็นไปในสองลักษณะตามหลักทิศ 6 คือ ในฐานะครู โดยการแนะนำให้เป็นคนดี สอนให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง สอนโดยไม่ปิดบัง ยกย่องเชิดชูความเก่งความสามารถ และช่วยปกป้องคุ้มภัย และในฐานะผู้นำทางจิตใจ โดยห้ามไม่ให้ทำชั่ว แนะนำให้ทำดี อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มชัด และชี้ทางความเจริญ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561, หน้า 191 – 196) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบัวสอน ทองสลับ (2563) ที่ศึกษา “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 10” โดยพบว่า (1) การสังเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ สาธารณสงเคราะห์ ด้านการให้ความรู้ ความเข้าใจ ด้านการเสริมสร้างเจตคติ และด้านการเสริมสร้างพฤติกรรม (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 ได้แก่ ด้านศาสนศึกษา ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านความรู้ความเข้าใจ

งานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรกร ละออศรี ธัชชนันท์ อิศรเดช และจำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ (2565) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยผลการวิจัยพบว่า จิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคลของเยาวชนที่มีเพศและอายุต่างกัน มีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมหลักนิติธรรม การส่งเสริมหลักสิทธิเสรีภาพ และการส่งเสริมหลักความเสมอภาคไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษาต่างกัน มีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน และมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย ประกอบด้วย ทักษะบุคคล การอยู่ร่วมกัน ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยบูรณาการหลักสาราณียธรรม 6 เพื่อเป็นแนวทาง

ปฏิบัติอันนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดีทางการเมือง งานวิจัยของ จิราพัชร วงศาโรจน์ พระครูวิสุทธานันทคุณ และพระครูวาทีวรวัฒน์ (2567) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อจังหวัดราชบุรี” โดยผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านร่างกาย พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทการพัฒนาเยาวชนเชิงกายภาพอย่างต่อเนื่อง การอบรมด้วยหลักธรรมตามโครงการและกิจกรรมที่โรงเรียนหรือวัดกำหนดขึ้น รวมถึงการบรรยายธรรมในวันสำคัญ โดยการนำหลักศีล 5 มาอธิบายประกอบการพัฒนาด้านร่างกาย คือ การไม่เบียดเบียน การไม่ทำร้ายทั้งคนและสรรพสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทะเลาะวิวาท ด้านจิตใจ พระสงฆ์มีส่วนอย่างมากต่อการพัฒนาจิตใจของเยาวชน ฉะนั้น การที่หน่วยงานเหล่านั้นจัดกิจกรรมเชิงศาสนาและวัฒนธรรม พระสงฆ์อบรมสั่งสอนเยาวชนให้ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใส และด้านสังคม พระสงฆ์ได้อบรมสั่งสอนหลักการที่ดีเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ อันเป็นมารยาทไทยที่ทำให้เยาวชนมีกิริยามารยาทที่งดงาม พร้อมที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับสังคม ทั้งที่โรงเรียน หน่วยงาน และกลุ่มเพื่อน

2) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านร่างกาย นักเรียนมีสมาธิสั้นมีความคิดเป็นของตัวเอง ไม่ชอบในการนั่งสมาธิหรือการทำกิจกรรมทางศาสนา ด้านจิตใจ นักเรียนบางกลุ่มที่ต่อต้านการเข้าวัดการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การค่อย ๆ ปลูกฝังใช้เวลา ไม่ควรใช้วิธีการบังคับจิตใจ ด้านจิตใจ ควรส่งเสริมเยาวชนให้มีจริยธรรมเป็นแกนกลางของการพัฒนาด้านอื่นๆ และด้านสังคม เทคโนโลยีและเพื่อนทำให้เด็กไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัด เด็กจะเข้าหาเทคโนโลยีและโทรศัพท์ รวมถึง ปัญหาทางด้านยาเสพติด และ

3) การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ด้านร่างกาย ควรมีกิจกรรมที่สามารถให้ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันด้วยการ ใช้หลักบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน ด้านจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนให้ปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ควรและละทิ้งสิ่งต้องห้ามทั้งหลาย โดยการสอดแทรกไปกับกิจกรรม หรือแบบฝึกเสริม และด้านสังคม พระสงฆ์ควรแสดงบทบาทของในการพัฒนาเยาวชน ชุมชน และสังคมไปพร้อมกัน ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน ทั้งนี้พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทการพัฒนาการศึกษาหลักธรรมให้ชัดเจนเป็นระบบ โดยเข้าไปให้การศึกษาระดับโรงเรียนที่ขยายโอกาสให้กับชุมชนโดยรอบ และงานวิจัยของ พระครูสุชัยพัชรมงคล (2564) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม” โดยผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยสภาพทั่วไปมีการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนใน 2 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ 2) การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

2. การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้ 1) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพด้วยตัวของเยาวชนเอง ประกอบด้วยการพัฒนาด้านอุปนิสัย การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย และการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ 2) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากครอบครัว ประกอบด้วย การพัฒนาด้านการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย การให้คำปรึกษาแก่เยาวชน การพัฒนาด้านจิตใจ 3) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากโรงเรียน ประกอบด้วย การอบรมสั่งสอนของครู การพัฒนาด้านทักษะให้แก่เยาวชน การให้คำปรึกษาแก่เยาวชน การพัฒนาด้านจิตใจ

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม นำเสนอการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนใน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาด้านทักษะชีวิตเพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงในอนาคตบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 2) การพัฒนาด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีบูรณาการกับหลักโยนิโสมนสิการและหลักสังคหวัตถุ 4 3) การพัฒนาความพร้อมในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพบูรณาการกับหลักภาวนา 4 และงานวิจัยของ เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง ธัชชนันท์ อิศรเดช และสุรพล สุยะพรหม (2567) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง” โดยผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ด้านสถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชน มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หลักสาราณียธรรม มีผลต่อการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3. การพัฒนาการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยประยุกต์ใช้ตามหลักสาราณียธรรม พบว่า ระดับการพัฒนาการส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชนโดยประยุกต์ใช้ตามหลักสาราณียธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

อย่างไรก็ตามในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มหนึ่งเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีบทบาทในการพัฒนาความเป็นพลเมืองใน

ระบอบประชาธิปไตย จากการศึกษาวิจัยของ พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ (ณัฐพงศ์ คำมาก) (2563) ได้ศึกษา “บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” โดยผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (1) สถานการณ์บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จากอดีตยังไม่ปรากฏชัด เนื่องจากมหาวิทยาลัยจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาเล่าเรียนวิชาทางธรรมเป็นหลัก (2) บทบาทมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (3) บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยคำนึงถึงหลักความเสมอภาค หลักสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ หลักนิติธรรม หลักการใช้เหตุผล หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง (4) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาจะนำหลักธรรมไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเมืองได้เป็นอย่างดี

2) การสร้างแนวทางการเสริมสร้างบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนา ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องดำเนิน ได้แก่

ขั้นที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาสมควรที่จะต้องเอาวิชาการด้านพระพุทธศาสนามาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคม จึงเกิดเป็นแนวทางบทบาทมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การประชาสัมพันธ์บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2) พุทธบูรณาการส่งเสริมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 3) วิถีปฏิบัติของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากการเห็นรากเหง้าของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยา อันแสดงถึงมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนา ที่จะต้องบูรณาการสหวิทยาการในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ นำมาสู่การเกิดเป็นแนวทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การให้ความรู้ความเข้าใจด้านความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 2) การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย 3) การพัฒนาวิถีวิถีด้านพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ขั้นที่ 3 การดำเนินการของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยดังกล่าวมีการใช้ทั้งหลักการทางพระพุทธศาสนาและหลักการประชาธิปไตยในการพัฒนาความเป็นพลเมือง จึงทำให้คาดการได้ว่าแนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จะต้องเกิดจากการผสานความร่วมทั้งภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนการพัฒนาไปพร้อมกันในหลากหลายมิติ ประกอบด้วย 1) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการส่งเสริมความสนใจทางการเมือง 3) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการส่งเสริมความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย 4) แนวโน้มและทิศทางบทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตยฐานคติเศรษฐศาสตร์การเมือง (ประชาธิปไตยกินได้)

5.2.3 รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Objective Consistency) โดยการเชื่อมโยงระบอบประชาธิปไตยกับหลักธรรมผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม มีโครงสร้างที่ความเหมาะสม (Model Appropriateness) เพราะออกแบบโดยใช้วิธีการเชิงระบบและมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Implementation) สามารถวัดผลลัพธ์และประสิทธิภาพ (Measurement of Output and Effectiveness) จากปัจจัยนำเข้าและกระบวนการดำเนินการ มีความถูกต้อง (Correctness) ตามหลักทฤษฎีของวิธีการเชิงระบบ มีความคุ้มค่า (Worthiness) ด้านสังคม จริยธรรม และเศรษฐกิจ และมีความเสี่ยงและข้อจำกัด (Risk and Limitation Assessment) ซึ่งอธิบายได้ว่า การนำวิธีการเชิงระบบมาใช้ในการออกแบบรูปแบบมีความเป็นประโยชน์มาก โดยสอดคล้องกับขั้นตอนวิธีการเชิงระบบที่กิดานันท์ มลิทอง (2540) และรสสุคนธ์ มกรมณี (2543) ได้ศึกษาไว้ 10 ขั้นตอน คือ 1. การกำหนดปัญหา โดยระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ 3. วิเคราะห์ทางเลือก โดยการศึกษาวิเคราะห์ทางเลือกหลาย ๆ แนวทางเพื่อหาข้อดีและข้อจำกัด 4. กำหนดความเป็นไปได้ โดยการตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีที่สุดเพื่อนำไปดำเนินการ 5. การพัฒนาโครงสร้างของระบบ โดยการนำเสนอโครงร่างของระบบเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยเอกสารและข้อมูล ที่มีรายละเอียดในการปฏิบัติไว้ชัดเจน 6. การพัฒนาระบบนำร่องหรือระบบต้นแบบ โดยทดสอบความเป็นไปได้ของระบบที่จะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. การออกแบบระบบ โดยพัฒนากลไกที่จะทำให้ระบบสามารถดำเนินงานได้ 8. การพัฒนาโครงการ โดยพัฒนาโครงการของระบบที่ออกแบบไว้ตามรายละเอียดที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว 9. การนำระบบไปใช้งาน โดยวางแผนอย่างรอบคอบ และ 10. การติดตามและประเมินผลระบบ โดยติดตามการดำเนินงานของระบบตามจุดที่กำหนดไว้สำหรับตรวจสอบเป็นระยะหรือทุกขั้นตอนเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขระบบใหม่ให้มีประสิทธิภาพตามต้องการ ทั้งนี้มีการนำวิธีการเชิงระบบมาใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบเป็นจำนวนมาก ได้แก่

ทัศนีย์ รัตนสุวรรณ์ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล โดยผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานของสถานศึกษาเอกชนชั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล พบว่า มี 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการแปลงสภาพ และองค์ประกอบที่ 3 ผลผลิต (ทัศนีย์ รัตนสุวรรณ, 2560) อรอุมา ทองนาคที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีเชิงระบบและแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาครูมืออาชีพโรงเรียนบ้านป่าแก่บ่อหิน โดยพบว่า ผลการสร้างรูปแบบการบริหารโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีเชิงระบบและแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาครูมืออาชีพโรงเรียนบ้านป่าแก่บ่อหิน โดยการสังเคราะห์เอกสาร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิดของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบงานและกลไก 4) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบการบริหารมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.52) (อรอุมา ทองนาค, 2563)

ในส่วนของการประเมินรูปแบบ งานวิจัยนี้ใช้วิธีการประเมินโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความสอดคล้อง และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยทุกท่านให้ความเห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นเหมาะสม เป็นไปได้ มีความสอดคล้อง และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้ ขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบหลายเรื่องใช้วิธีการประเมินเชิงปริมาณ ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ พระบัวสอน ทองสลับ (2563) ที่ศึกษา “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 10” โดยผลการประเมินยืนยันรูปแบบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 10 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$= 4.60) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน และระดับมากจำนวน 1 ด้าน โดยเรียงลำดับ จากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านความถูกต้อง ($\overline{X}$ = 4.70) รองลงมา ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$= 4.60) ด้านอรรถประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ =4.60) และด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$= 4.50)

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการขับเคลื่อนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตยในสังคมไทย

2. พระสงฆ์สามารถนำรูปแบบดังกล่าว รวมถึงแนวคิดในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมโดยการสอดแทรกหลักพุทธธรรมกับประเด็นทางสังคมที่กำลังเป็นกระแสสังคมในขณะนั้นไปประยุกต์ใช้การอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย 6 ประการ คือ หลักเบญจศีล หลักทิศ 6 หลักฆราวาสธรรม หลักสังคหวัตถุ หลักอัตตาหิ อัตตโน นาโถ และหลักคารวธรรม ซึ่งยังมีอีกหลายหลักธรรมที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เช่น หลักอปริหารียธรรม หลักอธิปไตย เป็นต้น ดังนั้นควรมีการนำหลักพุทธธรรมอื่น ๆ เข้ามาศึกษาเพิ่มเติม

2. รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ยังอยู่ในขั้นตอนของการร่างและนำเสนอ ยังไม่ได้มีการยืนยันและนำไปทดลองใช้ เนื่องจากพระสงฆ์มีข้อจำกัดไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การสู้รบ และการสงคราม ซึ่งถือว่ามีความหมิ่นเหม่ต่อการประพฤติผิดพระปาฏิโมกข์ ดังนั้นจึงควรมีการนำรูปแบบดังกล่าวไปทดลองใช้ในสถานศึกษาหรือในวัดที่มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนต่อไป

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

พระครูสุชัยพัชรมงคล. (2564). *การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบัวสอน ทองสลับ. (2563). *บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 10*. ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสน-ศาสตร์), คณะรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ (ณัฐพงศ์ คำมาก) (2563.) *บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยญาณสังวร, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง ธัชชนันท์ อิศรเดช และสุรพล สุยะพรหม. (2567). “การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง”. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์.* 7(4). (กรกฎาคม - สิงหาคม 2567).

ทัศนีย์ รัตนสุวรรณ. (2560). *การพัฒนารปแบบการบริหารงานของสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิผล*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), นครศรีธรรมราช, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

อรอุมา ทองนาค. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีเชิงระบบและแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาครูมืออาชีพโรงเรียนบ้านป่าแก่บ่อหิน. รายงานการวิจัย, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล.

กมล สมวิเชียร. (2520). *ประชาธิปไตยกับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2527). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 3 ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กรรณิการ์ โอมูเน. (2546). *บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสหบาลข้าว บ้านท่าสร้าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *ประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

กิดานันท์ มลิทอง. (2540). *เทคโนโลยีทางการศึกษาร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กิตติศักดิ์ รัฐประเสริฐ และคณะ. (2557). “การทุจริตในวงราชการไทย: การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาจากผู้นำและบุคคลสำคัญของประเทศไทย”. *รายงานวิจัย. วารสาร มฉก.* 18(35). (กรกฎาคม - ธันวาคม 2557).

งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). *หลักมนุษย์วิทยาวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2532). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จิตรกร ละออศรี ธัชชนันท์ อิศรเดช และจำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2565). “การสร้างจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนในเทศบาลเมืองอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(5). (กันยายน - ตุลาคม 2565), 101 – 115

จิราพัชร วงศาโรจน์ พระครูวิสุทธานันทคุณ และพระครูวาทีวรวัฒน. (2567). *บทบาทของพระสงฆ์ที่มีตอการพัฒนาเยาวชนอำเภอปากทอจังหวัดราชบุรี.*

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2519*). ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: พิฆเนศ

เชวงศักดิ์ เอี่ยมสำอาง ธัชชนันท์ อิศรเดช และสุรพล สุยะพรหม. (2567). “การส่งเสริมจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเยาวชน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง”. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*. 7(4). (กรกฎาคม - สิงหาคม 2567).

ไชยันต์ ไชยพร. (2542). “บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย: กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์: การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง”. *รัฐศาสตร์สาร,* 21(1), 149 – 210.

ถาปกรณ์ กำเนิดศิริ (2564, 6 สิงหาคม). *หน้าที่ของพระสงฆ์ และการปฏิบัติต่อพระสงฆ์.* [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2566. แหล่งสืบค้น https://www.trueplookpanya.com/learning/detail/34919.

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civie Education for Thai Society)*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.

ธนารัตน์ เทพโยธิน. (2544). *บทบาทและสมรรถนะของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของผู้บริหารระดับสูงขององค์การธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ), เชียงใหม่, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2518). *ระบอบประชาธิปไตย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: กรมยุทธการทหาร กระทรวงกลาโหม.

นิตย์ ประจงแต่ง. (2548). *บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, ลพบุรี, บัณฑิตวิทยลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2557). การสร้างจิตสำนึกของความเป็นไทย ค่านิยม เพื่อการต่อต้านการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่น. รายงานการวิจัย, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์, เชียงใหม่, มหาวิทยาลัยนอร์ท.

ประเวศ วะสี และคณะ. (2542). *ยุทธศาสตร์แก้วิกฤตชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ (ณัฐพงศ์ คำมาก) (2563). *บทบาทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. รายงานการวิจัย, นครปฐม, สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูสมุห์ชัชวาล ช่ำมณี. (2544). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดเลย*. เลย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พระครูสุชัยพัชรมงคล. (2564). *การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วยหลักพุทธธรรม.* ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), พระนครศรีอยุธยา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบัวสอน ทองสลับ. (2563). *บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ ภาค 10*. ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), คณะรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พระปลัดวิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร. (2552). *บทบาทพระสังฆาธิการคณะธรรมยุตที่มีต่อการบริหารจัดการวัดในจังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหามกุฏราวิทยาลัย, นครปฐม.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2559). *สุจริตธรรมกถา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาถวิล พลเตมา. (2546). *บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษา พระครูสุธีปริยัติโยดม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

พระมหาพนมนคร มีราคา. (2549). *การดำรงสมณเพศของสามเณรโรงเรียนมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.

พัทยา สายหู. (2526). *นโยบายสังคม : แนวคิดและการศึกษากรณี.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม. (2516). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2526). *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: แพทย์พิทย์.

ภิญโญ สาธร. (2517). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

มโนช ตัณชวนิตย์. (2526). *บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา. .

มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2560). “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย”. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 18(2), (กรกฎาคม – ธันวาคม 2560), 110 – 127.

ระเบียบ คำเขียน. (2546). *การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาทประจำโรงพยาบาลพิจิตร*. วิทยานิพนธ์พยาบาลมหาบัณฑิต, (การบริหารการพยาบาล), บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1 – 90.

ลือชา ธรรมวินัยสถิต. (2539). *มนุษย์กับสังคม.* เพชรบุรี: สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.

วรวิทย์ มีมาก และชีวินทร์ ฉายาชวลิต. (2548). *หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: รำไทยเพรส.

วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น. (2524). *ประชาธิปไตย แนวคิด และตัวแบบประชาธิปไตยในอุดมคติ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมคิด พุทธศรี. (2563). *Youth Manifesto: นโยบายเยาวชนใหม่เพื่อการเมืองของคนหนุ่มสาว*. https://www.the101.world/youth-manifesto/.

สมคิด เพ็งอุดม. (2535). *การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 40). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). *ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สีมาจารย์.

สาโรช บัวศรี. (2520). *พื้นที่การเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 2567 จาก https://dictionary.orst.go.th/.

สำเริง กล้าหาญ. (2549). *สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สืบพงษ์ ธรรมชาติ และ พระครูอรุณสิงหธรรม. (2558). “ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพระครูประภัศรธรรมวิธาน (มิ่ง ปภสฺสโร)”. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*. 2(2). (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558).

อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (2439). *ประชาธิปไตย อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองหลายประเทศ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารียา ลิ้มสุวัฒน์. (2520). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนชนบทไทย พ.ศ. 2500 – 2520*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

Campbell, D. J. (2008). *The basic concept for the democracy ranking of the quality of democracy*. Vienna: Democracy Ranking.

Dahl, Robert Alan. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven, CO: Yale University Press.

Eremenko, M. (2001). *Political Participation*. [Online]. Retrieved on March 19, 2023, from http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/eu/Maria-Eremenko-Political-participation-Model-by-Verba-in-the-EU-and-Russia.pdf.

Franklin, B. (2003). *The Political Thought of Benjamin Franklin*. Edited by Ralph Ketchum; Hackett Publishing. P. 398. ISBN 0872206831.

Lewis Copeland and Lawrence Lamm eds. (1985). *The World’s Great Speches*. (2nd). ed. New York: Dover.

Shively, W. P. (2008). *Power & choice: An introduction to political science*. (11th ed.)” Boston: McGraw-Hill.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

พระราชวชิราทร	เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ม)
พระราชสารโกศล	เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี (ธ)
พระเทพวชิรคุณ	เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย (ม)
พระกิตติสารโสภณ	เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย (ธ)
พระครูปิยสีลาจารย์	ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี (ธ)
พระครูสุทธิธรรมญาณ	รองเจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ (ธ)
พระครูปิยสีลาจารย์	ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี (ธ)
พระครูพิสุทธิธรรมรังษี	เจ้าคณะอำเภอศรีเชียงใหม่ (ธ)

ภาคผนวก ข
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร. ภาสกร ดอกจันทร์

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์พิเศษ
วิทยาลัยการเมืองการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3. ดร. กรรณิกา ไวโสภา

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ภาคผนวก ค
หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๒๑๙

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบโครงร่างงานวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค ๘ (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH : A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8)" โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นเครื่องมือในการทำวิจัย

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๒๓๒๖๘๐๗

- ปรับตามข้อเสนอแนะ เป็นสีเขียวในเอกสารเครื่องมือวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๒๑๗

๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบโครงร่างงานวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทธาจาโร/ทองสะคม) นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค ๘ (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH : A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8)" โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นเครื่องมือในการทำวิจัย

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผ่านพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจเครื่องมือวิจัย
(ผศ. ดร.วินัย ผลเจริญ)

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทธาจาโร/ทองสะคม) ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๒๓๒๖๘๐๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร ๐-๔๒๘๑-๔๖๑๖

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๑ **วันที่** ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.กรรณิกา ไวโสภา

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค ๘ (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH : A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8)" โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นเครื่องมือในการทำวิจัย

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

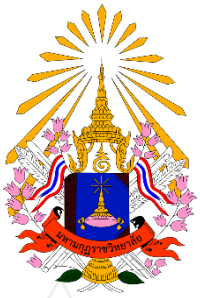
จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
โทร ๐๔๒ ๘๑๔ ๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๒๓๒๖๘๐๗

อาทิตย์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ
(ดร.กรรณิกา ไวโสภา)

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์พระสงฆ์

ประกอบการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค 8

ผู้วิจัย

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทองสะคม)
นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
โทรศัพท์: 0862326807
อีเมล์: wisut.tho@mbu.ac.th

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ดร. อาทิตย์ แสงเฉวก อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์เพื่อพิจารณาและเสนอแนะองค์ประกอบ การกำหนดนิยามศัพท์ปฏิบัติการและองค์ประกอบของการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค 8 โดยผู้ให้สัมภาษณ์สามารถให้ข้อเสนอแนะและเตรียมข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการสัมภาษณ์อันจะเกิดประโยชน์ต่อการนำไปกำหนดกรอบตัวแปรในการวิจัยในครั้งนี้

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ – นามสกุล .....เพศ.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง .....

สถานที่ทำงาน .....

วุฒิการศึกษา .....

ประสบการณ์การทำงาน ..... ปี วันที่ให้สัมภาษณ์ .....

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น แล้วนำเสนอกรอบแนวคิด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ
หนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่วิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๑๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระเทพวชิรคุณ เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระครูสุทธิธรรมญาณ รองเจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนันท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระครูปิยสีลาจารย์ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จาร์ย เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระวชิรศาสนคุณ เจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

ทราบ
พระวชิรศาสนคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระวชิรศาสนคุณ เจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

ทราบ
อนุญาตให้ดำเนินการได้
พระวชิรศาสนคุณ
๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระราชภาวนาโสภณ เจ้าคณะจังหวัดบึงกาฬ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

ทราบ

๑๑ ส.ค. ๖๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระเทพวชิรรังสี เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนันท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระครูวรกิจธรรมโกศล รองเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระครูโชติคุณาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอสว่างแดนดิน (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระครูพิสุทธิธรรมรังษี เจ้าคณะอำเภอศรีเชียงใหม่ (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระกิตติสารโสภณ เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระครูสุธีวรญาณ เจ้าคณะอำเภอท่าบ่อ (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระพรหมวัชรคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระราชสารโกศล เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

รับทราบ
(พระราชสารโกศล)
เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี ธ.
๑๒ ก.ค. ๖๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระครูศาสนูปกรณ์ เจ้าคณะอำเภอเมืองอุดรธานี (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนันท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระเทพวชิรวิสุทธิ์ เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระวุฒิสารโสภณ เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระวุฒิสารโสภณ เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระครูปทุมธรรมาภิบาล เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองบัวลำภู (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

อนุญาตให้เข้าเก็บข้อมูล
พระครูปทุมธรรมาภิบาล
เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองบัวลำภู (ธ)
๑๒ ก.ค. ๖๗

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระราชวชิรสุธี เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๕

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระราชวชิรสุธี เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๔

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ข้อมูลในการทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน พระครูสุตคุณาลงกรณ์ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเลย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่าน ให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำข้อมูลที่สมบูรณ์แบบต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจะประสานวัน เวลา ที่ท่านสะดวกในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และขอขอบคุณในความอนุเคราะห์มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๖๖

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในการทำดุษฎีนิพนธ์

กราบเรียน พระสิริรัตนเมธี, ดร. ผู้รักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดเลย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษาคณะสงฆ์ภาค ๘" (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH: A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8) โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ เพื่อให้การทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไปและขอกราบขอบพระคุณในความเมตตามา ณ โอกาสนี้

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาในครั้งนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
ผู้ประสานงาน
บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ ผู้วิจัย โทร. ๐๘๒ ๒๓๒๖๘๐๗

ภาคผนวก ฉ
รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

หลักการและเหตุผล

ความคาดหวัง และความต้องการของประชาชนต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้นจนทำให้เกิดรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และนำมาซึ่งการเมืองภาคประชาชนที่มีการขยายตัวในรูปแบบต่างๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาอำนาจรัฐ เช่น องค์กร สมาคม องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข สื่อสาธารณะ การศึกษา เป็นต้น (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2555, หน้า 17) ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนมีความตื่นตัวทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนเป็นความคาดหวังของผู้ใหญ่ในทุกสังคม นับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เยาวชนถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นพวกสนใจแต่ตัวเอง ไม่เอาสังคม และไม่สนใจปัญหาบ้านเมือง ข้อวิจารณ์นี้ยิ่งรุนแรงมากขึ้นกับคนที่เกิดหลังปี 2,000 ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เติบโตมาพร้อมกับดิจิทัลเทคโนโลยีจนทำให้ดูเผิน ๆ พวกเขาสนใจ และจดจ่ออยู่กับเฉพาะสิ่งที่อยู่เบื้องหน้าตนเอง (สมคิด พุทธศรี, 2563) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกพบว่า การเมืองได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ทั่วโลก ตลอดช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมาวัยรุ่นหลายคนกลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดและแรงบันดาลใจของคนอื่นๆ ตัวอย่างเช่น เกรตา ธันเบิร์ก (Greta Thunberg) นักกิจกรรมภูมิอากาศชาวสวีเดน (workpointtoday.com, 2562) โจชัว หว่อง (Joshua Wong) นักเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวฮ่องกง (ณรจญา ตัญจพัฒน์กุล, 2563) หรือแม้แต่มะลาละห์ ยูซัฟซัย (Malala Yousafzai) นักกิจกรรมที่เรียกร้องสิทธิสตรีจนได้รางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่มีกลุ่มเยาวชนออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายทุกระดับรับฟังอย่างมากมาย ดังที่วรดร เลิศรัตน์ และเจณิตตา จันทวงษา (2565) กล่าวว่า “ไม่มีฝันใดของเยาวชนไทยยิ่งใหญ่ไปกว่าฝันที่จะถูกรับฟัง เป็นอิสระ และได้รับการสนับสนุน” ในทางทฤษฎีแม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและขับเคลื่อนสังคมของเยาวชนจะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่ก็นับเป็นความท้าทายของสังคมด้วย เพราะอย่างน้อยที่สุดเด็ก และเยาวชนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง (vulnerability) มากกว่าผู้ใหญ่ กิจกรรมใด ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้มีส่วนสำคัญในการกำหนด (shape) ช่วงชีวิตที่เหลืออย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยให้ยั่งยืนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาพลเมือง ให้รับกับวิถีประชาธิปไตย โดยการพัฒนาลักษณะที่สำคัญของพลเมือง เช่น การมีจิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวม การเคารพความแตกต่าง กฎกติกา กฎหมาย และกฎเกณฑ์ของสังคม การรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม และการใช้แนวทางสันติวิธีในการจัดการกับความขัดแย้งและความ

รุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม พระพุทธศาสนาจึงควรเป็นทางเลือกที่สำคัญประการหนึ่งในการที่จะเข้ามาช่วยรัฐเพื่อเสริมแรงการพัฒนาพลเมืองโดยเริ่มต้นจาก “คนดี” ไปสู่ “การเป็นพลเมืองที่ดี” พระพุทธศาสนามีจุดเด่นที่สำคัญในฐานะมีหลักการ และแนวทางที่เอื้อต่อการพัฒนาพลเมือง เช่น หลักสาราณียธรรม 6 และหลักสังคหวัตถุ 4 พระสงฆ์ในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐจำเป็นจะต้องเข้ามาร่วมมือกับรัฐในการอธิบาย และตีความหลักการเหล่านี้ไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และนำหลักการเหล่านั้นไปร่วมพัฒนาพลเมืองในชุมชนต่างๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำ ว่า “พัฒนาประโยชน์ตน ประโยชน์ของญาติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ของชาวโลก” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2558)

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาเรื่องของหลักธรรมให้กับเยาวชนเพื่อให้รู้ถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เยาวชนของชาติได้นำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ พบว่าหลักธรรมที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 ได้นำไปใช้ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยฆราวาสธรรม ทิศ 6 สังคหวัตถุ เบญจศีล อัตตาหิ อัตตโน นาโถ และคารวธรรม ทั้งนี้การสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนไทยเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นกลไกรักษาพระพุทธศาสนา คือการใช้หลักธรรมเพื่อให้เยาวชนไทยเข้าถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8
2. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์และเยาวชนในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน
3. เพื่อยกระดับคุณภาพของการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 หมายถึง แนวคิด แนวทาง หรือวิธีการที่ได้จากการเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระบบ และมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 โดยมี

องค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) การดำเนินการ 4) เงื่อนไขการใช้ และ5) การประเมินผล

2. หลักการและเหตุผล หมายถึง การอธิบายถึงที่มา และเหตุจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่มีความตื่นตัวทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้นจึงควรมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการปกครอบระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3. วัตถุประสงค์ หมายถึง เป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้บรรลุในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ได้แก่ 1) เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ และเยาวชนในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน และ 3) เพื่อยกระดับคุณภาพของการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

4. การดำเนินการ หมายถึง แนวทางการดำเนินการตามระบบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย แนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม การออกแบบการเรียนเรียนรู้ การออกแบบสื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู่ และการประเมินผลการเรียนรู้

5. เงื่อนไขการใช้ หมายถึง การระบุและกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย บทบาทของพระสงฆ์ และบทบาทของเยาวชน

6. การประเมินผล หมายถึง การทดสอบความรู้ความเข้าใจ และความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

การดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการตามระบบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม การออกแบบการเรียนเรียนรู้ การออกแบบสื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการ

ดำเนินการตามวงจรการควบคุมคุณภาพ (PDCA Cycle) หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle)

1. แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม

การดำเนินการในส่วนนี้ พระสงฆ์ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.2 นำหลักธรรมที่สอดคล้อง ได้แก่ 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม มาใช้เป็นเนื้อหาในการนำไปสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. การออกแบบการเรียนเรียนรู้

2.1 พระสงฆ์วิเคราะห์กลุ่มเยาวชนและบริบทของการเรียนรู้ เช่น ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย รวมถึงช่วงวัยของเยาวชน

2.2 พระสงฆ์กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น ความรู้ ทักษะ กระบวนการ

2.3 พระสงฆ์ออกแบบกิจกรรม และกระบวนการจัดการเรียนรู้

2.4 พระสงฆ์ออกแบบและเตรียมการใช้สื่อที่เหมาะสมกับบริบทของเยาวชน สถานที่ และช่วงวัย

3. การออกแบบสื่อ

3.1 พระสงฆ์ควรเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม มีความชัดเจน และสร้างแรงบันดาลใจ

3.2 พระสงฆ์ควรใช้เนื้อหาที่มีชัดเจน ครอบคลุมหลักธรรม คือ 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม

3.3 พระสงฆ์ควรหลีกเลี่ยงการนำเสนอที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์หรือพระพุทธศาสนา

3.4 พระสงฆ์ต้องหลีกเลี่ยงสื่อในเชิงพาณิชย์ ซึ่งอาจถูกมองว่าเป็นโฆษณาแอบแฝง

3.5 พระสงฆ์ต้องคำนึงถึงการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมศรัทธา ความสงบ และความรู้ในพระพุทธศาสนา

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.1 พระสงฆ์ควรจัดกิจกรรมการอบรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.2 พระสงฆ์ใช้เทคนิคการอบรมที่หลากหลาย

4.3 พระสงฆ์ควรเชื่อมโยงประสบการเดิมกับประสบการณ์ใหม่

4.4 พระสงฆ์ควรมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเยาวชนในเชิงแลกเปลี่ยนสร้างสรรค์

4.5 พระสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่

4.6 พระสงฆ์สร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นให้เยาวชนสนใจเรียนรู้

4.7 พระสงฆ์มีความแม่นยำ และเตรียมเนื้อหาอย่างดีในการอบรม

5. การประเมินผลการเรียนรู้

5.1 พระสงฆ์ควรมีการวัดประเมินผลการอบรมตามสภาพจริง และใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย

5.2 พระสงฆ์ใช้วิธีการวัด และประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหากิจกรรมการอบรม

5.3 พระสงฆ์ร่วมการสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการอบรมเพื่อนำผลไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

เงื่อนไขการใช้

1. บทบาทของพระสงฆ์

1.1 ศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในภาพรวมและขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียด เพื่อให้แนวทางในการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่ชัดเจน

1.2 พระสงฆ์ทำการวิเคราะห์ผู้เข้ารับการอบรม และบริบทการเรียนรู้

1.3 พระสงฆ์กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ กระบวนการ และร่องรอยการเรียนรู้

1.4 พระสงฆ์ออกแบบกระบวนการอบรม และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย

1.5 พระสงฆ์กำหนดกิจกรรมการจัดการอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และการประเมินผล

1.6 พระสงฆ์กำหนดวิธีการวัด และประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์

1.7 พระสงฆ์ใช้วิธีการวัด และประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหา และกิจกรรมการจัดการอบรม

1.8 พระสงฆ์และผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงการจัดการอบรม

2. บทบาทของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม

2.1 เยาวชนในฐานะผู้เข้ารับการอบรม (Trainee) เข้ารับการอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.2 เยาวชนในฐานะผู้เรียนรู้ (Learner) เปิดรับความรู้ ทักษะหรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ด้วยความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง

2.3 เยาวชนในฐานะผู้มีส่วนร่วม (Participant) มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอภิปราย การทำงานกลุ่ม หรือการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2.4 เยาวชนในฐานะผู้ตั้งคำถาม (Inquirer) ซักถามและแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ และช่วยแก้ไขข้อสงสัยในหัวข้อที่อบรม

2.5 เยาวชนในฐานะผู้ฝึกปฏิบัติ (Practitioner) นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาลองปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาความชำนาญ และความมั่น

2.6 เยาวชนในฐานะผู้ประเมินตนเอง (Self-evaluator) ประเมินผลการเรียนรู้ และการปฏิบัติของตนเองเพื่อระบุจุดแข็ง และสิ่งที่ต้องพัฒนาต่อไป

2.7 เยาวชนในฐานะผู้รักษาระเบียบวินัย (Disciplined Participant) ปฏิบัติตามกฎระเบียบของการอบรม เช่น การตรงต่อเวลา การให้ความเคารพผู้อบรม และผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

2.8 เยาวชนในฐานะผู้เชื่อมโยงความรู้ (Connector) เชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับจากการอบรมกับการทำงานหรือชีวิตจริงเพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.9 เยาวชนในฐานะผู้ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback giver) ร่วมสะท้อนผลการอบรมโดยการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้ผู้อบรมนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อการจัดการอบรมครั้งต่อไป

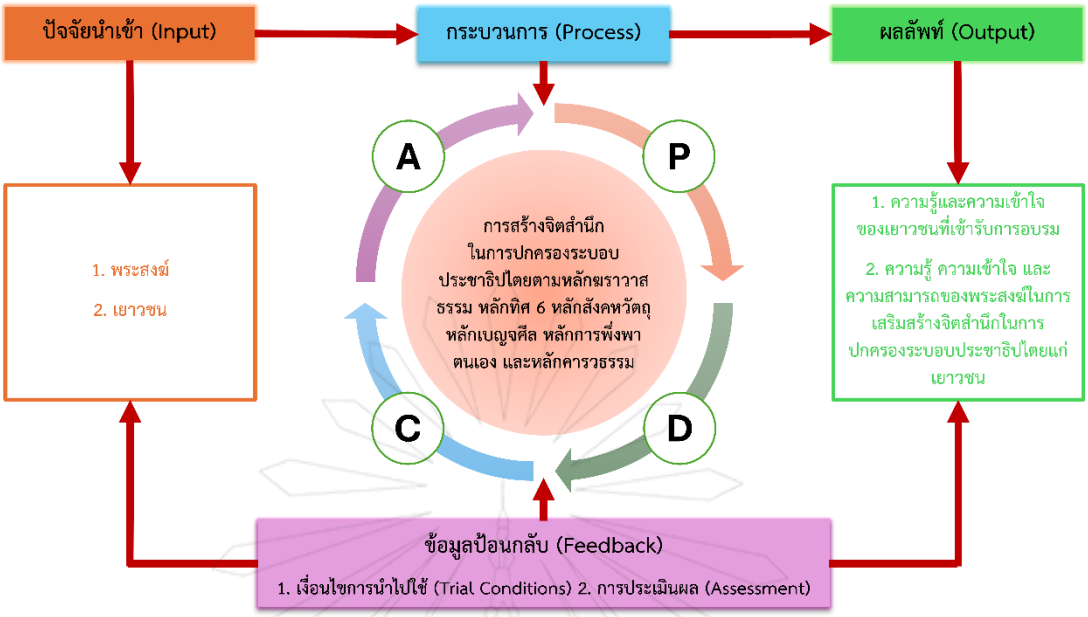
การประเมินผล

1. การประเมินผลความรู้ และความเข้าใจของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม

2. การประเมินผลความรู้ และความเข้าใจของเยาวชน โดยใช้แบบทดสอบ

3. การประเมินความพึงพอใจของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมต่อรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 สามารถสังเคราะห์ และสร้างเป็นแผนภาพตามที่แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

ภาคผนวก ช
คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ

คู่มือการดำเนินการ
ตามรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึก
ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์
สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค ๘
วิสุทธิ์ ทองสะคม

คำนำ

“คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของพระสงฆ์ที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยนำเสนอความเป็นมา ความสำคัญ วัตถุประสงค์ นิยามศัพท์เฉพาะ รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย วิธีดำเนินงานตามรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย 1) หลักการ และเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) การดำเนินการ 4) เงื่อนไขการใช้ และ 5) การประเมินผล ซึ่งพระสงฆ์สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการตรวจสอบ และพัฒนารูปแบบที่เป็นตัวอย่าง ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักที่กรุณาให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชน รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ทุกท่าน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือฉบับนี้จะเป็นแนวทางที่ดี และก่อให้เกิดประโยชน์แก่เยาวชนต่อไป

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์
ผู้วิจัย

คำชี้แจง

“คู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8” เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้น พระสงฆ์ในฐานะผู้ปฏิบัติงานควรศึกษารายละเอียดของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ว่ามีวัตถุประสงค์ มีวิธีดำเนินงาน และข้อมูลสะท้อนกลับอย่างไร เพื่อจะได้นำรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยไปใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์

การเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย พระสงฆ์ในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีบทบาทหลักจะต้องดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เข้าใจ

2. ศึกษาหลักการ และกระบวนการดำเนินการในการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เข้าใจ

3. ปฏิบัติตามบทบาท และร่วมมือในการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนให้ครบถ้วนตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในคู่มือฉบับนี้

สารบัญ

หน้า

คำนำ **ก**

คำชี้แจง **ข**

สารบัญ **ค**

หลักการและเหตุผล **1**

วัตถุประสงค์ **2**

นิยามศัพท์เฉพาะ 2

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ของพระสงฆ์ในเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 3

การดำเนินการ 5

แนวทางการดำเนินการตามรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึก ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย 5

การออกแบบการเรียนรู้/การอบรม 6

การเขียนแผนการเรียนรู้/การอบรม 6

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้/การอบรม 6

การประเมินผลการเรียนรู้/การอบรม 6

เงื่อนไขการใช้ **7**

บทบาทของพระสงฆ์ 7

บทบาทของเยาวชน 7

การประเมินผล **8**

บรรณานุกรม **9**

หลักการและเหตุผล

ความคาดหวังและความต้องการของประชาชน ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่มสูงขึ้นจนทำให้เกิดรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และนำมาซึ่งการเมืองภาคประชาชนที่มีการขยายตัวในรูปแบบต่างๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาอำนาจรัฐ เช่น องค์กร สมาคม องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข สื่อสาธารณะ การศึกษา เป็นต้น (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2555, หน้า 17) ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนมีความตื่นตัวทางการเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนเป็นความคาดหวังของผู้ใหญ่ในทุกสังคม นับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา เยาวชนถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นพวกสนใจแต่ตัวเอง ไม่เอาสังคม และไม่สนใจปัญหาบ้านเมือง ข้อวิจารณ์นี้ยิ่งรุนแรงมากขึ้นกับคนที่เกิดหลังปี 2,000 ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เติบโตมาพร้อมกับดิจิทัลเทคโนโลยีจนทำให้ดูเผินๆ พวกเขาสนใจ และจดจ่ออยู่กับเฉพาะสิ่งที่อยู่เบื้องหน้าตนเอง (สมคิด พุทธศรี, 2563) อย่างไรก็ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกพบว่า การเมืองได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ทั่วโลก ตลอดช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมาวัยรุ่นหลายคนกลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดและแรงบันดาลใจของคนอื่นๆ ตัวอย่างเช่น เกรตา ธันเบิร์ก (Greta Thunberg) นักกิจกรรมภูมิอากาศชาวสวีเดน (workpointtoday.com, 2562) โจชัว หว่อง (Joshua Wong) นักเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวฮ่องกง (ณรจญา ตัญจพัฒน์กุล, 2563) หรือแม้แต่มะลาละห์ ยูซัฟซัย (Malala Yousafzai) นักกิจกรรมที่เรียกร้องสิทธิสตรีจนได้รางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่มีกลุ่มเยาวชนออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิต่างๆ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายทุกระดับรับฟังอย่างมากมาย ดังที่วรดร เลิศรัตน์ และเจณิตตา จันทวงษา (2565) กล่าวว่า “ไม่มีฝันใดของเยาวชนไทยยิ่งใหญ่ไปกว่าฝันที่จะถูกรับฟัง เป็นอิสระ และได้รับการสนับสนุน” ในทางทฤษฎีแม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและขับเคลื่อนสังคมของเยาวชนจะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา แต่ก็นับเป็นความท้าทายของสังคมด้วย เพราะอย่างน้อยที่สุดเด็กและเยาวชนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบาง (vulnerability) มากกว่าผู้ใหญ่ กิจกรรมใด ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้มีส่วนสำคัญในการกำหนด (shape) ช่วงชีวิตที่เหลืออย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทยให้ยั่งยืนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาพลเมืองให้รับกับวิถีประชาธิปไตย โดยการพัฒนาลักษณะที่สำคัญของพลเมือง เช่น การมีจิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวม การเคารพความแตกต่าง กฎกติกา กฎหมาย และกฎเกณฑ์ของสังคม การรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม และการใช้แนวทางสันติวิธีในการจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม พระพุทธศาสนาจึงควรเป็นทางเลือกที่สำคัญประการหนึ่งในการที่จะเข้ามาช่วยรัฐเพื่อเสริมแรงการพัฒนาพลเมืองโดยเริ่มต้นจาก “คนดี” ไปสู่ “การเป็นพลเมืองที่ดี” พระพุทธศาสนามีจุดเด่นที่สำคัญในฐานะมีหลักการ และแนวทางที่เอื้อต่อการพัฒนาพลเมือง เช่น หลักสารานิยธรรม 6

และหลักสังคหวัตถุ 4 พระสงฆ์ในฐานะเป็นพลเมืองของรัฐจำเป็นจะต้องเข้ามาร่วมมือกับรัฐในการอธิบาย และตีความหลักการเหล่านี้ไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และนำหลักการเหล่านั้นไปร่วมพัฒนาพลเมืองในชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “พัฒนาประโยชน์ตน ประโยชน์ของญาติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์ของชาวโลก” (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2558)

บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาเรื่องของหลักธรรมให้กับเยาวชนเพื่อให้รู้ถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เยาวชนของชาติได้นำหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี พบว่าหลักธรรมที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 ได้นำไปใช้ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยฆราวาสธรรม ทิศ 6 สังคหวัตถุ เบญจศีล อัตตาหิ อัตตโน นาโถ และคารวธรรม ทั้งนี้ การสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนไทยเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่าเป็นกลไกรักษาพระพุทธศาสนา คือการใช้หลักธรรมเพื่อให้เยาวชนไทยเข้าถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8
2. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ และเยาวชนในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน
3. เพื่อยกระดับคุณภาพของการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 หมายถึง แนวคิด แนวทาง หรือวิธีการที่ได้จากการเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระบบ และมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันเกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 โดยมีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) การดำเนินการ 4) เงื่อนไขการใช้ และ5) การประเมินผล

2. หลักการและเหตุผล หมายถึง การอธิบายถึงที่มาและเหตุจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่มีความตื่นตัวทางการเมือง และเข้ามามีส่วนร่วมในทาง

การเมืองมากขึ้นจึงควรมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีในการปกครอบระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

3. วัตถุประสงค์ หมายถึง เป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้บรรลุในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ได้แก่ 1) เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์และเยาวชนในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน และ 3) เพื่อยกระดับคุณภาพของการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

4. การดำเนินการ หมายถึง แนวทางการดำเนินการตามระบบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย แนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม การออกแบบการเรียนเรียนรู้ การออกแบบสื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

5. เงื่อนไขการใช้ หมายถึง การระบุและกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย บทบาทของพระสงฆ์ และบทบาทของเยาวชน

6. การประเมินผล หมายถึง การทดสอบความรู้ความเข้าใจ และความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8

รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล คือ การอธิบายถึงที่มา เหตุจำเป็น และความสำคัญของการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 ได้มาโดยกระบวนการวิจัยจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการ นักการศึกษา หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความคิดในการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป

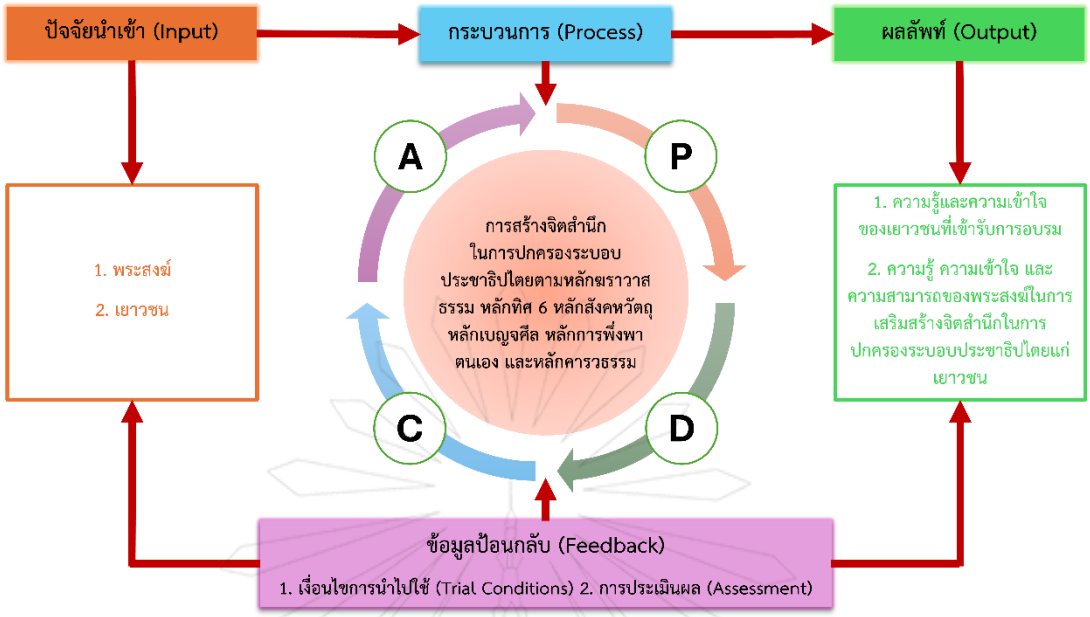
2. วัตถุประสงค์ คือเป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้บรรลุในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8 ได้แก่ 1) เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์และเยาวชนในการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยร่วมกัน และ 3) เพื่อยกระดับคุณภาพของการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

3. การดำเนินการ คือ แนวทางการดำเนินการตามรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย แนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม การออกแบบการเรียนเรียนรู้ การออกแบบสื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

4. เงื่อนไขการใช้ คือ การระบุและกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บทบาทของพระสงฆ์ และบทบาทของเยาวชน

5. การประเมินผล คือ การทดสอบความรู้ความเข้าใจ และความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสร้างเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

การดำเนินการ

แนวทางการดำเนินการตามระบบของรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วย แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม การออกแบบการเรียนเรียนรู้ การออกแบบสื่อ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการดำเนินการตามวงจรการควบคุมคุณภาพ (PDCA Cycle) หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า วงจรเดมมิ่ง (Deming Cycle)

1. แนวทางการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้หลักธรรม

การดำเนินการในส่วนนี้ พระสงฆ์ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.2 นำหลักธรรมที่สอดคล้อง ได้แก่ 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม มาใช้เป็นเนื้อหาในการนำไปสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. การออกแบบการเรียนเรียนรู้

2.1 พระสงฆ์วิเคราะห์กลุ่มเยาวชนและบริบทของการเรียนรู้ เช่น ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย รวมถึงช่วงวัยของเยาวชน เพื่อออกแบบสื่อและกระบวนการรู้ที่เหมาะสม

2.2 พระสงฆ์กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น ความรู้ ทักษะ กระบวนการ

2.3 พระสงฆ์ออกแบบกิจกรรม และกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับของผู้เข้ารับการอบรม

2.4 พระสงฆ์ออกแบบ และเตรียมการใช้สื่อที่เหมาะสมกับบริบทของเยาวชน สถานที่ และช่วงวัย

3. การออกแบบสื่อ

3.1 พระสงฆ์ควรเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม มีความชัดเจน และสร้างแรงบันดาลใจ

3.2 พระสงฆ์ควรใช้เนื้อหาที่มีชัดเจน ครอบคลุมหลักธรรม คือ 1) ฆราวาสธรรม 2) ทิศ 6 3) สังคหวัตถุ 4) เบญจศีล 5) การพึ่งพาตนเอง และ 6) คารวธรรม

3.3 พระสงฆ์ควรหลีกเลี่ยงการนำเสนอที่อาจกระทบต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์หรือพระพุทธศาสนา

3.4 พระสงฆ์ต้องหลีกเลี่ยงสื่อในเชิงพาณิชย์ ซึ่งอาจถูกมองว่าเป็นโฆษณาแอบแฝง

3.5 พระสงฆ์ต้องคำนึงถึงการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมศรัทธา ความสงบ และความรู้ในพระพุทธศาสนา

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.1 พระสงฆ์ควรจัดกิจกรรมการอบรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.2 พระสงฆ์ควรใช้เทคนิคการอบรมที่หลากหลาย

4.3 พระสงฆ์ควรเชื่อมโยงประสบการเดิมกับประสบการณ์ใหม่

4.4 พระสงฆ์ควรมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเยาวชนในเชิงแลกเปลี่ยนสร้างสรรค์

4.5 พระสงฆ์ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่

4.6 พระสงฆ์สร้างแรงจูงใจและกระตุ้นให้เยาวชนสนใจเรียนรู้

4.7 พระสงฆ์มีความแม่นยำและเตรียมเนื้อหาอย่างดีในการอบรม

5. การประเมินผลการเรียนรู้

5.1 พระสงฆ์ควรมีการวัดประเมินผลการอบรมตามสภาพจริง และใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย

5.2 พระสงฆ์ใช้วิธีการวัด และประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหากิจกรรมการอบรม

5.3 พระสงฆ์ร่วมการสะท้อนผลการจัดกิจกรรมการอบรมเพื่อนำผลไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

เงื่อนไขการใช้

1. บทบาทของพระสงฆ์

1.1 ศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ในภาพรวม และขั้นตอนต่างๆ อย่างละเอียด เพื่อให้แนวทางในการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกันและมีเป้าหมายที่ชัดเจน

1.2 พระสงฆ์ทำการวิเคราะห์ผู้เข้ารับการอบรม และบริบทการเรียนรู้

1.3 พระสงฆ์กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ กระบวนการ และร่องรอยการเรียนรู้

1.4 พระสงฆ์ออกแบบกระบวนการอบรม และกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย

1.5 พระสงฆ์กำหนดกิจกรรมการจัดการอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และการประเมินผล

1.6 พระสงฆ์กำหนดวิธีการวัด และประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์

1.7 พระสงฆ์ใช้วิธีการวัด และประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหา และกิจกรรมการอบรม

1.8 พระสงฆ์และผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงการจัดการอบรม

2. บทบาทของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม

2.1 เยาวชนในฐานะผู้เข้ารับการอบรม (Trainee) เข้ารับการอบรมเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.2 เยาวชนในฐานะผู้เรียนรู้ (Learner) เปิดรับความรู้ ทักษะหรือประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วยความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง

2.3 เยาวชนในฐานะผู้มีส่วนร่วม (Participant) มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การอภิปราย การทำงานกลุ่ม หรือการฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2.4 เยาวชนในฐานะผู้ตั้งคำถาม (Inquirer) ซักถามและแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ และช่วยแก้ไขข้อสงสัยในหัวข้อที่อบรม

2.5 เยาวชนในฐานะผู้ฝึกปฏิบัติ (Practitioner) นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาลองปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาความชำนาญและความมั่น

2.6 เยาวชนในฐานะผู้ประเมินตนเอง (Self-evaluator) ประเมินผลการเรียนรู้และการปฏิบัติของตนเองเพื่อระบุจุดแข็งและสิ่งที่ต้องพัฒนาต่อไป

2.7 เยาวชนในฐานะผู้รักษาระเบียบวินัย (Disciplined Participant) ปฏิบัติตามกฎระเบียบของการอบรม เช่น การตรงต่อเวลา การให้ความเคารพผู้อบรม และผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ

2.8 เยาวชนในฐานะผู้เชื่อมโยงความรู้ (Connector) เชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับจากการอบรมกับการทำงานหรือชีวิตจริงเพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

2.9 เยาวชนในฐานะผู้ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback giver) ร่วมสะท้อนผลการอบรม โดยการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้ผู้อบรมนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อการจัดการอบรมครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. การประเมินผลความรู้และความเข้าใจของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรม

2. การประเมินผลความรู้และความเข้าใจของเยาวชน โดยใช้แบบทดสอบ

3. การประเมินความพึงพอใจของเยาวชนผู้เข้ารับการอบรมต่อรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค 8

บรรณานุกรม

ทิพย์พาพร ตันติสุนทร. (2555). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civie Education for Thai Society)*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.

วรดร เลิศรัตน์ และ เจณิตตา จันทวงษา. (2565). *เด็กและครอบครัวไทยในสามวิกฤต รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัว ประจำปี 2022: เล่มผนวกที่ 2 สามความฝันของเยาวชนไทย*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว.

สมคิด พุทธศรี. (2563). *Youth Manifesto: นโยบายเยาวชนใหม่เพื่อการเมืองของคนหนุ่มสาว*. https://www.the101.world/youth-manifesto/.

Workpointtoday.com. (2562, 29 กันยายน). *เปิดประวัติ เกรต้า ธันเบิร์ก สาวน้อยมหัศจรรย์ผู้เปลี่ยนโลกในวัย 16 ปี*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2567 จาก https://workpointtoday.com/greta-thunberg-profile/.

ณรจญา ตัญจพัฒน์กุล. (2563, 6 พฤศจิกายน). Exclusive โจชัว หว่อง “ความหวัง คือผลลัพธ์จากการลงแรงเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสังคม”. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 11 กันยาย 2567 จาก https://www.the101.world/joshua-wong-interview/

ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (2564, 18 สิงหาคม). *มาลาลา ยูซาฟไซ เจ้าของรางวัลโนเบลสันติภาพที่เคยตกเป็นเหยื่อตาลีบัน เรียกร้องผู้นำโลกแก้ไขวิกฤตอัฟกานิสถานโดยเร็ว*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2567 จาก https://thestandard.co/malala-yousafzai-urges-world-leaders-take-urgent-action-afghanistan/.

ภาคผนวก ซ
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ

พระมหาจักรพล สิริธโร, ดร.

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

รองศาสตราจารย์ บุญช่วย ศิริเกษ

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิษณพงษ์ ศรจันทร์

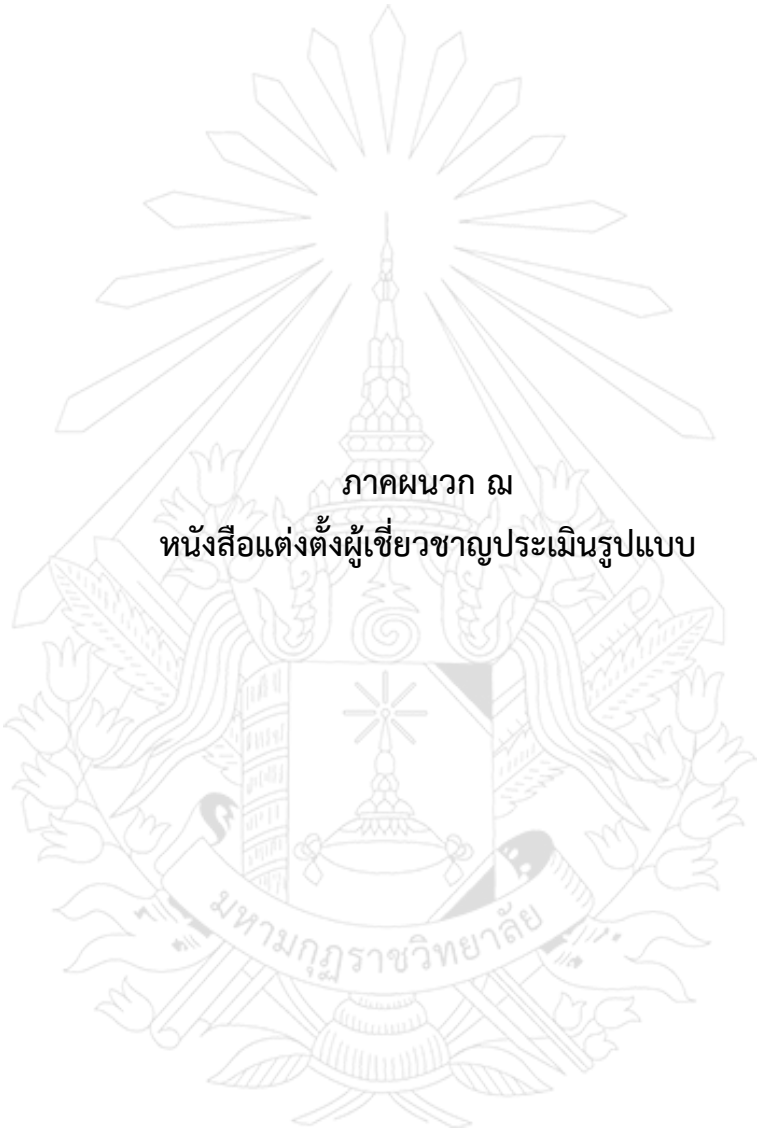
อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรกฤษณ์ โพดาพล

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ดร. กรรณิกา ไวโสภา

อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ภาคผนวก ณ
หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๓๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๕๒ **วันที่** ๘ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินรูปแบบ

เรียน พระมหาจักรพล สิริธโร ดร.

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค ๘ (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH : A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8)” โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำดุษฎีนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค ๘

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบประเมินรูปแบบดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระสุทธิวชิรเมธี, ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๓๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ว ๓๕๒ **วันที่** ๘ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินรูปแบบ

เจริญพร รศ.บุญช่วย ศิริเกษ

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค ๘ (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH : A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8)” โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำดุษฎีนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค ๘

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบประเมินรูปแบบดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระสุทธิวชิรเมธี, ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๓๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๕๒ **วันที่** ๘ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินรูปแบบ

เจริญพร ผศ.ดร.ชิษณพงศ์ ศรจันทร์

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค ๘ (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH : A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8)” โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำดุษฎีนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค ๘

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบประเมินรูปแบบดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระสุทธิวชิรเมธี, ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๓๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๕๒ **วันที่** ๘ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินรูปแบบ

เจริญพร ผศ.ดร.จักรกฤษณ์ โพดาพล

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค ๘ (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH : A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8)” โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำดุษฎีนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค ๘

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบประเมินรูปแบบดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระสุทธิวชิรเมธี, ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๓๐๔๓๔

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๕๒ **วันที่** ๘ ตุลาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินรูปแบบ

เจริญพร ดร.กรรณิกา ไวโสภา

ด้วย พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ วิสุทฺธาจาโร/ทองสะคม) นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย : กรณีศึกษา คณะสงฆ์ภาค ๘ (ROLES OF BUDDHIST MONKS ON DEMOCRACY AWARENESS FOR THAI YOUTH : A CASE STUDY OF THE SANGHA REGION 8)” โดยมี ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการทำดุษฎีนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ ภาค ๘

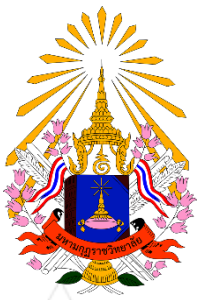
ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการทำดุษฎีนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบประเมินรูปแบบดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

(พระสุทธิวชิรเมธี, ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บันทึกเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ
ดร.กรรณิกา ไวโสภา

ภาคผนวก ญ
แบบประเมินรูปแบบ

แบบประเมินรูปแบบ

ประกอบการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย กรณีศึกษา เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8

(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

ผู้วิจัย

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทองสะคม)

นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

โทรศัพท์: 0862326807

อีเมล์: wisut.tho@mbu.ac.th

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. ดร. อาทิตย์ แสงเฉวก อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้เป็นเครื่องมือการวิจัยสำหรับการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างเยาวชนไทยให้มีจิตสำนึกในการปกครอบระบอบประชาธิปไตยของพระสงฆ์สังกัดเขตปกครองสงฆ์ภาค 8 ในด้านความสอดคล้องของรูปแบบกับวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมของโครงสร้าง/องค์ประกอบของรูปแบบ การปฏิบัติได้จริงของรูปแบบ การวัดผลลัพธ์และประสิทธิภาพ ความถูกต้องของรูปแบบ ความคุ้มค่าของรูปแบบ และความเสี่ยงและข้อจำกัดของรูปแบบ

ที่	รายการประเมิน		ความคิดเห็น
1	ความสอดคล้องของรูปแบบกับวัตถุประสงค์		
2	ความเหมาะสมของโครงสร้าง/องค์ประกอบของรูปแบบ		
3	การปฏิบัติได้จริงของรูปแบบ		
4	การวัดผลลัพธ์และประสิทธิภาพ		

ที่	รายการประเมิน		ความคิดเห็น
5	ความถูกต้องของรูปแบบ		
6	ความคุ้มค่าของรูปแบบ		
3	การปฏิบัติได้จริงของรูปแบบ		
7	ความเสี่ยงและข้อจำกัดของรูปแบบ		

ภาคผนวก ฎ
ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

การสนทนากลุ่มที่โรงเรียนวังม่วงวิทยา

การสนทนากลุ่มที่โรงเรียนนาอ้อวิทยา

ภาคผนวก ฏ
เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๑๒๖/๒๕๖๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างจิตสำนึกในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย กรณีศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๘

TITLE: ROLES OF MONKS ON INSTILLATION OF YOUTH AWARENESS IN DEMOCRACY: A CASE STUDY OF SANGHA ADMINISTATION AREA REGION 8

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ ทองสะคม)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๗ วันอังคารที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ มติที่ ๙๖/๒๕๖๗ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๕ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๘

ออกให้ ณ วันที่ ๖ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๗

ลงนาม

(พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.)
ประธานกรรมการ
คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล : พระครูพิสุทธิธรรมาภรณ์ (วิสุทธิ์ ทองสะคม) วิสุทธาจาโร

วันเดือนปีเกิด : 10 ตุลาคม 2516

ที่อยู่ปัจจุบัน : 66 หมู่ 8 วัดศรีอภัยวัน ถนน เลย-เชียงคาน ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
โทรศัพท์ 086-2326807
E-mail wisut.tho@mbu.ac.th

ประวัติการศึกษา : พ.ศ.2548 ปริญญาตรีรัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ.2552 ปริญญาโทรัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน : พ.ศ.2555 - ปัจจุบัน ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2556 เจ้าคณะตำบลจอมศรี สำนักงานพระพุทธศาสนา
พ.ศ. 2557 ครูสอนโรงเรียนศรีจันทร์วิทยา มหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2558 อาจารย์ประจำหลักสูตร มหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. 2563 ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มหามกุฏราชวิทยาลัย

งานวิจัยที่สำเร็จ

พ.ศ. 2559 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมของประชาชน ต.เกาะช้างใต้ อ.เกาะช้าง จ.ตราด
พ.ศ. 2560 ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อการปฏิบัติงานและคุณลักษณะของบัณฑิต 2560.
พ.ศ. 2563 การบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ. วารสารอุบลปริทัศน์. ฉบับที่ 1
พ.ศ. 2565 จริยธรรมนักการเมืองยุคใหม่ในระบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน. วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบล
พ.ศ. 2565 บทบาทและหน้าที่พระสงฆ์ไทยในปัจจุบัน. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2